

การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบวรรณกรรมชาติภวาคำได้จากหนังสือ
กับนิทานชาดกในปัญหาสาตก

การเปรียบเทียบวรรณคดีเป็นสิ่งที่นิยมกระทำกันในประเทศโดยเปรียบเทียบวรรณคดีของชาติหนึ่งกับอีกชาติหนึ่ง หรือวรรณคดีชาติเดียวกันก็ได้ ประเทศแรก ๆ ที่เริ่มดำเนินการเปรียบเทียบคำได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน โซเวียต อังกฤษ และอเมริกา ในประเทศไทยวรรณคดีเปรียบเทียบมีการเรียนการสอนครั้งแรกที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อประมาณ 60 กว่าปีมานี้เอง ผู้รู้หลายท่านได้กล่าวถึงวรรณคดีเปรียบเทียบเอาไว้ดังนี้

ลลิตา พินิจกุล กล่าวถึงวรรณคดีเปรียบเทียบว่า
นักวรรณคดีเปรียบเทียบที่สำคัญหลายคนจึงเชื่อว่าความหมายของวรรณคดีเปรียบเทียบคือประวัติวรรณคดีสาขาหนึ่งซึ่งได้แก่การศึกษาสัมพันธ์ภาพทางปัญญาของชนชาติต่าง ๆ ศึกษาความเกี่ยวข้องข้อเท็จจริงซึ่งเกิดขึ้นในสมัยของ Byron กับ Pouchkine หรือในสมัยของ Goethe กับ Carlyle หรือในสมัยของ Walter Scott กับ Vigny นอกจากนี้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมต่าง ๆ ด้วยกันเอง ... ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าคำภาษาไทยใช้คำว่า วรรณคดีเปรียบเทียบนั้น พระยาอนูมานราชชนได้เป็นผู้นำมาใช้เป็นคนแรกในประเทศไทยใน พ.ศ. 2473-75 ... ส่วนการศึกษาเนื้อหาวิชานี้ได้เริ่มก่อน พ.ศ. 2473 โดยจัดไว้เป็นส่วนหนึ่งของวิชานิรุกติศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย¹

กระแสร มัลยาภรณ์ กล่าวว่า

¹ ลลิตา พินิจกุล, วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517), หน้า 6, 10.

วรรณคดีเปรียบเทียบนั้นคือการนำวรรณคดีชิ้นต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกันว่าเล่มไหนมีดีเด่นอย่างไร แม้ว่าคำว่าเปรียบเทียบนั้นเมื่อประกอบคำว่าวรรณคดีก็ย่อมหมายถึงวรรณคดีที่มีมากกว่า ๑ คือ ๑ พวก หรือ ชาติ หรือ ภาษา ขึ้นมา ... การศึกษาวรรณคดีของชาติเดียวกัน แต่ถ้าชาตินั้นมีวัฒนธรรมรองต่างกันก็น่าจะถือเป็นการเปรียบเทียบได้เช่นกัน ถึงแม้ว่าบางท่านจะเห็นว่านั่นควรจะเรียกว่าวรรณคดีวิเคราะห์ แต่ผู้เขียนก็ยังเห็นว่าควรจะนับเนื่องเข้าไปด้วย ²

สุธา ศาสตร์ กล่าวถึงวรรณคดีเปรียบเทียบว่า

... ได้มีผู้เรียบเรียงใจความให้กะทัดรัดว่าวรรณคดีเปรียบเทียบคือ การศึกษาปรากฏการณ์ทางวรรณกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดจากทัศนะของวรรณคดีแห่งชาติมากกว่าหนึ่ง หรือในการประสานกันกับวิชาการด้านสติปัญญาอีกวิชาหนึ่ง หรือแม้แต่หลายวิชา

วรรณคดีเปรียบเทียบจึงมีขอบเขตกว้างขวางเท่ากับขอบเขตของความสนใจและประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ไม่ว่าจะด้านสติปัญญา อารมณ์ หรือสังคม ไม่ว่าจะเป็นข้อสังเกตจากสิ่งที่ปรากฏจริงในชีวิตหรือจะเป็นทฤษฎี ความเฝื่อน จินตนาการ หรือ อุดมการณ์ใด ๆ สิ่งเหล่านี้เมื่อปรากฏในวรรณคดีย่อมสมควรได้รับการศึกษาวิเคราะห์ เช่นเดียวกับลักษณะภายในของวรรณคดีเอง เช่น รูปแบบ ลีลา การประพันธ์ การรับจารีตและการเสนาอนวกรรม...³

วรรณคดีเปรียบเทียบจึงเป็นการศึกษาวรรณคดีมากกว่า 1 เรื่องขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นวรรณคดีต่างชาติดัน หรือชาติเดียวกันก็ตาม การเปรียบเทียบก็เพื่อจะหาความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ตามที่ผู้ศึกษาต้องการ อาจจะเป็นการหาความสัมพันธ์ด้านที่มาของเรื่อง สังคม และวัฒนธรรมก็ได้

ปัญหาสชาดกเป็นวรรณกรรมชาดกประเภทพาทริกชาดก (ชาดกนอกนิบาต) ที่มีชื่อเสียงเรื่องหนึ่งของเมืองไทย วรรณกรรมเรื่องนี้ยว่าพระภิกษุเข็ญงใหม่ เป็นผู้แต่งแต่งไว้

² กระแสร์ มาลาภรณ์, วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น (กรุงเทพฯ: โรงเรียนเนติศึกษาแผนกการพิมพ์, 2516), หน้า 109, 113.

³ สุธา ศาสตร์, วรรณคดีเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 2.

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2000-2200⁴ ด้วยคำประพันธ์ร้อยแก้วมีนิทานชาดกรวมอยู่ถึง 61 เรื่อง ซึ่งไม่ตรงกับชื่อหนังสือที่แปลว่าห้าสิบ เรื่อง การที่มีนิทานชาดกในปัญญาสาครมากขึ้น เช่นนี้คงเกิดจากการนำเอานิทานท้องถิ่นที่ยังกระจัดกระจายอยู่มารวบรวม เข้าไว้ด้วยกันนั่นเอง ปัญญาสาครเดิมที่เดียวชาวไทยภาคเหนือเรียกว่า "พระเจ้าห้าสิบชาติ" หมายถึงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าห้าสิบชาติวรรณกรรมชาดก เรื่องพระเจ้าห้าสิบชาติหรือปัญญาสาครของภาคเหนือได้มีการเผยแพร่ออกไปสู่ภาคกลางของประเทศไทย เพราะมีการปริวรรตวรรณกรรมเรื่องนี้จากอักษรวิเชียรไทยเหนือเป็นอักษรวิเชียรไทยปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับกันตลอดมา นอกจากนี้ก็วิหลายท่านได้นำเอาโครงเรื่องนิทานชาดกในปัญญาสาครไปสร้างสรรค์วรรณกรรมชาดกขึ้นมาใหม่หลายเรื่อง เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์สังข์ทอง สรรพสิทธิ์คำฉันท์ และ พระรถเมรี เป็นต้นในส่วนของภาคใต้ที่พระเจ้าห้าสิบชาติ หรือปัญญาสาครจะแพร่กระจายไปถึงหรือไม่ เป็นเรื่องที่ยากจะกล่าวได้ เพราะไม่มีหลักฐานอันใดที่ชี้ลงไปว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ได้แพร่กระจายไปถึง ในบรรดาวรรณกรรมชาดกภาคใต้ที่ได้ศึกษามาก็ไม่มีชาดกเรื่องใดที่อ้างอิงถึงปัญญาสาคร มีเพียงกล่าวถึงพระบาลีและนิบาตเท่านั้นนอกจากนี้ ไม่ปรากฏว่าเรื่องปัญญาสาครเป็นที่รู้จักกันในภาคใต้ อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยได้อ่านตรวจสอบชาดกในปัญญาสาครอย่างถี่ถ้วน ก็พบว่า มีชาดกหลายเรื่องที่มีชื่อพ้องกันกับชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคล และมีอีกหลายเรื่องที่มีโครงเรื่องตรงกันและใกล้เคียงกัน ด้วยเหตุนี้จึงชวนให้สงสัยว่าลักษณะร่วมกันดังกล่าวนี้จะ เป็น เพราะวรรณกรรมสองแหล่งนี้มีอิทธิพลต่อกันหรือมีความสัมพันธ์กันอย่างไรหรือไม่ เพื่อให้ประจักษ์ในสิ่งดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเพื่อ เปรียบ เทียบหาความสัมพันธ์ด้วยการแบ่งการศึกษาวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประการ คือ

1. การศึกษาวิเคราะห์ เปรียบ เทียบชาดกที่มีชื่อพ้องกันแต่ เนื้อ เรื่องต่างกัน
2. การศึกษาวิเคราะห์ เปรียบ เทียบชาดกที่มีชื่อพ้องกัน เนื้อ เรื่องตรงกัน
3. การศึกษาวิเคราะห์ชาดกที่มีชื่อ เรื่องต่างกันแต่ เนื้อ เรื่องตรงกัน

1. การศึกษาวิเคราะห์ เปรียบ เทียบชาดกที่มีชื่อพ้องกันแต่ เนื้อ เรื่องต่างกัน

วรรณกรรมชาดกภาคใต้ 20 เรื่องที่นำมาศึกษาวิเคราะห์นั้นพบว่ามีชื่อ เรื่องพ้องกันกับชาดกในปัญญาสาคร 2 เรื่อง คือ เรื่องเจ้าสุนันพ้องกับเรื่องสุนันชาดก และเรื่องเสื่อโค หรือ

⁴ กรมศิลปากร, ปัญญาสาคร ภาคหนึ่ง (กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, 2499), หน้าคานา.

คำวิพากษ์กับเรื่องพหุลาควิชาดก ในการเปรียบเทียบจะเปรียบเทียบสิ่งที่ต่างกันออกไปในด้านต่าง ๆ เช่นการเริ่มเรื่อง ตัวละคร เนื้อเรื่อง อนุภาคบางอย่าง และการจบเรื่อง เป็นต้น

1.1 เปรียบเทียบเจ้าสุบินกับสุบินชาดก วรรณกรรมชาดกสองเรื่องนี้มีชื่อเรื่องตรงกันแต่ เนื้อเรื่องต่างกันออกไป เจ้าสุบินหรือสุบินคำภีร์ภาคใต้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบวชเพื่อให้เกิดผลานิสงส์ต่อผู้มีพระคุณ ต่อตนเอง และเกิดประโยชน์แก่สังคมแต่สุบินชาดกชาดก เรื่องที่ 7 ในปัจฉิมภาคของปัญญาสชาดกนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธและอำนาจของสุบินในฐานะนักบวชผู้ยิ่งใหญ่ในที่สุดของเรื่องก็ได้เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีอำนาจปกครองอาณาเขตกว้างไกล เป็นที่เกรงขามของบรรดาหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความต่างกันในด้านต่าง ๆ ชัดเจนจึงแยกการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็น 3 ประการดังกล่าวข้างต้นดังนี้

1.1.1 ตัวละคร ตัวละครที่ต่างกันมีดังนี้

เจ้าสุบินหรือสุบินคำภีร์	สุบินชาดก
- เจ้าเมืองที่สุบินกำเนิดชื่อพระเจ้ากรุงสรวัดดี ครองกรุงสรวัดดีไม่ปรากฏพระนามมเหสี พระเจ้าสรวัดดีมีบทบาทในฐานะผู้เลื่อมใสศรัทธาในศาสนาและทรงอุปถัมภ์การบวชเรียนของสุบิน	- เจ้าเมืองที่สุบินกำเนิดพระนามว่า ปรีนตะปะ ครองกรุงโกสัมพีมีมเหสี พระนามเกสมาลี พระเจ้าปรีนตะปะ มีบทบาทในฐานะผู้ทรงอุปถัมภ์การบวช ของสุบินและผู้วางแผนฆ่าสุบินด้วย เกรงว่าจะมีอำนาจเหนือตน
- บิดาของสุบิน เป็นนายพรานกรุงสรวัดดีมีภรรยา ชื่อสุภาคี	- บิดาของสุบิน เป็น เศรษฐี เมืองโกสัมพี ชื่อโกสัมพียะภรรยาชื่อสมณา
- ไม่มีพญาวานร ผีอก	- พญาวานร ผีอกมีบทบาทในฐานะผู้บอก ว่าสตรึงาม เจ้าของพวงมาลาอยู่ที่ เมือง โฆมรัฐ

เปรียบเทียบตัวละครตลอดเรื่องแล้วพบว่าสุบินชาดกมีตัวละครมากกว่าเพราะ เนื้อเรื่องยาวดำเนินไปจนกระทั่งสุบินได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

1.1.2 เนื้อเรื่อง ต่างกันออกไป เจ้าสุบินหรือสุบินคำกาพย์ เน้นในเรื่อง การบวช เพื่อผลบุญที่จะ เกิดตามมาแต่สุบินชาคก เน้นในเรื่องอำนาจและอิทธิฤทธิ์ เนื้อเรื่องเปรียบเทียบได้ดังนี้

เจ้าสุบินหรือสุบินคำกาพย์

สุบินบุตรนายพรานและนางสุภาคืออยู่ เมืองสาวัตถี มีความ เลื่อมใสในศาสนาจึงได้บวช เป็นสาม เณรตั้งแต่อายุ 7 ขวบ การบวชสาม เณรของสุบินทำให้เปรตบิดา ที่ตกนรกได้มีความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นพ้นจากสภาพถูกทรมาน นางสุภาคือผู้ เป็นมารดาอันหลักในป่าอุทกยมทุตพราก วิชาพาไปนรก ครั้นยมบาลให้ เข้ากองไฟนรกก็พูดว่า เปลวไฟเหมือนจิรวบุตรชาย ยมบาลจึงให้ยมทูตส่ง วิชาพานางกลับ นางได้เล่า เรื่องการไปนรกให้เจ้าเมืองสาวัตถีและชาว เมืองฟังทำให้ทุกคนมุ่งสร้างบุญ เพื่อมิให้ตกนรก เมื่อสุบินครบบวชพระเจ้าสาวัตถีก็ อุบัติมณีในการบวช ผลการบวชเป็นพระของสาม เณรสุบินทำให้บิดาที่เป็น เปรตอยู่หลุดพ้นจากนรกและ ได้ เป็นเทพินที่สุด มารดาของสุบินบวชชีบาเพื่อบุญและ ปรณินิบัติพระลูกจนกระทั่งนางสิ้นชีวิตได้ เกิด เป็นนางฟ้าอาศัยอยู่กับพรานในสวรรค์ พระสุบินก็บิาเพื่อบารมี ต่อไป

อานิสงส์ของการบวชช่วยให้พ่อแม่ได้กุศล หลุดพ้นจากนรกภูมิ

สุบินชาคก

สุบินบุตร เศรษฐี เมืองโกสัมพี เกิดมากิน อาหารมากผิด เด็กธรรมดาถึงนานวันก็ ยิ่งกินอาหารเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว เศรษฐี และภรรยาจึงเอาไปทิ้งในป่าช้า ภิกษุรูปหนึ่ง พาไปถวายพระ เจ้ากรุงโกสัมพี พระเจ้ากรุงโกสัมพีทรงให้แม่นมเลี้ยงดูจนอายุ 7 ขวบ ได้บรรพชาเป็นสาม เณรปรากฏว่า เป็นสาม เณรที่เปรีื่องปราดในพระไตรปิฎก อย่างยิ่ง ครั้นอายุครบ 20 ปี จึงได้ บวชเป็นพระที่เก่งในทางหลักธรรม ยิ่งนัก ต่อมาพระสุบินกนิมิตฝันโหราจารย์ ราชสำนักท้านายว่าพระสุบินจะได้ เป็นใหญ่ในบรรดาในกษัตริย์ทั้งหลาย พระเจ้ากรุงโกสัมพีก็กลัวว่าพระสุบินจะ เป็นใหญ่เหนือตนจึงรับสั่งให้จับพระสุบิน ไปขังไว้ ภายหลังพระเจ้ากรุงโกสัมพี ปรารถนาอติรัตนแต่ไม่สำเร็จแม้จะใช้ ทหารเป็นกองทัพไปหากก็ตาม มเหสีเกส- มาลี จึงทูลให้สุบินกเป็นผู้ไปหาอติรัตน พระเจ้ากรุงโกสัมพีวางแผนฆ่าสุบินกโดย ให้ไปหาอติรัตนให้ได้ก่อนกลับ เมื่อไรจึง ฆ่าเสีย สุบินกก็รับพระราชบัญชาและได้ เดินทางไปในที่ต่าง ๆ พบพญาวานร

เมื่อคอยช่วยเหลือในการได้มาซึ่งความสำเร็จต่าง ๆ สุนิบกาได้ของวิเศษหลายอย่าง เช่น ไม้เท้า หม้อ และกลอง เป็นต้น อีกทั้งได้อิถิธรัตน์คือพระนางปทุมาวดีเป็นภริยาค่าย ในที่สุดสุนิบกาก็พาอิถิธรัตน์มาสู่เมืองโกสัมพีได้แต่พระเจ้าโกสัมพีถูกต้ององค์ไม่ได้เพราะองค์ร้อน สุนิบกาไปอยู่ที่อารามไม่เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงโกสัมพี พระเจ้ากรุงโกสัมพีรับสั่งให้ทหารจับตัวแต่จับมิได้แม้จะใช้ทหารทั้งกองทัพก็ตาม พระเจ้ากรุงโกสัมพีจึงต้องเสด็จไปจับเองแต่ก็แพ้ฤทธิ์ของสุนิบกา ต่อมาสุนิบกาก็ได้ครอบครองเมืองต่าง ๆ ตั้งพระเจ้ากรุงโกสัมพีไว้ในฐานะพระราชบิดา พระเจ้าสุนิบนราชามิโอรสประสูติแต่พระนางปทุมาวดีหนึ่งองค์พระนามกฤษณกุมาร เป็นผู้มีความกล้ามาก พระสุนิบนราชาเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่จนสวรรคต

(จบด้วยการประชุมชาดก)

จากการอ่าน เนื้อ เรื่องของสุนิบทั้งสองสำนวนกล่าวได้ว่า เนื้อ เรื่องต่างกันออกไป ในส่วนที่ตรงกันอยู่บ้างคือส่วนต้นที่สุนิบกาได้บวช เป็นสามเณรและพระ แม้ว่าจะเหมือนใน เรื่องการบวช แต่ยังคงต่างกันอย่างสิ้นเชิงในสิ่งที่ เป็นอนุภาคของส่วนต้นคือส่วนที่กำเนิดจนกระทั่งบวชซึ่งจะได้กล่าวไว้ในส่วนการวิเคราะห์อนุภาค

1.1.3 อนุภาค อนุภาคเป็นส่วนเล็กที่สุดของเรื่อง วรรณกรรมทุกเรื่องย่อมประกอบกันขึ้นด้วยอนุภาค วรรณกรรมเรื่องเดียวกัน เมื่อตกไปอยู่ในที่ต่างกันย่อมมีความแปรเปลี่ยนใน เรื่องอนุภาคไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมปาฐะหรือวรรณกรรมลายลักษณ์ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากผู้เล่าผู้แต่งนั่นเอง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุต่าง ๆ กันเช่นเพื่อให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมของผู้เล่าหรือผู้แต่ง หรือความคิดของผู้รู้ ผู้แต่งที่เห็นว่าหากเปลี่ยนไปจะดีกว่า เป็นต้น ดังนั้น

ความต่างกันในด้านอนุภาคของวรรณกรรม เรื่องเดียวกันจึงมีอยู่โดยทั่วไปดังที่มีผู้วิจัยไว้บ้างแล้วในการวิเคราะห์อนุภาคของสุบิณคำกาพย์และสุบิณชาคกนั้นผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ เหตุการณ์และสถานที่ กับสิ่งของที่ช่วยในการดำเนินบทบาทของตัวละคร

1.1.3.1 เหตุการณ์และสถานที่ ความต่างกันในด้านเหตุการณ์และสถานที่ในวรรณกรรมสองสำนวนนี้มีดังนี้

ก. การตั้งเมือง สุบิณคำกาพย์เริ่มเหตุการณ์ที่กรุงสวักดิ์แต่สุบิณชาคกเริ่มเหตุการณ์ที่กรุงโกสัมพี ดังบทประพันธ์ เปรียบเทียบที่ยกมาดังนี้

รอยเอคเมืองเอ้าะ สงเค้าะเฌมยภูห้วย คีบุกงาซาง ฌร่มาดเหลือหลาย ก่แข่งห้วย
ครบครัน กรุงสวักดิ์ เป้นเอกทานี ใหย้หล่วงทรงัน ก่าแพงแหล่งหลาย
ปองปิงซิงซัน หัวหางนางครัน ตรึงหลักหมันคง

(สุบิณคำกาพย์)

"ในอดีตสมัยเป็นไปล่วงแล้วนาน มีพระราชพระนามว่าปรีนตะปะ ครองราชสมบัติ
ณ เมืองโกสัมพี พระมเหสีของพระเจ้าปรีนตะปะนั้นพระนามว่าเกสมาลี"^๖

ข. การกำเนิดสุบิณ สุบิณในสุบิณคำกาพย์กำเนิดเป็นบุตรนายพรานกับนางสุภาคีที่มีฐานะธรรมดาแต่สุบิณชาคกสุบิณกำเนิดเป็นบุตร เศรษฐีโกสัมพีชะกับนางสุมนา ดังบทประพันธ์ เปรียบเทียบจากสองสำนวนดังนี้

นางฟ้งทำน้าย คับโลกสะบ้าย นาไจยผองไสย ทังนายพรานผัว เชื้อชมดีไจย เจันร-
จาปราไสย กับด้วยภฤทา... ส่วนนางสุภาคี ความรักชนิดี ศรีด้วยแก้วคาอุมให้กินนม
ซ่มทุกเวลา วางเหนือเปลผา เวชาให้นอน บิดามารดา พิทักษ์รักษา ลูกชายสายสหมอน
คอยถนอมนนำไจย หมิวคือน้ำทอน กราบเทาลูกออน รุกคอออา

(สุบิณคำกาพย์)

^๖ กรมศิลปากร, ปัญญาสชาคก ปัจฉิมภาค (กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, 2499)
หน้า 535.

"คราวนั้นโกสัมพียะ เศรษฐีผู้หนึ่งมีภรรยาชื่อว่าสุนา โกสัมพียะ เศรษฐีมีทรัพย์สมบัติมาก
ประมาณแปดสิบกฏ แต่มีจรรย์ะตระหนี่เป็นปรกติธรรมดา ภรรยาของเศรษฐีนั้นตั้งครรภ์ได้
สิบเดือนแล้ว คลอดบุตรชายคนหนึ่งรูปร่าง" ⁶

ค. การเลี้ยงดู สุนินในสุนินค่างาพย์ภาคีได้ได้รับ

การเลี้ยงดูรักษาจากนายพรานผู้เป็นบิดาและนางสุภาคีผู้เป็นมารดาอย่างดี เยี่ยงบิดามารดาที่รัก
บุตรทั้งหลาย ทั้งสองได้เลี้ยงดูรักษาจนกระทั่งสุนินเติบโตได้บวช เป็นสาม เณรแต่สุนินในสุนินชาดก
ปัญชชาดก บิดามารดา คือ เศรษฐีและนางสุนนามิได้เลี้ยงดูบุตรอย่างบิดามารดาโดยทั่วไป เมื่อ
บุตรรับประทานอาหารจุเกิดไปก็โกรธคิดว่า เป็นมารผลาญทรัพย์สินของตนจึงพร้อมใจกันพาสุนินไปทิ้ง
ยังป่าช้า ภิกษุรูปหนึ่งพบเข้าจึงพาไปถวายพระเจ้าปรีติยะปะ ดังบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบกับ
จากทั้งสองสำนวนดังต่อไปนี้

อุมลुकสงสาน ทานขุนพรานรักใจหาย @ จุ่มที่แก้มลูก กลัวจะถูกหนวดคาย ๒ จรงจุ่ม
้วย ความถนอมเจาเปนเหลือใจ @ จึงจุ่มดินขวาทร้าย แล้วจุ่มโลหมาหลังไหล โธ
แก้วกลอยใจ อยู่จุงดี..โสกา @ พักเขาไพรพนม จประสมตัมมังสา ผณไมอันโอชา
มาฝากเจายามองสี @ สังเมี้ยแล้วสังเลา คูหราเจาสุภาคี กลัวยาคัจบีทา @ อาบน้ำ
แล้วปอนเขา ทุกค้ำเขา อยาอุเบกขา ภิไปยจ้วามา ครันสังแล้วก้คลาโคลย @ สุนินรอง
โหดาม นางแมหามวैयाไป พ้เจาจ้เขาไพรย บัดเดียวใจจ้หลับมา

(สุนินค่างาพย์)

ตั้งแต่แรกคลอดทารกนั้นได้ ๑ วัน ทารกนั้นบริโภคอาหารได้ ทัพพี ครั้นต่อไปวันที่ ๒ ที่ ๓
ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ ทารกนั้นบริโภคอาหารทวีขึ้นไป ทัพพี และทัพพี ตามลำดับวันที่เกิด
เสมอไป ฝ่ายเศรษฐีผู้บิดาเห็นบุตรของตนบริโภคอาหารแปลกกว่าทารกทั้งหลาย จึงปรึกษ
กับภรรยาว่าทารกคนนี้จะมิใช่ทารกของเราจริง ทารกคนนี้เกิดมาจะขายให้เราพิณาศ เรา
จักเอาทารกนี้ไปทิ้งเสียที่ป่าช้าใกล้อาราม ปรึกษาคกลงกับภรรยาแล้ว ถึงเวลารাত্রินา
ทารกนั้นไปทิ้งไว้ในป่าช้า ⁷

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 535.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 535.

ง. การค้าเงินชีวิต สุนิบในสุนิบคำกาพย์ภาคใต้
บรรพชา เป็นสาม เณรและอุปสมบท เป็นพระภิกษุตลอด ไม่มี เนื้อ เรื่อง เกี่ยวกับการได้ เป็นกษัตริย์ เลย
แต่สุนิบในสุนิบชาดกปัญญาชาดกครองตน เป็นภิกษุได้ระยะหนึ่งแล้วได้ เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ครอบ-
ครองอาณาเขตกว้างไกลมีพระโอรส 2 พระองค์ และครองราชย์จนวาระสุดท้ายของพระชนม์
เรื่องการค้าเงินชีวิตที่แตกต่างกันดังกล่าวพิจารณาได้จากบทประพันธ์ทั้งสอง เรื่องที่ยกมา เปรียบ-
เทียบดังนี้

เจ้าย่าเมรินสวัสดิ์ เป็รเที่ยงทศะโนยสิกขา คำครูสร้างสนทนา จ่าหมัครง ำหมหลงำหลย

@ ปรัยาปรากฏภา เรียนหนังสือขอมไทย สวดมลเล่าขึ้นใจย สิบสองผูกจำฝังทรวง

@ เล่าสูตรทำตัวมุน จบบริบูรสินทั้งปวง จ่านำคำพลีหล้าง รั้อดแปลภระบาฬี

(สุนิบคำกาพย์)

นอกจากสุนิบจะบวช เป็นภิกษุแล้วมารดาของสุนิบคือนางสุภาคิกีบวช เป็นชีด้วยดังบท
ประพันธ์ต่อไปนี้

นางบอกแก่ลูกกรัก แมจักบัวคโนยสาศหนา เจาสุนิบรับวาจา จิงหาฤาภระอาจาร @ แมจัก-

บัวคเอาบุญ ขภระคุณโปรคติจาร ภระเถรรับปัติญาร ำหยุดคัวโกนเกษา @ ผาขาวำ-

นางนุ่ง อังสาถงสวมกายา หมสไยขบงเจียงบา รับสินแปลเป็นเถรี

(สุนิบคำกาพย์)

... พระราชาทอดพระ เนตรรัตนมาलगามคล้ายกับ เทวสภา จึงรับสั่งให้ปุโรหิตว่าท่าน
จงไปเชิญนางปทุมาวดี เราจะภิเชกกับสุนิบในกาลบัดนี้ ปุโรหิตนั้นจึงไปทูลนางปทุมาวดีแล้ว
เชิญให้ขึ้นไปประทับยังสีวิกา นามายังนิรมิตนครพร้อมทั้งหมู่ทาสี นางปทุมาวดีดำเนินขึ้น
มณเฑียรสถาน เห็นพระโพธิ์สัตว์ก็จำได้ กราบไหว้และตรงเข้ากอดรัดรำให้ ครั้นแล้วพวกอา-
มาตย์และเสนาบดีปุโรหิต เป็นต้น จึงพร้อมกันทูลเชิญสองพระกษัตริย์ให้ประทับ เหนือกองแก้ว
แล้วทามุทธาภิเชกถวายชัยมงคล

ต่อแต่นั้นมา พระโพธิ์สัตว์มีพระนามว่าสุนิบราชาได้ปรากฏทั่วไปในสกลชมพูทวีป...^๘

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า 573.

และสุบินกนสุบินชาคกปัญชาสชาคนั้นมีโอรส 2 องค์ด้วยคือ สีหทรกุมารและกฤษทร
กุมารดังบทประพันธ์มีว่า

ในกาลเมื่อพระสีหทรกุมารทรงวัฒนาการย่างเหยียบพระบาทได้คล่องแล้ว พระนางปทุมมาวดีก็
ประสูติพระโอรสอีกองค์หนึ่ง วันเมื่อจะประสูตินั้นมีช้างพังตัวหนึ่งท่องแถมมาทางอากาศออกลูก
ตัวหนึ่งทิ้งไว้ใกล้มหาปราสาทก็กลับไปยังหิมวันต์ เพราะเหตุในวันเมื่อจะถวายพระนามพระ
โอรสได้กำเนิดเอาช้างพังออกลูกทิ้งไว้เป็นนิมิต จึงถวายพระนามพระโอรสนั้นว่ากฤษทรกุมาร⁹

จากที่ยกบทประพันธ์จาก เรื่องสุบินสองสำนวนมา เปรียบ เทียบในด้านต่างกันดังกล่าวแล้ว
จะเห็นได้ว่าแม้ชื่อ เรื่องของสุบินสองสำนวนนี้จะมีชื่อพ้องกันก็ตามแต่ เนื้อ เรื่องก็ต่างกันออกไปมีที่
ตรงกันในเรื่องการบวชเท่านั้น นอกจากนั้นไม่มี เรื่องในสุบินคำกาพย์ที่ตรงกันกับสุบินชาคกสุบินคำ
กาพย์ เป็นวรรณกรรมที่เน้นในเรื่องศาสนาแต่สุบินชาคก เป็นวรรณกรรมที่แสดงถึงอิทธิปาฏิหาริย์และ
อำนาจ กล่าวได้ว่าสุบินคำกาพย์กับสุบินชาคกไม่น่าจะมีอิทธิพลต่อกันในด้านการแต่งแต่อาจมีความ
สัมพันธ์กันในเรื่องที่ เดิมที เดียว เรื่องนี้คงมีอยู่ส่วนจะมี เนื้อ เรื่อง เช่นไรนั้นยากที่จะกล่าวได้ ครั้นมี
การนำมาแต่งภายหลังผู้แต่งแต่งตามที่ตนรับรู้มา และอาจมีการแต่งเติมต่อหรือตัดทอนให้ เรื่อง
สั้น เข้าก็อาจเป็นได้ ดังนั้น เรื่องสุบินถึงแม้จะมี เรื่องตรงกันแต่ เนื้อ เรื่องต่างกันดังที่กล่าวมา

1.2 เปรียบเทียบเสื่อโคกับพหลาคาวิชาคก เสื่อโคเป็นวรรณกรรมที่แต่งด้วยคำ
ประพันธ์ประเภทฉันทสวสพหลาคาวิชาคกแต่งด้วยร้อยแก้ว เสื่อโคฉบับตัวเขียนหนังสือบุคที่พบใน
ภาคใต้ เป็นสำนวน เดียวกันกับ เสื่อโคคำฉันทสวสพหลาคาวิชาคกที่กล่าวกันว่าแต่งกันมาตั้งแต่ครั้ง
กรุงศรีอยุธยา มีความต่างกันเฉพาะบทประพันธ์ตอนจบเท่านั้น เสื่อโคฉบับภาคใต้จบด้วยโคลงสอง
สุภาพด้วยภาษาที่เก่า เสื่อโคฉบับพหลาคาวิชาคกจบด้วยโคลงสี่สุภาพใช้ภาษาคอนข้างใหม่ ฉบับ
โคจะ เป็นฉบับแต่ดั้ง เดิม นั้น เป็นสิ่งที่น่าจะพิจารณาต่อไป

เสื่อโควรรณกรรมชาคกที่พบในภาคใต้นั้นมี เนื้อ เรื่องต่างจากพหลาคาวิชาคกในปัญชา
สชาคก ตัวละครก็ต่างกันแทบทั้งหมด มีตัวละครที่ตรงกันเพียง 2 ตัว คือ แม่โค กับลูกโค เสื่อ
ต่างกันที่เป็นตัวผู้ตัวเมีย เพื่อความชัดเจนในเรื่องการเปรียบเทียบผู้วิจัยแยกการเปรียบเทียบ
เป็นสามประการคือ ตัวละคร เนื้อ เรื่อง และอนภาคดังต่อไปนี้

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 583.

1.2.1 ตัวละคร ตัวละครเสื่อโควรรณกรรมชาดกภาคใต้มีตัวละครมากกว่าเพราะมีการดำเนินเรื่องยาวออกไปอีกในภาคของมนุษย์คือ กษัตริย์ เจ้าหญิง และตัวละครที่ประกอบอีกหลายตัวดังนี้

เสื่อโคฉบับภาคใต้

พหุลาควาวิชาดก

- เสื่อ เป็นแม่เสื่อ มีลูกเสื่อ	- เสื่อ เป็นพระยาเสื่อโครงไม่มีลูกเสื่อ
@ แม่เสื่อฟังสารยุบล แห่งลูกตัวตนก็
สนองด้วยเพโทบาย... บัดนั้นลูกเสื่อ
ผ่าแฝกแฝงเผื่อ ไปยังโคพลัน ถึงบอก-
อาการ ว่าแม่เป็นธรรม ให้สัตยาอัน
ชอบแล้วด้วยดี	"... เมื่อขันตมียู่แล้ว สรรพทุกสิ่งทั้งปวงก็ยอม
เจริญยิ่ง เหมือนอย่างพระยาเสื่อโครงอคใจ
ให้แก่นางโคนั้น พระยาเสื่อโครงได้บังเกิดใน
สวรรค์ด้วยขันตมียุคนั้น"
- ฤๅษี @ คลายคลาลิลาลูถึง แกวสถาน-
สำนิง สำนกนิลิตฤๅษี	- ไม่มี
- คาวี พหลวิชัย อดีตเป็นลูกโคและลูกเสื่อ
ฤๅษีชุบชีวิตให้เป็นมนุษย์	- ไม่มี
@ เมื่อนั้นคาวี ยุการาธิ นอบน้วนถมุล
กล่าวเกลาค่าเกลี้ยง แก่พระพหล กุมาร-
จุมพล ผู้เป็นเชษฐา	
- เจ้าหญิง และ กษัตริย์	- ไม่มี
@ ด้วยเหตุอันใด เร่งเซอญเจलयไชย
โดยกิจอันมี ให้พระพี่แจ่ง แค้นเคือง-
แห่งสี สุกดากระษัตริ มาอยู่เองค์...	
@ นรนารถอันเป็นราชา ธิราชสมยา
พระนามยศผู้มี	

จากการเปรียบเทียบเกี่ยวกับตัวละครแสดงให้เห็นถึงความต่างกันอย่างชัดเจน ตัวละครที่ตรงกันจริง ๆ มีเพียง 2 ตัวเท่านั้น คือ แม่โค กับ ลูกโค

1.2.2 เนื้อเรื่อง เสื่อโควรรณกรรมชาดกภาคใต้มีเนื้อเรื่องต่างจากพหุลาควาวิชาดกในปัญหาสาชดกตั้งเนื้อเรื่องที่เปรียบเทียบไว้ดังต่อไปนี้

เสือโคภาคใต้ แม่โคกับลูกโคพบลูก เสือกำลังหัวโหยยคนมอยู่ เนื่องจากแม่ เสือออกจากถ้ำไปหากินปล่อยให้ลูก เสืออยู่แต่ลำพัง แม่โคสงสารลูก เสือจึงให้คัมมนมของตนหลังจากนี้ลูก เสือและลูกโคก็สนิทสนม เป็น เพื่อนกันแล้วคุยถึงอันตรายอันอาจจะ เกิดจากแม่ เสือ เมื่อแม่ เสือกลับมา ลูก เสือให้สัญญาว่าถ้าแม่ เสือทำร้ายแม่โคคนจะไม่ไว้ชีวิตแม่ เสือ เมื่อแม่ เสือกลับมา ก็แสดงออกถึงความขอบคุณที่แม่โคมี เมตตาให้ลูก เสือคัมมนม วันหนึ่งแม่ เสือและแม่โคออกไปหาอาหารด้วยกัน ครั้น ตกเย็นแม่ เสือกลับมาเพียงตัวเดียว ลูก เสือและลูกโครู้ได้ทันทีว่าแม่ เสือกัดกินแม่โคแล้ว สัตว์ทั้งสองจึงช่วยกันฆ่าแม่ เสือ เมื่อฆ่าแม่โคสัตว์ทั้งสองก็ เดินไปในที่ต่าง ๆ จนกระทั่งถึงอาศรมพระฤๅษี พระฤๅษีแปลกใจที่สัตว์ทั้งสองปกติจะเป็นศัตรูกันแต่กลับ เป็นมิตรกันจึงได้ซักถามข้อข้องใจ เมื่อรู้ถึงความ เป็นมาของสัตว์ทั้งสองแล้วพระฤๅษีก็มีความ เมตตาจึงชุบชีวิตให้เป็นมนุษย์ชื่อ พหลวิชัย (เสือ) และควา (โค) ทั้งสองได้ผจญภัยไปในที่ต่าง ๆ จนกระทั่งได้เป็นกษัตริย์ ทั้งสององค์ปกครองบ้านเมืองด้วยความปกติสุขตลอดชีวิต

พหลาคาวีชาคก พหลาคาวีชาคก ชาคก เรื่องที่ 29 ในปัญญาสชาคกมีว่า พระยาเสือพบแม่โคกำลังกินหญ้าและจะกัดกินแม่โค แม่โคขอร้องว่าขอให้ได้กลับไปให้ลูกกินนมเสียก่อนแล้วจะกลับมาให้พระยา เสือกิน พระยา เสือยินยอมตามที่แม่โคขอร้อง ครั้นให้ลูกกินนม เรียบร้อยแล้วแม่โคกลับไปให้พระยา เสือกินความสัญญาโดยมีลูกโคติดตามไปด้วย พระยา เสือ เห็นว่าแม่โค เป็นสัตว์ที่มีความสัตย์และสงสารลูกโคที่จะต้องกำพว้าแม่หากคนกัดกินแม่โคและลูกโคก็ได้ขอร้องไม่ให้พระยา เสือกัดกินแม่โค ขอให้กัดกินคนแทนลูกโคแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ พระอินทร์เห็นถึงความมีจริยธรรมของสัตว์ทั้งสามจึงพาสัตว์ทั้งสามไปยังสวรรค์ และให้ เกิดใหม่ เป็น เทพบุตรและเทพธิดาอยู่ด้วยความสุขชั่วกาลนาน

1.2.3 การจบเรื่อง เสือโคจบด้วยการได้ เป็นกษัตริย์ของควาและพหลวิชัยแต่ เรื่องพหลาคาวีจบด้วยการขึ้นไป เกิดในสวรรค์ของสัตว์ทั้งสามคือ แม่โค ลูกโค และพระยา เสือดับบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบ เทียบดังต่อไปนี้

- @ สองเสวยสุขไอสวรรย์ ถวัลราชธานี ครอบครองบุรีศรี มหาสุรย์ศงมา
- @ ตั้งอยู่ในทศพิธ วรรธรมโศฬาร แจกจ่ายจำหน่ายทาน ทรัพย์วารหกแสน
- @ อวยแต่ทลธก แลจากอัน เคืองแค้น ภูบาลห้วงแหน บัญโดยอนุธิษฐา
- พักชโภชนาหาร ทั้งพิศุแลพัตรา เงินทองธกป้องปรา รพภ เพื่อดยาคินธ

(เสือโคภาคใต้)

ส่วนขั้นตีความอคใจเล่า ก็เป็นประธานอย่างยิ่งในโลก เมื่อขัดคืออคใจมีอยู่แล้ว สรรพทุกสิ่งปวงก็ย่อมเจริญยิ่ง เหมือนอย่างพระยาเสือโคร่งอคใจให้แก่ทางโคไค่นั้น พระยาเสือโคร่งได้ไปบังเกิดในสวรรค์ด้วยขั้นตีความอคใจนั้น... เมื่อความเป็นคนกตัญญู มีอยู่แล้ว สรรพทุกสิ่งปวงก็ย่อมเจริญรุ่งเรืองเหมือนอย่างลูกโคไค่น้อยมีความกตัญญูต่อมารดา ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ด้วยอำนาจความกตัญญุนั้น¹⁰

จากบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบ เทียบแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เรื่อง เสือโคจาก หนังสืออุคณาภาคีกับเรื่องพหลาคาวิในปัญญาสาคนั้น เป็นคนละเรื่องกัน เนื้อเรื่องต่างกันโดยตลอด เรื่อง เสือโคแม่ เสือกินแม่โคแต่เรื่องพหลาคาวิพระยาเสือไม่กินแม่โค เรื่อง เสือโคลูกโคกับลูกเสือได้ เป็นมนุษย์และได้ เป็นกษัตริย์แต่ในพหลาคาวิลูกโคมิได้ เป็นมนุษย์กลายเป็นลูกโคไป เกิด เป็นเทพบุตรและไม่มียูกเสือ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า เรื่อง เสือโคกับเรื่องพหลาคาวิที่มีชื่อพ้องกันนั้นไม่น่าจะเป็นเรื่องที่มีต้นกำเนิดจากเรื่องเดียวกัน ส่วนตัวละครบางตัวที่ตรงกันน่าจะเป็นความบังเอิญมากกว่า เพราะความคิดในการสร้างสรรค์เรื่องในลักษณะดังกล่าวย่อมตรงกันได้ ท่านองเดียวกันกับที่เรื่องลิลิตพระลอมีโครงเรื่องตรงกันกับเรื่องโรเมโอและจูเลียตของโรมัน เรื่อง เสือกับโค เป็นเรื่องที่ชาวไทยคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี เพราะสัตว์สองชนิดนี้มาความเกี่ยวข้องกับคนไทยตลอดมา และมักจะใช้ เป็นสัญลักษณ์ของความขัดแย้ง

2. การศึกษาวิเคราะห์ เปรียบ เทียบชาดกที่มีชื่อพ้องกันและ เนื้อ เรื่องตรงกัน

วรรณกรรมชาดกภาคีที่มีชื่อ เรื่องพ้องและ เนื้อ เรื่องตรงกันกับชาดกในปัญญาสาคนั้นมีทั้งหมด 5 เรื่อง คือ สังข์ทองคำกษัตริย์กับสุวรรณสังขชาดก จันทะฆาตกับจันทคาธชาดก วรวงกับวรวงสชาดก ยศกิจ(สิริวิบูลกิตต์)กับสิริวิบูลกิตติชาดก และพระรถเมรีหรือนางสิบสองกับรถเสน-ชาดกในการ เปรียบ เทียบนี้จะชี้ให้เห็นถึงความ เหมือนกันหรือตรงกันส่วนข้อต่างกันซึ่งมีส่วนน้อยจะกล่าวประกอบไว้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมดังต่อไปนี้

2.1 สังข์ทองคำกษัตริย์กับสุวรรณสังขชาดก วรรณกรรมสองสำนวนนี้มี เนื้อ เรื่องตรงกัน (สุวรรณสังขชาดกเป็นนิทานเรื่องที่ 3 ในภาคสอง ปัจฉิมภาคปัญญาสาคนั้น) คือกล่าว

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 579.

ถึงพระสังข์และพระมารดาถูกพระมเหสีฝ่ายซ้ายของพระบิดาริษยาวางแผนทำลายด้วยประการต่างๆ แต่ไม่สำเร็จ พระสังข์ต้องระเห่ร่อนตกทุกข์ได้ยาก ด้วยบุญบารมีจึงได้รับความอนุเคราะห์จากนางยักษ์และได้สิ่งของวิเศษจากนางยักษ์ใช้ประโยชน์ในการดำรงอยู่และช่วยเหลือผู้อื่น ในที่สุดพระสังข์ก็ได้เป็นเขยของเจ้าเมืองเมืองหนึ่ง ภายหลังพระมารดาและพระบิดาออกติดตามได้พบกับความสุขสดชื่นในชีวิตก็กลับมาสู่พระสังข์และพระมารดาดังเดิม

วรรณกรรมสองสำนวนนั้นนอกจากจะต่างกันในด้านคำประพันธ์คือสังข์ทองภาคใต้แต่งด้วยกาพย์ สุวรรณสังข์ขาดกแต่งด้วยร้อยแก้วแล้วก็มีความต่างกันออกไปบ้างในด้านตัวละครชื่อ เมือง และอนุภาคดังต่อไปนี้

2.1.1 ชื่อเมืองและตัวละคร เมืองพระสังข์ในสังข์ทองภาคใต้ชื่อ โสยลคนคอน ในสุวรรณสังข์ขาดกชื่อพรหมนคร กษัตริย์เมืองโสยลคนคอนพระนามยศมนแต่กษัตริย์เมืองพรหมนครพระนามว่าพระพรหมทัต ดั่งบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบจากสองสำนวนดังนี้

ยังมี เมืองหนึ่ง ไทยกวางท่งหึ่ง ปรเส็ดดีโลกา ร้อยเอ็ดเมืองขึ้น...ตรา นามเมืองภารา
 โสยลคนคอน @ ทานเทาเจ้าเมือง ปรากัดภาเลียง ...ทรงน้อมกอน ชื่อเท้ายศมน
 ...ภระมี เมียรัก สำหรับารอง.. เลอเลิศ บันเจ็ดยร์ย่ง นามกอนนิรมัน นางจันเทเวีย
 ...หน้าดาแซมชม เขียนางนง ทั้งสองฉายา เบนทีเส่นหา ทารทาวภูวิโน
 (สังข์ทองภาคกาพย์)

ในกาลที่ล่วงมาแล้วนาน มีพระราชาองค์หนึ่งพระนามว่าพรหมทัต ดำรงราชสมบัติอยู่ ณ พรหมนคร พระเจ้ากรุงพรหมทัตนั้นมีราชกัญญาเป็นอัครม เหลีซ้ายขวาสององค์ ม เหลีขวานั้นมีพระนามว่าจันเทวี ม เหลีซ้ายนั้นยังไม่ปรากฏว่านามใด ราชกัญญาซ้ายขวานั้นเป็นที่โปรดปรานของราชายังกว่านารีอื่น ๆ ...พระมเหสีซ้ายบรรทมที่สิริโสยาสน์ พอเวลาจวนจะ ใกล้เคียงนางก็ทรงสุบินไปว่าทำววาสพเจ้าพิภพดาวดึงส์ ทรงประทานดอกจำปาทองให้แก่นาง เทวีแล้วก็เสด็จกลับไป... ความฝันข้อนี้ล่อให้เห็นว่าพระราช เทวีซ้ายจักได้พระราชธิดาทรงรูปสิริโสภานานารีอื่นจะ เสมอเหมือนมิได้ แต่นั้นมาพระราช เทวีซ้ายนั้นจึงมีนามปรากฏว่าสุวรรณจัมปากเทวี ¹¹

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 218-219.

นอกจากชื่อเมืองจะต่างกัน เจ้าเมืองต่างกันแล้วมเหสีฝ่ายชายยังมีชื่อต่างกันออกไป
ด้วยคือสังข์ทองคำภยชื่อจันทาแต่สุวรรณสังขชาคกชื่อสุวรรณจัมปาก เทวี

"นางนาจันทา ครันเหนราชา ทานทาวสะสง จึงเรียกสาวไซ
อันภรอมใจคน..."

(สังข์ทองคำภย)

ความต่างกันด้านตัวละครอีกอย่างหนึ่งคือผู้ช่วยมเหสีฝ่ายชายที่วางแผนให้มเหสีฝ่ายขวา
และพระสังข์ถูกขับไล่ออกจากเมืองนั้นในฉบับภาคใต้ได้แก่นางหมอเผ่าสุเมธ (สุเมธา) แต่ใน
วรรณกรรมสังขชาคก เป็นปาลกเสนาบดีตั้งบทประพันธ์ เปรียบเทียบจากวรรณกรรมสอง
สำนวนดังนี้

ขากออกไปหา สุเมธากับคาร้อย ... คาร้อยมาถึงด้วยภัสร์ ผัวเมียช่วยกัน
เอาไปตั้งในเสาทอง ภรอมกันผัวเมียทั้งสอง เปิดโกทั้งผอง ครันแล้วจกเทียน

(สังข์ทองคำภย)

สุวรรณจัมปากเทวีมเหสีฝ่ายชาย เมื่อได้สดับคำเนมิตกาจารย์ท่านายสุบินว่าตนจะได้ราช
ธิดากลับไปนอนตริกรองไปว่า ทำอย่างไรเราจะให้พระราชขับไล่นางจันทาเทวีเสียได้
หนอเราคนเดียวไม่มีคู่คิดที่ไหนจะอาจคิดอุบายเรื่องนี้ให้สำเร็จได้ คิดแล้วจึงไปหาท่าน
ปาลกเสนาบดีเล่าความเรื่องนั้นให้เสนาบดีฟัง... อยู่มาวันหนึ่ง ท่านปาลกเสนาบดีเข้า
ไปสู่ที่เฝ้าพระเจ้า พรหมทัตถวายเป็นคัมแล้วจึงกราบทูลว่านางจันทาเทวีจะมีใจชื้อตรงต่อ
พระองค์ก็หาไม่ ย่อมไปเสพกามคุณกับชนชาติต่ำช้า ¹²

อนภาคเกี่ยวกับเหตุการณ์ เกี่ยวกับการทำให้พระมเหสีฝ่ายขวาถูกขับไล่ออกจากเมือง
สังข์ทองฉบับภาคใต้ใช้วิธีการทำเสน่ห์ให้ท้าวสมลหลงใหลในนางจันทามเหสีฝ่ายชายและกล่าว
ร้ายว่าโอรสที่ประสูติจากนางจันทาเทวีที่เป็นหอยสังข์นั้น เป็นกาลิบ้านกาลิเมือง ส่วนในสุวรรณสังข

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

ชาคกपालก เสนาบดีผู้ได้รับสินบนจากนางสุวรรณจัมปาก เทวีกราบทูลพระเจ้าพรหมทัตว่านางจันเทวี
คบชู้กับชายอื่น ดังบทประพันธ์ทั้งสองเรื่องที่ยกมาเปรียบเทียบดังนี้

ชาจ๊กออกไปหา สู้เม้นทากับตาร้อย ... นางนาคจันทา ครันเหนราชา ทานทาวสะสง
จิงเรียกสาวไซ อันภรอมใจตัน เอาเครื่องประสง ถวายแกราชา ..ม้อมนกายา
ไยท่าวหลงไหลย ..หลงรักนงคลาน บุคขนาดจันทา ..เซาซ์แม่เขาเผาคฤคองคา
เดียคอมชายชวานักเทศขันทรี

(สังข์ทองคำภพย์ ภาคใต้)

ดิฉันจะทำอุบายอย่างไรดีจึงจะตั้งอยู่ขัดตียวงศ์และดำรงอยู่ในราชสมบัติ เมื่อใดดิฉันจัก
มีอิสริยยศปรากฏแล้ว เมื่อนั้นตัวท่านก็จักเป็นเสนาบดี ท่านจงคิดอุบายให้ดิฉันด้วย ทาไฉน
จึงจะให้พระราชานิเวศน์ได้ ... ปาลกเสนาบดีจึงทูลสนองราชเทวีฝ่ายซ้ายว่า พระนาง
อย่าพริ้งพริงเลยจะหาอุบายให้พระราชานิเวศน์นางจันทาเสียให้ได้ การที่จะขับไล่ นาง
จันทานี้ไม่ยากเลย...¹³

จากการศึกษา เปรียบ เทียบสังข์ทองคำใต้กับสุวรรณสังข์ชาคกดังกล่าวทำให้ เชื่อว่า
สังข์ทองคำใต้กับสุวรรณสังข์ชาคกในปัญหาชาคกไม่น่าจะมีอิทธิพลต่อกันในด้านการแต่ง เพราะ
มีความต่างกันในเรื่องละเอียดพอสมควรแม้ว่า เนื้อ เรื่องจะไม่ต่างกันก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ตัวละครมีชื่อตรงกันน้อยตัว สังข์ทองคำใต้จะมีความเหมือนกับสังข์ทองพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่
2 มากกว่าสุวรรณสังข์ชาคก ดังนั้นผู้วิจัยจึง เชื่อว่าสังข์ทองคำใต้มีความสัมพันธ์ทางด้าน เนื้อ
เรื่องกับสังข์ทองพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 มากกว่าสุวรรณสังข์ชาคกในปัญหาชาคก

2.2 เปรียบเทียบจันทะมาคภาคใต้กับจันทคารชาคกในปัญหาชาคก

จันทะมาคภาคใต้ฉบับหนังสือชุดที่สมบูรณ์ที่สุดคือฉบับศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้วิทยา
ลัยครุณครศรีธรรมราช (เจ้าอาวาสวัดหัวอิฐมอบให้) เป็นวรรณกรรมที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประ
เภทกาพย์ เมื่อศึกษา เปรียบ เทียบกับจันทคารชาคกในปัญหาชาคกแล้วพบว่า เนื้อ เรื่องส่วน
ใหญ่ตรงกันมีความแตกต่างกันในเรื่องละเอียด เนื้อ เรื่องของฉบับภาคใต้ที่พระจันทะมาคต้อง

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

เสด็จไป เมืองพระ เชษฐาสุนทะมาด พระองค์จึงต้องจากพระนางอุคมนตรีและพระโอรสดังบท
ประพันธ์ตอนจบว่า

๑ นางเทวะสังคา ครันเห็นฉายา นางอุคมนตรี เจ้าร้องไห้รัก เพียงจักเป็นผี จึงปลอบเทวี
แม่อุยาโสกา ๑ บุณพิน้อยแล้ว อยู่ด้วยน้องแก้ว หมี่ได้เลyna จำเป็นจำไป จำให้โสกา
จำให้สองรา เรามาพลันกัน ๑ จำจากน้องรักช ออกที่จะหัก ออกลักร้อยขึ้น เราเคยไปมา
หากันทุกวัน วิบากจากกัน เพียงจะบันไล ๑ นางเทวะสังคา สวมกอดฉายา ร้องให้รำไร
ทั้งสองกัลยา กล่าวน้ำตาไหล พระสมกรมไน ร้องให้ไปมา ๑ กอดเอาพระบาท
พระยาจรรทะคาด แล้วให้โสกา ชาวแม่ทั้งหลาย พุ่มพายน้ำตา รำไรไปมา เพียงจะสิ้น-
อาสรว ๑ ๖:๕

จันทคารชาคกในปัญญาสชาดกจนถึงโอรสพระจันทคารได้ครองราชย์และมีการประชุม
ชาคคดังบทประพันธ์จากเรื่องตอนจบว่า

...ส่วนองค์ที่ 4 อยู่กับพระชนกชนนี พอมิพระชนม์ได้ 16 ปีก็ได้เป็นพระมหาอุปราชต่อ
มาพระชนกสวรรคตก็ได้เสวยราชสมบัติในอนุปมนคร พระโพธิสัตว์เจ้าได้ทรงละสมบุญเป็น
อันมาก ทรงบริจาคทานรักษาศีลเจริญภาวนา ถึงอายุขัยก็สวรรคต มีสวรรค์เป็นที่ไปใน
เบื้องหน้า ...พระนาเทวธสังกา เป็นพระนางยโสธรา วิชชาธร เป็นอนนท์ ...บริษัท
นอกนั้นเป็น พุทธบริษัท ส่วนพระเจ้าจันทคาร เป็นเราผู้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล ¹⁴

เนื่องจาก เรื่องจันทะมาดและจันทคารชาคก เป็น เรื่องยาวแม้ว่าเนื้อ เรื่องหลักจะตรงกัน
ก็ตามส่วนอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของเรื่องย่อมต่างกันออกไปบ้างเป็นธรรมดาเพราะผู้แต่งคนละ
คนและอยู่ต่างสภาพสังคม วัฒนธรรมกัน เพื่อให้เห็นถึงความต่างของวรรณกรรมชาคคสองสำนวนนี้
ผู้วิจัยจะแยกกล่าวดังนี้

2.2.1 การเริ่มเรื่อง จันทะมาดภาคใต้เริ่มด้วยบทไหว้ครูและเรื่องเกี่ยว
กับการแต่ง จันทคารชาคกเริ่มด้วยปัจจุบันวัตถุ ดังบทประพันธ์จากสองเรื่องดังนี้

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 950-951.

ข้าไว้พระพุทธิเจ้า อันเปนปิ่นเกล้า โปรดฝูงชนา ข้าไว้พระธรรม เลิศล้ำโลกา
 พระเจ้าเทศนา โปรดฝูงนอระชล @ ข้าไว้พระสงฆ์ ตั้งใจจำนง ปรารภนามักผล
 จงแคว้นบวงมาร ช่างการกุศล โปรดแก่ฝูงชล ดั่งน้ำใจปอง ... @ ข้าแด่จันทะมาค
 พระพุทธสักกระราช ล่วงแล้วนานมา สองพันสามร้อย สี่สิบเก้าพระวสา เสดเดือนนั้นนา
 ล่วงได้เจ็ดเดือน ...@จะกล่าวนิทาน ล่วงมาช้านาน พัลที่จะพรรณนา ยังมีกระสัตร
 จักระทัตราชา ครอบพระภารา จำบากฉัคร

(จันทะมาคภาคิไต)

กุกิ คมิสุสา มิตานนิตี อิกิ สตุดา เซตวเน วิหรนุโต อตุตโน อนนุตรายภาว อารพ กเถสิ
 สตุดา สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ เมื่อพระองค์ทรงสำราญพระอิริยาบถอยู่ ณ พระวิหาร
 เขตวัน ทรงพระปรารภความไม่มีอันตรายของพระองค์ให้เป็นเหตุ จึงตรัสพระธรรมเทศ-
 นาจันทคารชาคกให้ เป็นผล มีคำเริ่มต้นว่า กุกิ คมิสสทานิ ดังนี้...

คราวนั้นมีตระกูลบัคสนอยู่ตระกูลหนึ่งอยู่ในบ้านที่ชื่อว่านัมพะนอกพระนครจัมปากะ สอง
 สามภรรยาในตระกูลนั้นมีบุตร 2 คน คนที่ชื่อสุริยคาร เพราะในวันเกิด เป็นวันที่สุริยตรา
 หูจับพระสุริยา (พระอาทิตย์) คนน้องชื่อจันทคาร เพราะเกิดในวันพระจันทร์ถูกสุริยตราหูจับ ¹⁵

2.2.2 รายละเอียดของเรื่องมีความต่างกันหลายอย่างดังนี้

2.2.2.1 เหตุการณ์จันทะมาคยังเยาว์ จันทะมาคภาคิไตไม่มี

เรื่องเกี่ยวกับหญิงท้องไม่มีพ่อ เพราะเอาอย่างนางเหมรังษิที่ท้องเพราะน้ำบัสสวะ เสือโคร่ง จาก
 รอยเท้าช้างได้บุตรมีกำลังมากชื่อว่ากฤษกรุมารอย่างในจันทคารชาคกซึ่งมีบทประพันธ์ตอนนี้
 เปรียบเทียบดังนี้

@ บิคามารคา คอยเลี้ยงรักษา พินองนงคราน ทั้งสองนงที มีสินลาจาร บิคาลมาน
 เปนกาลกีนี @ อยู่มาช้านาน ทั้งสองกุมาร ค่อยจาเร็นชรี เจ้าสุนทะมาค ได้สิบห้าปี
 เจ้าจันทะมาคนี้ สืบสำวสา @ ครั้งนั้นฝนแล้ง บังเกิดเข้าแพง ทั่วทั้งภารา ฝูงคน-
 ทั้งหลาย ขวนขวายเที่ยวหา เผือกมันนั้นมา กินเป็นอาหาร

(จันทะมาคภาคิไต)

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 802-804.

ต่อมามีกุมารหนึ่งชื่อเหมรังษี อยู่ในบ้านริมประตูพระนคร นางทำการเลี้ยงมารดาคนเดียว เพราะบิดาหาไม่แล้ว และนางเป็นคนมีศีล...

อยู่มาวันหนึ่ง นางเหมรังษีเที่ยวไปกับมารดา ครั้นถึงเวลาเที่ยงนางกระหายน้ำได้เที่ยวหาน้ำรับประทาน ไปพบปัสสาวะเสื่อโคร่งในรอยเท้าช้าง เข้าใจว่าน้ำ นางเลยรับประทาน แล้วก็ตั้งครรภ์ด้วยปัสสาวะของเสื่อโคร่ง เมื่อมีครรภ์ปรากฏขึ้น มารดาถามว่าเจ้าร่วมรักกับใครจึงมีท้อง นางตอบว่าแม่ ชายคนใดคนหนึ่งซึ่งจะได้ถูกต้องเนื้อตัวของลูกมิได้มี

... เมื่อครบกำหนด 10 เดือน นางนั้นก็คลอดบุตร และได้ตั้งชื่อบุตรว่ากฤษณกุมาร เมื่อกฤษณกุมารเจริญวัยก็มีรูปร่างแข็งแรงไม่ชี้โรค... ก็แลเมื่อคราวอดอยากนั้น สूरียศารอายุได้ 12 ขวบ จันทคามมีอายุ 5 ขวบ ¹⁶

2.2.2.2 การจากบิดามารดาของจันทะมาด และสุนทะมาด
จันทะมาดฉบับภาคใต้จากกันเพียง 10 เดือน แต่จันทคามชาดกในปัญญาสชาดกจากกันถึง 10 ปีดังบทประพันธ์จากสองสำนวนดังนี้

@ จากมาสิบเดือน มีใครไปเยือน บิดามารดา ท้าวสุทนต์ราช อนุย้าทวยพร ทั้งสองบังอรอน
เจ้าไปจงดี

(จันทะมาดฉบับภาคใต้)

"ก็พระสุริยศารกุมารได้พลัดพรากจากบิดามารดา 10 ปี บริบูรณ์ จากมาในเวลาทรงพระเยาว์"

2.2.2.3 การเตรียมเสบียงให้พระจันทะมาดและพระสุนทะมาด
ของนางสุชาดิงสา จันทะมาดชาดกภาคใต้มีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่ในจันทคามชาดกไม่มีดังบทประพันธ์ที่ยกมาแสดง

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 804-812.

@ ลี้ทชาดคิงชา คบแดงโพชนา เครื่องส่วยมากมาย เล่เบียงเลียงโพร แดงโพหมาก-
 มาย โพคทงหลาย คนลงเกตร้า @ เมื่อนั้นเจาสองรา ลงสูนาวา โพเคลื่อนสำเกา
 ดอนส่มอช้อยบย โพออกเกตร้า โพใบแลนมา ในกล้างสาคอน @ ชมหม่มัจจา ผุดผ่าคา-
 คา วายมาส่ลอน กระโพโลมา เھر้ามังกร ปลาเสื่อเนือออร วายมาน่าชม
 (จับทะฆาคภาคิต)

ฝ่ายพระสุริยศาตรัสแจ้งแก่พระนางสุชาตคิงสาว่า คุณก่อนพระน้องนาง ที่จักต้องอาลา
 ไปเยี่ยมมารดาบิดา พระนางสุชาตคิงสาทรงสดับแล้วตรัสตอบว่า ถ้าพระองค์เสด็จไปหม่อม
 จันก็จักขอตามเสด็จด้วย คุณก่อนพระน้องผู้เป็นที่รัก หนทางไกลกับคารมากขอย่าเสด็จ
 เลย จงอยู่กับพระชนนีเถิด ที่จักรีบกลับมาในไม่ช้า ถ้าอย่างนั้นโปรดเสด็จกลับโดยด่วน
 เถิด

รุ่งขึ้น พระสุริยศาตรเสด็จไปเฝ้าพระราชาราทูลว่า...¹⁷

2.2.2.4 สิ่งของที่เอาไปแลกกระบอแก้วไม้ไผ่ ในฉบับภาคใต้
 บิดามารดาเอาผักไปแลกกับกระบอแก้วไม้ไผ่ของจับทะฆาค แต่จับทศาตรในปัญญาชาคกนำเอา
 แดงโมไปแลกกับกระบอแก้วไม้ไผ่ของลูก ดังบทประพันธ์เปรียบเทียบจากสองสำนวนดังนี้

@ ใบเขนิยวไสย เอาผักโพหย แลกโพยเถิดหนา จักส้อมแปล้ง คบแดงเคหา
 หักค้ดสองรา ราทิงใบโพย @ สองเถาจึงว่า เขาเรอินเคหา คร้าคราเหลือใจ
 พรูงนี้แตเขา เราเอาผักโพย จักแลกโพย โพยท่าเคหา

(จับทฆาคฉบับภาคใต้)

. . . ของที่แลกหมดเสียแล้วว่แล้วเลยกลับบ้าน ได้เห็นเรือนมุทังจึงทูลกันว่าพรูงนี้ออก
 ไปไร่เก็บแดงโมสักสองสามผลไปแลกแก้วไม้ไผ่เถิด พอรุ่งขึ้นคายายทั้งสองก็พากันออกไปไร่ ได้
 แดงโมมาสี่ผล จึงนำไปแลกแก้วไม้ไผ่ได้ 4 ปล้อง แต่ไม่อาจแบกได้ พระกุมารทั้งสองจึงให้คนช่วย
 แบกไปส่ง¹⁸

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 827.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 829.

2.2.2.5 จำนวนวันที่ลูกพ่อค้าถูกเสือกัดตายและคุณภาพยาต่างกัน ยาของจันทะมาคในจันทะมาคภาคไต้รักษาลูกพ่อค้าที่ถูกเสือกัดตายแล้ว 3 วัน พันคืนชีพได้แต่ในจันทะมาคชาคลูกพ่อค้าถูกเสือกัดตายมาแล้ว 7 วัน ใช้ทิพยโอสถช่วยชีวิตให้ฟื้นคืนมาได้เช่นกัน ยาของจันทะมาคในจันทะมาคฉับภาคไต้แม่คนหรือสัว์ตายมาแล้ว 3 เดือน ก็รักษาให้คืนชีพได้ ยาของจันทะมาคในปัญาสชาคคนหรือสัว์ตายมาแล้ว 7 เดือน ก็รักษาให้มีชีวิตขึ้นมาได้ ดังบทประพันธ์จากสองสำนวนดังนี้

@ เจาจึงรองว่า หามอรักสา คูอนเบนารย วามำบันล สามวันแล้วไชย ทินจ รอดมา @ เจาจึงวาไบย จำหม่อไท ยาไคโสกา แดสามวัวร์นั ก่อที่จรั๊กสา ตาย สามเดือนตรา ยังมาคินคง

(จันทะมาคภาคไต้)

จันทะมาคคิดวำ ตายคนหนึ่งจักต้องเพิ่มเป็นสอง มีความกรุณาเดือนใจจึงกล่าววำ ทำไมจึงไม่หามอ หามอที่ไไหนได้พอ คนตายได้ 7 วันแล้วไครจะรักษาได้ไธท่าน ทั้งหลายหม่อที่เก่ง คนตายถึง 7 เดือนก็รักษาได้¹⁹

2.2.2.6 วิธีการรักษาบุตรพ่อค้าที่ถูกเสือกัดถึงตายต่างกับการรักษาในจันทะมาคภาคไต้ใช้การบดยาแล้วทาที่แผล แต่ในจันทะมาคชาคใช้วิธีรักษาด้วยการเอายาใส่ปาก ดังบทประพันธ์เปรียบเทียบดังนี้

@ จึงนายสำเภา ลงมารับเอาเจา ขึ้นบนเกตรา ยาอันเป็นทิพ จึงยิบเอามา ฝนแล้ว หมี่ชา ทาแผลโดยพลัน @ แผลหายบัตคน พนลงสามหน พลิกกายผายผัน พลุลูกขึ้นนั่ง บังคมแกทาร นอบนบอบพิวัร จันทะมาคภูมิ @ จึงนายเกตรา ครันเหนลุกยา พนจากเปนผี ย่อกรประนม ขึ้นชมยินดี พระคุณครั้งนี้ สุตที่จโคลนา @ ไทพระตำมรง แกเจาเจดวง คาควรพารา สายทองรจนา ยางคิมี่ม้า ผินหาซังทอง

(จันทะมาค ฉับภาคไต้)

¹⁹ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 833.

เมื่อได้ยาแล้วกลับไปยังสำเภาก็ได้มีชีวิตขึ้นมา นายสำเภามีความยินดีมาก ได้บูชาจันทรคาร์ด้วยแก้วและทองเงิน เป็นอันมากและได้ตั้ง เป็นบุตรของตน ²⁰

2.2.2.7 คำทำนายว่าถูกเลือกและเหตุที่พระธิดาเทวทิลังคาลีนพระชนม์ต่างกัน ในจันทะมาคฉบับภาคใต้ทำนายว่าจะถูกเขี้ยวเสือลีนพระชนม์เมื่อพระชนม์ 15 ชั้นษา จันทรคาร์ชาคมีคำทำนายว่าพระธิดาถูกเลือกลีนพระชนม์เมื่อ 12 ชั้นษา เหตุที่พระธิดาลีนพระชนม์เมื่อถึงเวลาดังกล่าวจันทะมาคภาคใต้ว่าพระธิดาทำหวิที่ทำได้ด้วยเขี้ยวเสือคถูกต้องพระบาท แต่ในจันทรคาร์ชาคลีนพระชนม์เพราะถูกมัดที่ทำได้ด้วยเขี้ยวเสือคถูกพระบาท ดังปรากฏในบท ประพันธ์จากวรรณกรรมสองสำนวนว่า

... แดวพระธิดา อายุใดสิบห่าปี @ จม้อันร้าย พระเคราะห์ร้ายแสนทวี รัวังโงงดี
 จมี้เหตถึงม่อร่นา @ คนมาแต่คืดเหนือ เอาเขี้ยวเสือนั้นเคามา ำให้แก่พระธิดา
 จม้อร่นาควยเขี้ยวเสือ... นางยิบเอาหวิมา ำรูวาเขี้ยวเสือราย ลิมคำโหนท่นาย
 เหนหวินั้นชอบอ้อชา ... @ ครันเชานางเทวี ำงเอาหวิสาางเกสา หวินั้นคกลงมา
 ถูกบาทนางทรามไวย @ เปนรอยคังหนามขีค พระโลคคั้นลามำหลัย วันนั้นนางทรามไวย
 ถึงพระเคราะห์นางเทวี .. .@ พระโรคคิม่เหือคห่าย ำมเคลื่อนคลายแต่ล็กอัน
 ผอมแห่งำบย ทุกวัน ลินกำล้งนางเทวี @ นางเทวทิลังคาลีน คับล้งขาม้วยบันำหลัย
 เถาแกลีนทังปราง ำหรัคนางลีนทังวัง

(จันทะมาคฉบับภาคใต้)

แต่ประสูติในฤกษ์ไม่ดี จักลีนพระชนม์ด้วยถูกเลือกคในเวลามีพระชนม์ 12 ขวบ แล้วจัก
 ำค้กลับคินพระชนม์ในภายหลัง ... คราวนั้นมื่อค้ำชาวด่างประเทศคนหนึ่ง ำค้บนำมิดเล็ก
 ค้ำมทำค้ด้วยเขี้ยวเสือไปถวายพระราชกุมาร ำ ทรงพอพระทัยมาก ำค้ทรงเก็บไว้วันทีสูง
 มิดนั้น พลัดคคปลายค้ำมถูกหลังพระบาทมีพระโลคคออกเล็กน้อย แพทย์รับจัดการรักษาแต่
 เป็นแผลใหญ่ขึ้น พระราชบิคาทรงร้อนพระหฤทัยมาก ำปรคให้ประชุมพวกแพทย์ ช่วยกัน

²⁰ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 834.

ประกอบโอสถใส่แผลบ้าง ให้ทรงคัมบัง แต่ไม่ทุเลาแผลกำเริบมากขึ้น

ครั้งนั้นพระราชโอรสให้แพทย์ทั้งหมด ... แต่ความสามารถของพวกแพทย์ จำเดิมแต่พระราชธิดาเป็นแผลทุกข เวทนาได้สามปีก็สิ้นพระชนม์ ²¹

2.2.2.8 การพบพระนางเทวีสั่งคา (เทวีสั่งกา) ของพระเจ้าสุทนต์จักรต่างกัน ฉบับภาคใต้พบเพราะบุตรนายบ้านกราบทูลให้ทรงทราบแต่จันทาคธชาดก พบด้วยการเสด็จประพาสด้วยพระองค์เอง ดังบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบจากทั้งสองสำนวนดังนี้

- @ ยังมีลูกนายบาร คนท่พานอันยวบคาย วันบันจึ่งผันผาย ช่วยเพื่อนกันเที่ยวเล่นมา
- @ มาถึงโรยายแก แลขึ้นไยไยเคหา เหนนางเทวีสั่งคา ดั่งนางพาสูลาไลย ...
- @ วาแลวกก็กลับไย จากไยไยมาควยดี จไยยทูลพุมิ ไยมารับเอานางไย ...
- @ โอคนพานลูกนายบาร เขามาพลันหมีชา เขาไยเฝ้าพญา อุปราชทูลข่อดี
- @ ยังมีนางหนึ่งเลา โฉมลาเพาหน้าผากใหญ่สนิท ลุกยายปวริสุทธี เป็นชาวโรยงามโสภา
(จันทะภาคฉบับภาคใต้)

พระเจ้านันทกิตติทรงพระโสมนัสมาก ได้ทรงอภิเษกพระราชโอรสกับพระนางพรหมจารี ให้เสวยราชย์ แต่พระเจ้าสุทนต์จักรไม่สู้พอพระราชหฤทัยในพระนางพรหมจารี เสด็จไปทรงร่วมอภิรมย์ด้วยพระนางเจ้าได้ 7 วัน

วันที่ 8 พระเจ้าสุทนต์จักรได้เสด็จประพาสพระราชอุทยานผ่านบ้านบุบผาคามไปทอดพระเนตรเห็นพระนางเทวีสั่งกาเสด็จไปสร่งน้ำที่ท่าหน้ากับยายปวริสุทธี ทรงมีพระราชหฤทัยพิศุทธิ์ ครั้นเสด็จกลับถึงวังเพลาเย็น ได้ทรงเล่าให้พระนางพรหมจารีฟังว่า คูกรพระน้องรัก วันนี้ได้เห็นบุตรของยายปวริสุทธีสวยงาม ที่จักนำมาตั้งเป็นมเหสีพระน้องรักของพี่จักพอพระทัยไหม ²²

2.2.2.9 วิธีการเสี่ยงจากการเป็นชាយาของพระนางเทวีสั่งคาต่างกัน

²¹ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 835-836.

²² เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 847.

ฉบับภาคใต้พระนาง เทวทิสงคะเลี้ยงจากการเป็นชายาของพระเจ้าสุทนต์จักรด้วยการไปอยู่กับ เศรษฐีแล้ววชตามแผนการของยายปารีสutti แต่จันทาคณันบัพญาสใช้การวชอย่างเดียวดังบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบ เทียบดังนี้

ยายปารีสutti รุขอดีก็ตกใจย จิงภาเอานางไปย ผากนางไวยแกเสถี @ ครันถึงจิงกัมเกล้า ยายคิเคาเลาเดมที เมื่อนันจิงเสถี แจงข้อดีทุกประการ @ วันนันเสถีเถาแลเหนจาเขาว่มาร ความรักความสงสาร ใหเจายูควยบุตรี ...@ วันนันลูกเสถี กับทเววีชวนกันมา มายังฝั่งคองคา ลงอาบน้าสำรานใจย @ พญาอุปราช จิงพระบาดประพาสไปย แลเหนนางทรมไวย กับลูกสาวของเสถี ... @ นางบอกแกเสถี วาลูกนี้จข่วลาไปยบวชยู่ควา ในสำนักป้เรียนซี @ ยูินปาชการาม...

(จันทะมาคณันบัพญาส)

ครันพระเจ้าสุทนต์จักรปรานศัตรุของพระองค์ราบคาบแล้วทรงคานึงถึงบุตรชองยายปารีสutti คริสสั่งอำมาคย์นาย 1 ให้ไปน่านางมา อำมาคย์นั้นไปหายายปารีสuttiบอกว่พระราชชองเรำให้หาธิดาชองยายไปเผำ ...ยายปารีสuttiจิงแจ้งว่ บัคนีธิดาชองเรำบวช เป็นชือยู่ที่วัดพวกปารีพาศกแล้ว อำมาคย์กล่ำวว่จงบวชตามอธยาศัยเกิด ²³

2.2.2.10 การคริสชองนางพรหมจารีมีความรุนแรงค่างันพระนางพรหมจารีในจันทะมาคภาคใต้คริสค้วความรุนแรง เมื่อพระเจ้าสุทนต์จักรคริสว่จะพาพระนางเทวทิสงคะมา เป็นม เหลีแต่ในจันทาคณชาคคพระนางพรหมจารีคริสค้วความน่มนวล ดังบทประพันธ์จากสองสำนวนดังนี้

@ เปนอค์ม้ เหลี ตัวกูบิเอาใมดีฤาณา จ่าไปยรับแมมา เอาดี เหลีอใจย @ ขำใมลงใจย ขำใมรุทีจ่าไปย เอาไชย เหลียนา ม เหลีสองคน จ่าคิหนนั๊กหนา ย่าไปยรับมา ข่าใม-พอใจย

(จันทะมาค ฉบับภาคใต้)

²³ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 851.

พระนางพรหมจารีกราบทูลว่าข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ก็เมื่อมีหญิงที่สมบูรณ์ด้วยลักษณะ อยู่ในพระนครนี้ เหตุใดพระชนกชนนีของพระองค์จึงทรงขอ หม่อมฉันมาจากอนูราชธานี... ภายหลังพระองค์ก็ตกลงให้เป็นอนุภรรยาเช่นนี้ หม่อมฉันไม่ปรากฏา 24

2.2.2.11 ผลของการ เสพกามกับผู้หญิง เมื่อจันทราธได้ของ วิเศษต่างกัน

ฉบับภาคใต้ เมื่อได้ เกือกแก้วและพระขรรค์วิเศษแล้วถ้าจันทราธ เสพกามกับผู้หญิงจะเป็น ผลให้สิ่งวิเศษมีฤทธิ์น้อยลง แต่จันทราธขาดกในปัญญาขาดกถ้าจันทราธ เสพกามกับผู้หญิงกำลังจะ ลดน้อยถอยลง ดังบทประพันธ์จากสองสำนวน

- @ จักจูงตั้งใจจมาย เกือกแก้วนี้ใส่ย สอดใส่พระบาทชายขวา
- @ สามารถจะเหาะไปยมา ในยทางเวหา ไปยมาก็ไดยตั้งใจย
- @ อันมาตุคามนั้นใส่ย เดินทางกลางไพร ยาโคของเสพกามา
- @ เกือกแลพระขันนั้นหนา จักถอยริฐทา มีอานุพาบน้อยไปย

(จันทะมาค ฉบับภาคใต้)

ถ้าต้องการเดินบนน้ำ หรืออากาศจสงสวม เกือกแก้วคู่นี้ แล้วเดินเหินได้ แต่อย่าล่อง เสพมาตุคาม ถ้าล่องเสพ เมื่อใดจักทอนกำลังลงเมื่อนั้น 25

ความ เชื่อ เกี่ยวกับการยุ่ง เกี่ยวกับผู้หญิงแล้วทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งวิเศษเสื่อมถอยลงนั้นมีสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ผู้ชายที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตน เชื่อถือจะไม่ยอมให้ผู้หญิงอยู่ใกล้ชิดแม้กระทั่ง เสื้อผ้าของใช้ก็จะไม่ให้ผู้หญิง เข้าใกล้ ด้วยเกรงว่าจะทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เสื่อมไปนั้นเอง

2.2.2.12 จันทะมาคได้นำฝิ่งด้วยวิธีที่ต่างกัน ฉบับภาคใต้ได้นำฝิ่งด้วยฤทธิ์ของพระขรรค์วิเศษ แต่ในจันทราธได้ด้วยการ เดินไปพบดังบทประพันธ์ที่ปรากฏใน สำนวนคือ

24 เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 847.

25 เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 853.

@ จึงเอาพระขรรค์อันมี อิศริรัฐธิ มาแล้วก่อพิศถาร @ นำผิงผลไม้วีโพชนา ยอมบังเกิด-
 มา ควยอาณูพานพระชั้น @ จึงเสวยวีโพชนาพลัน สมเด็จพระทนต์ ก่ออาสยยูเจอมศรี
 (จันทะมาต ฉบับภาคใต้)

แล้วเสด็จจากที่นั่นไปนกลางไพร ได้ทรงพบรวงผึ้งรวงหนึ่งซึ่งไม่มีแม่ผึ้งหวงแหน
 ทรงบีบน้ำผึ้งลงในหม้อน้ำผึ้ง (หม้อนี้เห็นจะได้จากวิทยากร) แล้วทรงดื่ม ²⁶

2.2.2.13 ธิดาเศรษฐีถูกน้ำและพายุพัดพาเมื่อขึ้นฝั่งได้ในฉบับ
 ภาคใต้ได้รับประทานกล้วยคานี้แต่จันทคารในปัญญาสชาดกไม่มีส่วนนี้ ดังบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบ
 เทียบต่อไปนี้

@ สามนางเทวี ขึ้นจากนคที เอกกล้วยคานี กินเป็นอาหาร เจารองโหหา บิดามารดา
 เจบทองนักษนา เพราะมากินกล้วย @ นางเทียวเลียวลัด มาในป่าใหญ่ ใจสามวันวาน
 มาถึงสการ จงอนจอมเขา... @ นางนึ่งแลไย เหนพระพู่ไยย ชีบอกกันไยย โนน-
 แ่นผิวเรา ยูในเจอมเขา หลากใจหนักหนา

(จันทะมาต ฉบับภาคใต้)

เพราะฉะนั้นนางทั้งสามพลัดเข้าถ้าไปทั้งเครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับ พากันเดิน
 ไปตามถ้ำคินยังรุ่งจึงไปถึงปากถ้ำ เมื่อออกจากปากถ้ำได้แล้ว แลเห็นจันทคารประทับนั่งอยู่
 ได้ถามกับขึ้นว่า...²⁷

2.2.2.14 ความตกใจของธิดาเศรษฐีเมื่อพบจันทคารมีอาการ
 ไม่เหมือนกัน

ในจันทะมาตฉบับภาคใต้ธิดาเศรษฐีทั้งสามตกใจบ้างก็บัสสวาระไหล บ้างอุจจาระไหลออก
 มา แต่ในจันทคารในปัญญาสชาดกไม่มีอาการ เช่นที่กล่าว เพียงแต่แปลกใจเล็กน้อยที่เห็นนั่งอยู่คน
 เดียวความต่างกับดังกล่าวนี้พิจารณาได้จากบทประพันธ์ทั้งสองแหล่งดังนี้

²⁶ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 853-854.

²⁷ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 855.

@ ใจนั้นใหญ่คัมพา มนุคคอกนา นางมาตีใจย นวนนางทั้งสาม เจามาครันคราม มัวยาว-
เหลือใจย นางทิพิโสเทวี พเอ็นเจบทองคิ นางบุบผาเทวี ตีใจนักหนา พเอ็นโหเยียว
กัมมิตเดียว จนเยียวราดชา @ ฝ่ายนางสุคันท์เกสิ นางโมยภักใจยจู้ เพราะเปนมืดที่ริม-
ใจนั้น ทั้งเจบทังคัน พิคมันจักมาอ็อก มัวยาวพกขื่นในอก หนองมันออกทางรูมา
(จันทะมาคฉบับภาคใต้)

ได้เห็นจันทะมาคั่งอยู่ ได้ถามกันขึ้นว่า นี่ใครมานั่งอยู่คนเดียวในที่นี้ แล้วพร้อมกันเข้า
ไปใกล้ หลานท่าไมจิงนั่งอยู่คนเดียว หลานมาจากที่ไหน จันทการทรงคาริว่า ท่าไม
หญิงเหล่านี้จึงเรียกเราเป็นหลาน เราจักใครครวญเหตุผลให้รู้แน่²⁸

2.2.2.15 ช้างพระที่นั่งหายไปในจันทะมาคภาคใต้บอกให้หา
หมอคู้แต่ในจันทการ ปัญญาชาคกไม่มี เนื้อความ เช่นนี้ ดังบทประพันธ์ เปรียบเทียบดังนี้

@ ทารมาในกลางทาง พบช่างบางตาใจนัย ช่างตนมาหายไย เรามีชายไยตามหา
@ จันทะมาคจึงบอกไย เราไม่พบไยอร่า ทำรเอยจงไยหา หมอสามคาคูเปนไย
@ นายชางวาวารนี ใจมีหม่องจู้ไย หฤวาทารเคาใจย ชวยอ่นุเคราะสีกนอยรา
(จันทะมาคฉบับภาคใต้)

พอพวกเธอมาจากป่าได้พบช้างพระที่นั่งของพระเจ้าอยู่หัวของเราบ้างไหม พระโพธิ-
สัตว์ทรงอมดวงมณีที่นาคถวาย แล้วทอดพระเนตรดู ทรงแลเห็นช้างพระที่นั่ง อันเทพารักษ์
ซ่อนไว้...²⁹

2.2.2.16 การได้ทองของสามภรรยาคนหนึ่ง ในฉบับภาคใต้้นอก
ว่าได้จากกะสือ แต่ในจันทการปัญญาชาคกได้จากอมนุษย์ดังบทประพันธ์จากสอง เรื่อง เปรียบเทียบ
ดังนี้

²⁸ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 855.

²⁹ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 859.

ตั้งแต่ไอทอง ก่สืวมาไวย เทเยียวกินอาหาร เครื่องเนาสาหาร ทุกวันก็วาไอ
 หัวบารูเทแน เหนแนแกใจย ว่าพรามนีไสย เปนก่สือมันคง
 (จันทะมาค ฉบับภาคใต้)

พรามณ์ได้ทองของอมมนุษย์ผู้กินของโสโครกมาไว้ในเรือนคน เวลาไอพรามณ์สอง
 สามินั้นจับต้องทองนั้น เวลานั้นทำให้อยากกินของโสโครก ได้พากันกินเนื้อมนุษย์ที่ตาย
 เนื้ออุจจาระ ปัสสาวะ เป็นต้น ³⁰

2.2.2.17 จันทะมาคภาคใต้กล่าวถึงลมชื่อ "ลมกรด" ที่มี
 ความเร็วสูงมากแต่จันทคาส ภัยสาชาคกกล่าวถึงลมที่พัดแรง ไม่มีชื่อลมแต่อย่างใด ดังบทประพันธ์
 เปรียบเทียบจากสองสำนวนดังนี้

๑ เข้าสู่ห้าโยช จะพานางโคท ขามยอคภูผ่า จะถึงลมกรด พัดแรงนักหนา จริงภา-
 นางเลียบ คามเชิงคีรียะ

(จันทะมาคชาคก)

ภูเขาลูกหนึ่งสูงห้าโยชน์ จึงไปหยุดพักอยู่ที่เชิงเขา... เขาลูกนี้สูงมาก ลมบนพัดจัด
 ถ้าเหาะไปก็จักพบความพินาศ ³¹

2.2.3 การจบเรื่องไม่เหมือนกัน จันทะมาคภาคใต้จบเรื่อง เมื่อพระ
 จันทะมาคมอบราชสมบัติ เมืองอนุปมนคราให้พระโอรสทุกตะขัฒยวงศ์พระชันษาห้าขวบครอบครองโดย
 มีพระนางอุคมาณีพระราชมารดาของพระทุกตะขัฒยวงศ์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทน พระจันทะมาค
 พร้อมด้วยพระนางเทวทิสิงคาเสด็จไปเยี่ยมพระสุนทะมาค (เขษรฐาพระจันทะมาค) อีกเมืองหนึ่ง
 ส่วนจันทคาสภัยสาชาคกดำเนินเรื่องยาวออกไปอีก คือพระจันทคาสดำรงพระชนม์อยู่จนกระทั่ง
 พระราชโอรสทรงเจริญวัยได้อภิเษกสมรสกับพระนางสุพรรณพิมพา และมีพระโอรสด้วยกัน 4
 พระองค์ ได้ครองราชย์ถึง 4 เมือง ต่อมาพระโพธิสัตว์จันทคาสสวรรคตขณะที่ครองราชย์อยู่ที่

³⁰ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 861.

³¹ เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 867.

มิดิลา นครและได้กำเนิดในสวรรค์แล้วจึงประชุมชาดก (ในจันตะฆาตภาคใต้ไม่มี) ดังบทประพันธ์
เปรียบเทียบที่นำมาจากสองสำนวนดังนี้

อุพิเสกกุมาร เสงแล้วหมินาร ผู้บารบทจอร เล็งเข้าในวัง จึงสั่งสายล้อมร
ว่าเพื่อนทีนอน นางอุคฺมธานี @ พี่จะขอลา ไปเยี่ยมเซธา สมเด็จผู้มี แดลาทำวนา
ได้ถึงเจดปี สมเด็จพระพี่ปารนี้จะคอยหา ...@ นางเทวสังคา สวมกอดฉายา
ร้องให้รำไร ทั้งสองกัลยา กล้าว่าน้ำตาไหล พระสนมกรมใน ร้องให้ไปมา @ กอดเอา
พระบาท พระญาจรัทเศาคัด แล้วให้โสกา ชาวแม่ทั้งหลาย พุมพายน้ำตา ร่ำให้ไปมา
เพียงจะสิ้นอาสรวร @ ๗; (ต้นฉบับตัวเขียนหนังสือบุค เรื่องจันตะฆาต ฉบับศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้
วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราชขบเพียงนี้)

พระนางสุวรรณพิมพาเทวีก็ได้พระโอรส 4 พระองค์ องค์ที่ 1 ไปอยู่กับพระอัยกาใน
เมืองมิดิลา เมื่อพระอัยกาสวรรคตก็ได้เสวยราชย์...พระโพธิสัตว์เจ้าได้ทรงสะสมบุญเป็น
อันมาก ทรงบริจาคทานรักษาศีล เจริญภาวนา ถึงอายุขัยสวรรคต มีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้อง
หน้า

สตุธา อิม ธมฺมเทสนํ อahrtiwa พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรมเทศานี้มา
แล้ว จึงตรัสว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่บัดนี้ ที่ผู้มีฤทธิ์ทำอันตรายเราไม่ได้เราทรมาน
เสียจนสิ้นชีวิตพศยให้สมาทานศีลได้ แม้ในกาลก่อนก็เช่นเดียวกัน แล้วทรงประกาศอริยสัจ
4 ทรงประมวลชาดกว่า พระเจ้าสุริยศาตในครั้งนั้นมาเป็นสารีบุตร ...พระนางเทวธิงกา
เป็นพระนางยโสธรา วิชชาธรเป็นอานนท์..ส่วนพระเจ้าจันทศาต เป็นเราผู้พระสัมมา
สัมพุทธเจ้า ³²

จันตะฆาตภาคใต้ที่พบแล้วมี 4 เล่ม เนื้อเรื่องยังไม่จบ เพราะยังไม่มีการประชุม
ชาดกหรือสโมธาน (ภาคใต้เรียก ชุมชาติ) หากมีการค้นคว้าต่อไปอาจจะพบเล่มที่ซึ่งเป็น
เล่มจบก็เป็นได้

2.3 เปรียบเทียบศกกับสิริวิบุลกิตตินปัญญาสชาดก

ยศกหรือสิริวิบุลกิตติฉบับภาคใต้ เป็นสำนวนเดียวกับสิริวิบุลกิตติฉบับ

³² เรื่องเดียวกัน(ภาคสอง), หน้า 950-951.

หอพระสมุทวชิญาที่พิมพ์ เผยแพร่แล้ว และสันนิษฐานกันว่าผู้แต่ง เรื่องนี้ เป็นกวีสมัยอยุธยาและมี
 น้ำหนักเกี่ยวกับผู้แต่งว่าเป็นชาวไทยภาคกลางด้วย เมื่อผู้วิจัยได้พิจารณารายละเอียดของ
 วรรณกรรมชาดก เรื่องนี้อย่างถี่ถ้วนแล้วกลับเห็นว่า น่าจะเป็นผลงานของชาวไทยภาคใต้มากกว่า
 เพราะมีหลายสิ่งหลายอย่างในเรื่อง เป็นสิ่งแสดงออก วรรณกรรม เรื่องนี้คงจะมีผู้นำเข้าไปใน
 ภาคกลางทำให้มีการแพร่กระจายและได้ศึกษากันมาตามลำดับ ยศกิจหรือสิริวิบุลยภักดีในภาคใต้มี
 เนื้อเรื่องตรงกับสิริวิบุลยภักดีในปัญหาสชาดก มีความต่างกันในด้านรายละเอียดเล็กน้อยดังนี้

2.3.1 การเริ่มเรื่อง ฉับที่พบในภาคใต้เริ่มด้วยการบอกถึงการแต่ง
 ในปัญหาสชาดก เริ่มด้วยปัจจุบันวัตถุ ดังบทประพันธ์ทั้งสองส่วนวนที่ยกมาดังนี้

... หองแก้ว แฉ้วนิรพาน ยานสัพพัญญู ปัญาทิกะ ชะณะมาญ การปรารธน้ำ ขาจ
 ประสิทธิ์ คิถประสาต บาทจงสำเสร็จ เสร์จแกโภธียร ในชาติอะวะสาร ตั้งจิตคิมิ
 ๗;๕ ๗; ๕ ๐๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐๐ ๗;๕ ชื่อมัทธรวาทิ ๗;๕ @ อะติเตแต่นาร
 นิทานหลัง มีนครึ่งหนึ่งกว้างสำอางษิร ชื่อจำบากหลาก เลิศประเสริฐฤฎิ เจาธานียศกิจ
 มหิศรา ต่อมรงพระลัษ เลิศประเสริฐโลข เปนจอมโจรมัจจุลจักอักษมหา อานุกาพปราบ เปรียบ
 กะเคียงปรา กฏเคชาป็น เกษเวษเวียง ยอมำพรบูรพุลสวัสดิสมบัตต เอียม เอียมจัก เทียม
 ตรีเนตรภาเคชเสียง พิภพ เบืองเลืองลับสนันเพียง จักเอนเอียงองกล้วทวจักระพาฬิ
 (ยศกิจฉับภาคใต้)

อิเม เสนา คมิสูสนุติ อิท สตุดา เซตวเน วิหรนุโต มาตุโปสกี ภิกขุ
 อารพุก กเดสิ ๗

สตุดา สมเด็จพระบรมครู เมื่อเสด็จอยู่ ณ พระเชตะวัน ทรงพระปรารธภิกษุ
 ผู้เลี้ยงมารดาให้เป็นมูลเหตุ คริสเทศนานี้มีคำเริ่มว่า อิเม เสนา คมิสูสนุติ ดังนี้เป็นต้น
 อนุสนธิ์นี้เนื้อความเหมือนกับสุวรรณสามชาดก ในที่นี้มีความปรากฏ ดังต่อไปนี้

สตุดา สมเด็จพระศาสดา คริสถามภิกษุผู้เลี้ยงมารดานั้นว่า คุณภิกษุ ได้ยินเขาว่า
 เธอเลี้ยงคฤหัสถ์จริง ๆ หรือ... เธอตั้งอยู่ในทางที่ตถาคตเคยเดินมาแล้ว กิจที่น่ารู้ง
 เลี้ยงบิดามารดา ย่อมเป็นประเพณีของวงศ์กับปราชญ์แต่ก่อน ๆ ย่อมสละชีวิตเพื่อประ
 โยชนแก่บิดามารดา คริสเท่านั้นที่ทรงคุณูปภาพหนึ่งอยู่ ภิกษุนั้นจะใคร่รู้ จึงกราบทูล
 อารธนา สมเด็จพระบรม ศาสดาจึงทรงนำอดีตนิทานมาคริสเทศนาดังต่อไปนี้

อดีเต จมุกปนคเร ยสภิกษุคิธาชา นามรชชี่ กเรสิ ในกาลอันล่วงแล้วแต่ปางหลังยัง

มีพระราชพระองค์ทรงพระนามว่า ยศกิตติได้ดำรงราชสมบัติ ณ จัมปาศักดิ์ พระองค์มี พระอัศรม เสด็จมีนามว่าสิริมติ ³³

บทประพันธ์ยศกิตติหนังสือบุศบาภาคิต์ที่ยกมานั้น เป็น เรื่องเกี่ยวกับการแต่งและการตั้งความปรารถนาของผู้แต่งในการสำเร็จโพธิญาณดังปรากฏในคัมภีร์ที่ยกมา (มีวรรคละ 3 คา) แล้วจึงดำเนินเรื่อง สิริวิบูลกิตติชาดกในปัญหาชาดก เริ่มด้วยปัจจุบันวัตถุก่อนจึงจะดำเนินเรื่องการที่ไม่มีปัจจุบันวัตถุของฉบับภาคิต์ เชื่อว่าเป็น เจตนาที่จะไม่แต่งไว้เพราะต้องการใช้วรรณกรรมชาดก เรื่องนี้ เป็นเครื่องมือในการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองที่พิเศษหรือไม่ก็ เพื่อการแสดงหนังสือบุศบาภาคิต์ก็ได้ การแต่งวรรณกรรมเพื่อการแสดงนั้นประสงค์เน้นที่เนื้อเรื่อง เป็นสำคัญ หากเอาปัจจุบันวัตถุมาแต่งด้วยแล้วนำไปแสดงมหรสพ เชื่อว่าผู้แสดงก็ทำได้ยากและผู้ดูก็คงดูไม่สนุกสนาน เท่ากับการเอาเนื้อเรื่องมาแสดงเพียงอย่างเดียว

2.3.2 ชื่อตัวละคร ชื่อตัวละครต่างกันออกไปบ้างดังนี้

2.3.2.1 พระมารดาของสิริวิบูลกิตติ ฉบับภาคิต์พระนามสมิตติ ในปัญหาชาดกพระนามว่าสิริมติดังบทประพันธ์จากสอง เรื่องว่า

มีเอกนางอย่างองค์ในวงสวัน ดั่งดวงจันทร์แจ่มโฉมภโยมสหมาล
พระภักตร์เทียบ เปรียบพระหมอันชมฉาน กระจ่างปานเหมหงษบันจงจร
พระเนตรนางอยายนินมฤคินสมาล ขนงคูปานงามคู้ทูลสร
จกิดโอง ๗ อิมอรชร พระนามกรชื่อว่าสมิตติ

(ยศกิตติ ภาคิต์)

พระองค์มีพระอัศรม เสด็จมีนามกรว่าสิริมติ เป็นใหญ่ยิ่งกว่าสมณนารีหนึ่งหมื่นหกพัน พระเจ้ายศกิตติราชนั้นหา มีพระราชโอรสธิดาไม่ ³⁴

2.3.2.2 เจ้าเมืองที่ยกกองทัพกรุงราม เมืองจำบาก ฉบับภาคิต์ไม่มีชื่อ ในปัญหาชาดกพระนามพระเจ้าพาทิราช (พาเหียร) ดังบทประพันธ์จาก 2

³³ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 168-169.

³⁴ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 169.

เรื่องดังนี้

ยังมี เมือง เมืองใหญ่หนึ่งไพร่บุญ	ภรรยามีสกุลสกุลวงศ์ทั้งพงษา
อันจอมท้าวท้าวไทน์น้ำใจกล้า	เธอเตรียมกาลกานมหาโยธาศ
เที่ยวปราบหม่มหม่อมหาประชาราศ	ใจกาชฉกาชล้ำเกินกานฏ
อันน้าท้าวท้าวก็ไม่ได้มาปรากฏ	โดยจะจทจทนามตำมฉคร
พระบาทที่ลับไม่กลับกล่าว	วันหนึ่งท้าวท้าว เธอแซนสะโสมสร
หม่อมอำมาตย์มาตย์ยา เสนาการ	คางคางออนออรชพือภวันท์...
ครันถึง เมืองตั้งค่ายไวใกล้ เมือง	นับหมื่นแสนแน่น เนื่องโยธาแสน
จนล่วงแดน เกือบถึงพันถึงแดน	พวกโยธาหนาแน่นแสนโยธา

(ยศกิจ ภาคใต้)

ในระหว่างแห่งกาลนั้น มีพระราชองค์หนึ่งอยู่ต่างรัฐประเทศของพระเจ้ายศกิตติ พวกอำมาตย์ของพระราชพาเหียรนั้นกราบทูลว่า ข้าแต่ทเวบทิตร พระเจ้ายศกิตติเป็นพระเจ้าทรงธรรม ควรพระองค์จะรบเอาเมืองจำปากได้แล้วพระเจ้าข้า... พระเจ้าพาหิราทรงเห็นชอบด้วยอำมาตย์แล้ว จึงยกพลเสนาไปตั้งใกล้เมืองจำปาก ³⁵

2.3.3 การจบ ยศกัจภาคใต้จนถึงพระเจ้ายศกิตติและพระสิริวิบูลกิตติ
เสด็จออกจากเมืองไปรับพระนางสิมดีในป่าหลังจากปราบศัตรูราบคาบแล้ว ทรงพบพระนางสิมดีสิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์ก็ทรงโศกเศร้ากันแสง แต่สิริวิบูลกิตติชาคก ในปัญญาชาคกจนถึงท้าวยศกิตติและพระสิริวิบูลกิตติพาพระศพพระนางสิมดีกลับเมือง แล้วปิดเรื่องด้วยการประชุมชาคกหรือสโมธานดังบทประพันธ์ที่ยกมาจากสองสำนวนดังนี้

.....	โอพระมารดรของข้านิจจาเอ๋ย
ลูกมากอรุณาแม่ไม้แปรกัก	ลูกขึ้นหักลูกนอยโยย่นอร เจย
ซังซึ้งแม่แม่ไม้หักลัค่า เล้ย	พระคุณเคี้ยปก เกล้าหาย เรร้าร้อน
พระร่ากลางทางกรกอบบาทแม่	ไฟที่ท้อแหฤกัคั้นคัจลูกศร

³⁵ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 171.

บั๊กตลอดยอคหทัยทดังไฟฟอน	พระสทอนทอรูองลงโสภา
กรุงกระลัตรีบ เร่งรณนะรง	รูชาบทรงบี่วานาฏนุชสังขา
เธอรืบ เรงเรวบาทยาตรามา	ยกัทัฎฐากอดประคองพระนองนาง
ทรงโสภาค้อทรวงทรง	กรรแสงสงขารเสาเคลาเนตร้หมาง
ออกพระโกฎวาโอบอกอ้างวาง	จักเปรียบน้าง... (หมคต้นฉบับ)

ต้นฉบับ เรื่องยศกิจที่ค้นพบที่มี เนื้อ เรื่องสมบุรณ์ที่สุคมี เพียงนี้ เชื่อว่าบทประพันธ์ที่มีต่อจากนี้คงไม่ต่างจากฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เนื้อ เรื่องต่อจากนี้ในฉบับหอพระสมุดวชิรญาณกล่าวถึงการพาพระศัพพระนางสิริมดีกลับสู่นครจัมปากและมีพระราชพิธีถวายพระเพลิงศพดังบทประพันธ์ว่า "รับศพนานูนิดาตวงสมร ลู่เมืองกาลจัมปากอันบวร ออกจากอาศรมจรมณ์สการ... ตั้งพระศพในพระยานุมาศทอง นักสนมนางร้องรำร้องหา ถึงเวรน้องตามเรื่องขัตติยา เป็นเพลนางรำประจำเรียง ฯ " 36

. . . พระมหาสัศว์เจ้าเสด็จไป เบื้องหน้า ทอดพระเนตรเห็นบรรณศาลาอันเงียบสงัด . . . โอบพระมารดาสิ้นพระชนม์เสียแล้ว พระองค์ทรงพระกันแสงรำ่าให้บ่นเพื่อไปว่า ข้าแต่พระมารดาเจ้าข้า จะบรรทมไปถึงไหน เข็ญลุกขึ้นเกิด ลูกน้อยอันเกิดจากอกพระมารดามาถึงแล้ว คราวนั้นพระยศกิตติและหมู่เสนามาดย์ทั้งหลายได้ยินเสียงพระมหาสัศว์ทรงรำพัน ดังนั้น ออกล้นความโศกมิได้ทรงกันแสงและร้องไห้ระงมาไป พระบรมโพธิสัศว์เจ้า จึงให้พนักงานยก พระศัพพระราชมารดาลงในหีบทอง เข็ญพระศพขึ้นตั้งบนพระวอทอง แหกกลับคืนยังพระนคร . . . พระบรมโพธิสัศว์จึงพร้อมกันถวายพระเพลิงพระศัพพระมารดาด้วยเครื่องสักการอันยิ่งใหญ่ด้วยประการฉะนี้

สตุดา อิม ธมฺมเทศน์ อahrtุวา สมเด็จพระบรมศาสดาทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาแล้วจึงประกาศพระอริยสังกตถา เมื่อจบอริยสังกเทศนาลง พระภิกษุที่เลี้ยงพระมารดานั้นได้บรรลุ โสคาปัตติผลเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา แล้วพระพุทธองค์ประชุมชาคกว่า นางสิริมดีราชมารดาในครั้งนั้นกลับชาติมา คือพระมหามายา พระเจ้ายศกิตติ

³⁶ กรมศิลปากร, ชุมชนตำรากลอนฉบับหอสมุดวชิรญาณ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519), หน้า 251.

ราชบิดาในครั้งนั้น กลับชาติมาคือพระเจ้าสุทโธทรมหาราช . . . พระเจ้าสิริวิบูลย์กิตติ
คือสมเด็จพระโลก ชาติภาค มีพระพุทธรูปให้จบลงด้วยประการฉะนี้ ^{๑๗}

จากบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบ เทียบจะ เห็นได้ว่า เนื้อ เรื่องตรงกัน ต่างกันออกไปบ้าง
ในรายละเอียดดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัย เชื่อว่าสิริวิบูลย์กิตติหรือศกัจจังต้องมีฉบับบาลีที่มีมาก่อนปัญญาสชาดก
ดังบทประพันธ์ฉบับภาคีดังกล่าวถึงฉบับบาลีว่าหายไป

"อันนามท้าวท้าวก็มีได้ปรากฏ โดยจะจกหนามตามฉกร พระบาทที่ล้มไม่กลับกล่าว"

หลักฐานบทประพันธ์ตอนนี้ทำให้ เชื่อว่าวรรณกรรมทั้งสองสำนวนนี้ได้ เนื้อ เรื่องในการแต่งจากที่
เดียวกัน ซึ่งเป็นฉบับบาลี ครั้นนำมาแต่งใหม่รายละเอียดในแต่ละ เรื่องจะมีความแตกต่างกันออกไปบ้างตามความรู้สึกนึกเห็นของผู้แต่ง ความรู้และประสบการณ์ที่แต่ละคนมีอยู่

2.4 เปรียบเทียบเรื่องพระรถ เมรี (นางสิบสอง) กับรถเสนชาดก

พระรถ เมรีหรือนางสิบสองของภาคีได้มีสองสำนวน คือสำนวนที่แต่งด้วยคำ
ประพันธ์ประเภทกลอนและสำนวนที่แต่ง เป็นกาพย์ ในการศึกษา เปรียบ เทียบนี้จะยึด เอาสำนวนที่
แต่งด้วยกาพย์ เปรียบ เทียบ เพราะมี เนื้อ เรื่องสมบูรณ์กว่า เรื่องพระรถ เมรีภาคีได้กับรถเสนชาดก
ในปัญญาสชาดกตรงกันต่างกันที่ฉบับภาคีได้ยึด เรื่องให้ยาวออกไปอีกหลังจากที่นาง เมรีสิ้นชีวิตแล้ว
เนื้อ เรื่องของทั้งสองสำนวนกล่าวถึงตัวเอกที่เกิดมาท่ามกลางความทุกข์ยากของมารดาและป้า ๆ
เนื่องจากถูกนางยักษ์กลืนแก้ง ภายหลังตัวเอก (พระเอก) มีวิชาความรู้ได้ช่วยเหลือมารดาและ
ป้า ๆ พันสภาพความทุกข์ทรมานได้ ทำให้ทุกคนมีชีวิตที่ผาสุก สิ่งที่ต่างกันออกไปบ้างนอกจากฉบับ
ภาคีได้จะยาวกว่าคือรายละเอียดของ เรื่องซึ่ง เปรียบ เทียบได้ดังนี้

2.4.1 การเริ่มเรื่อง พระรถเมรีภาคีได้เริ่มด้วยการไหว้ครูใช้กาพย์ยานี 11
ดังบทประพันธ์ที่ยกมา

@ หัดถึงศรีปรีชูป เทียน	โบนนอม เสียนนมัดสกาณ
วรไตรลักษม์ยา	เป็นหลักไชยในภูวคา

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน (ภาคหนึ่ง), หน้า 190.

๑ ปางยงหมี่โคตรัส	เป็นสรทนต์ยันยา
เสวยชาดเป็นมหา	กระสัดครองบุรียม
๑ ครีองภระรคราค	ชาคนมีโนปรัดม
ม่งกับฉับจวม	ก็เสียมสินนิทานนาน
.....
๑ มโนนอมศรีโรคม	ปรหมมคุดครูอาจารย์
คุดบิคุมามาร	ประเส็ดเกิดเกสามา

(พระรถเมรี ภาคใต้)

รถเสนชาดก ชาดกเรื่องที่ 47 ในปัญญาสชาดกเริ่มต้นด้วยภาษาบาลีแล้วดำเนินเรื่องเป็นร้อยแก้ว ก่อนจะถึงคาถามีข้อความอธิบายเกี่ยวกับชาดกเรื่องนี้ว่า เรื่องนี้ไม่มีปรารภเรื่องและปัจจุบันวัตถุมีแต่อดีตวัตถุ ข้อความนี้คงเป็นข้อความของผู้ปริวรรตปัญญาสชาดกนั่นเอง รถเสนชาดกเริ่มต้นว่า

เอกสุมี กิร สมเย พุทธกสุสปลุส สาสเนเยว เอโก นนุโท นาม เสฎฐี สมิตุส-
คามเม มหุตฺถโน มหาโกโค อโหสิ ฯ

ดังได้ยินมาในสมัยกาลครั้งหนึ่ง ครั้งพระศาสนาของพระพุทธกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อวานนท์ อยู่ในบ้านสมิทธคาม เป็นคนมีทรัพย์สมบัติมาก หาบุตรและธิดาไม่ได้^{๓๘}

2.4.2 ชื่อบิดาหญิงสิบสองคนและเหตุบังคาลให้ได้นางสิบสองคนต่างกัน บิดาของนางสิบสองในฉบับภาคใต้ชื่อพรหมจัน รถเสนชาดกชื่อนนท์ ดังบทประพันธ์ เปรียบเทียบดังนี้

๑ ยังมีคามัน บ้านทานพรหมจัน มหาเส็ดดี หมี่โคโลกลย กับไพยญ์สาหลี่
เงินทองของมี นับด้วยโกคแสน ๑ ขาทาคยิงชาย ชางม้าจัวควาย เงินทองแกวแหวน
ยูงไสยเข้าปลา คลนาด้วยแสน เป็นไหญญยไวยแควน พรหมจันคามา

(พระรถเมรี ภาคใต้)

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 965.

...มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อว่านนท์ อยู่ในบ้านสมิธคาม เป็นคนมีทรัพย์สมบัติมาก หาบุตร และธิดาไม่ได้³⁹

เหตุบังคาลที่ทำให้เศรษฐีได้ธิดา 12 คน ในฉบับภาคใต้คือความโลภของเศรษฐีที่หยิบเอาก่อนกรวดที่ปากบ่อวัดไป 12 ก้อน ทั้ง ๆ ที่พระฤๅษีบอกให้หยิบไปเพียง 2-3 ก้อนก็พอเพื่อให้เศรษฐีได้บุตรหรือธิดาตามปรารถนา เมื่อหยิบไป 12 ก้อนจึงได้ธิดา 12 คน ดังบทประพันธ์จากเรื่องว่า

@ รูปจักบอกลิส หมี่ไขลูกลม ลีกาพาไปย เจ้ารักสาโว ยาเฝ้าไครย หมี่ชาเทาโดย
จ้เห็นคุ้นกัน @ กรวดที่ปากบ่อ หยิบไปเทคพอ นั้นเป็นสำคัน เอาไปยิวลอง ลักสอง
สามอัน เกววันสิบวันจะนึกถึงเรา @ ของถวยค์ฤๅษี ลงจากภูฏี เห็นกรวดหยิบเอา
แลแหม่นอยาก จ้เหมายากเสวยเรา กุ่มลงหยิบเอา กรวดสิบสองอัน @ เมียห้ามว่าสุ
หัวล้านนอกครุ มั่นขันเหลือขัน ผัวค้หว่าควา ข้าหยิบไปยเฝ้าครัน เผื่อเลือกเผื่อพัน
เผื่อเป็นเผื่อตาย. . . @ หัวปีท้ายปี นางพรามเส้งดี เกิดหมี่เฝ้าครัน สองปีศรีคน
รองจนहुตัน หกปีทีนั้น ครบสิบสองคน

(พระรตเมรี ฉบับภาคใต้)

ในรตเสนชาดก ปัญญาสชาดกเศรษฐีนนท์ได้ธิดา 12 คน เพราะเอากล้วยสิบสองผลไปถวายพระ-
กัศสปลสัมพุทธเจ้า ดังบทประพันธ์จากเรื่องว่า

นนทเศรษฐี ถือเอากล้วยสิบสองผลทูนศีระชนไปพระอาราม ประสงค์จะถวายพระพุทธเจ้า
แต่รำพึงในใจว่าเราจะกระทำพุทธบูชาพระกัศสปลสัมพุทธเจ้า เราจะกระทำความปรารถ-
นาให้ได้บุตร ไปในอนาคตกาล เราจะได้บุตรและธิดาเป็นอันมาก...อยู่มาภายหลังภรรยา
เศรษฐีก็ตั้งครรภ์ แต่ตั้งครรภ์เรื่อย ๆ มาในไม่ช้าก็คลอดธิดาได้ถึงสิบสองคน⁴⁰

³⁹ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 965.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 965.

2.4.3 ฉบับภาคีได้กล่าวถึงสามีนางยักษ์สนทราผู้เป็นมารดาของนางกังหรี (เมรี) แต่รถเสนชาคก่าไม่กล่าวถึงแต่อย่างใด ดังบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบดังนี้

@ กล่าวถึงคนทัน ริทาสากัน ครองกรุงฉกอร ด้วยนางสนทรา รักษาอุกอร รุงกินค่า-
นอน ทุกรอนาหมมี @ กังหรีทิดา ทรงไววิทยกล่า ชัฒสาเกาปี รูปรางอยางเขียน
เนือเนียน เป็นศรี น้าวญล้ำสามลี กินฉหรีฤาจปาน

(พระรถ เมรี ภาคีได้)

นางทั้งสิบสองเที่ยวค้นหาบิดาอยู่นาน ไม่ช้านักก็ไปถึงสวนของสันธมารักษ์ยี่เวลานั้น นางสันธมารักษ์ยี่เข้าไปในสวนได้เห็นนางสิบสองคน แล้วมีจิตรักใคร่พาไปเลี้ยงเหมือนน้องทั้งสิบสองคน ⁴¹

2.4.4 การพบนางสิบสองคนของนางยักษ์ต่างกัน ฉบับภาคีได้นางยักษ์ได้พบทั้งสิบสองคน เพราะนางสิบสองหลงทางไปถึงศาลาที่นางกำลังอยู่กับกังหรีทิดา แต่ในรถเสนชาคก่นางยักษ์สันธมารพบ เพราะนางทั้งสิบสองคน เดิน เข้าไปในอุทยานของนางยักษ์ดังบทประพันธ์เปรียบเทียบจากสองสำนวนดังนี้

@ ปางนั้นสนทรา ครันาหมปีปลา ค่าแมลงกายี กลายเป็นมุ่นค งามสุดลินที นังชมบุตรี
อยู่ที่สาหลา @ ผันแปรแลไป เห็นมุ่นคไอนย นางยักษ์ทักมา มานังเรือนยาย ใหลสบายกายา
หนารักนั๊กหนา เจามาแต่ไหน @ นางทั้งสิบสอง ทังพิทังนอง ยินดีมีใจย ดังใจพบพาน
พระมารดาไทย ช้วนกันขึ้นไป นั้งลงาหวคัน

(พระรถ เมรี ภาคีได้)

...สันธมารักษ์ยี่เข้าไปในสวนได้เห็นนางสิบสองคน แล้วมีจิตรักใคร่พาไปเลี้ยงไว้เหมือนน้องหมดทั้งสิบสองคน ⁴²

⁴¹ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 966.

⁴² เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 966.

เนื้อเรื่องตอนนี้พระรถเมรีภาคใต้มีรายละเอียดมากกว่า ไม่รวบรัดอย่างในรถเสนชาดก เพราะเมื่อพบกันก็มีการไต่ถามถึงความเป็นมาของนางทั้งสิบสองคนซึ่งในรถเสนชาดกไม่มีรายละเอียดที่ว่านี้มีบทประพันธ์ว่า

@ นางสิบสองนาง ใหมอำไพพราง บอกตามความจริง ถิ่นถ่านบ้านเมือง เล่าเรียง-
ทุกสิ่ง พังามาทั้ง เสียไนยไพโรปา @ บิดากาง้ว กลับไปสองตัว วาปรเดียวจมา
ยงคอยยงคำ หลารราไหา เห็นผิดเวลา หลานยาเดินตาม

2.4.5 การตีแผ่ของนางเมรีและพระรถต่างกัน ฉบับภาคใต้ นางเมรีจะตีแผ่ด้วยความลำบากและไม่บอกว่าพระรถเสนไม่ตีแผ่เหล่า แต่รถเสนชาดกนั้นไม่มีรายละเอียดการตีแผ่ของนางกังรี (เมรี) และบอกว่าพระรถเสนไม่ตีแผ่เหล่า ดังบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบจากสองเรื่องดังนี้

@ สองกระสัดสวยเข้า จับจกรินเหล่า พลางเทาปราไส ถิ่นเหล่าด้วยชาย ใสบาย
พระไท ยาทอนขึ้นใจย กล้วไยสุหรา @ เมรีฟังผิว ยกกระกอรเหนือหัว กราบกับบาท
เมียงลั่วสุดกล้ว ทูนหัวเมียวา งคโศษโปรดข้า เจ้าพายาชวน @ น้องกินหมิวัด เข้าหู
หมิวพร เขาจรมกรลั่ววัน ใจโปรดเกล้ามม ใหมสมใหมควัน เทวาทังมัวร์ จัชรกรนินทา
... @ พระรถฟังนาง เอ่มือเจยคาง พลางเทาว่าชาน แดเร่ากินเหล่า ไครยเลาจัการ
เรารับเคนชาน ของทานเอณใจ @ ถิ่นเหลิ้นตีก ๗ สองสามทีมิก จัมาเทาใจ ใสบาย
ลักรวัน อยู่กันใหม่ ๗ เซินกินเอาใจย พิเทคนันนาง

(พระรถเมรีภาคใต้)

พระเจ้ารถเสนจึงอุบายบอกให้นางกังรีค้ำน้ำสุราบาน เป็นที่สบายใจ แต่พระองค์หาตีแผ่ไม่
ส่วนนางกังรีค้ำน้ำสุราบานมาแล้วก็ล้มลงที่ไสยาสน์...⁴³

2.4.6 การจบเรื่องต่างกัน พระรถเมรีภาคใต้จบที่พระรถเสนพาพระ-
ชายาทสนารีกลับพระนครของพระนางและแวนมัสการพระฤาษี แต่รถเสนชาดกจบที่พระเจ้า

⁴³ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 994.

รตลธิ์ทรงอภิเษกให้พระรตเสนครองราชย์ แล้วมีการประชุมชาคคดงบพระพันธ์จากสองสำนวน
ที่ยกมาเปรียบ เทียบดังนี้

@ ตรีคบอกัลยา โทหนวัดพระคา แลหนาโฉมยง ชักคักอาษา ลงมานันจง ถึงแล้ว
สององ ลงจากภาชี @ สองเจายาตรา ไบยสงทารา ใหสนายกายี แล้วผลัดขุบสง
ลงไนยสะลี สองเจาเปรมปรี สินมุนทินกาย @ เสจแล้วขึ้นมา ผลัดเปลืองพูสา
ทรงเครื่องเรื่องพราย อาชานำหน้า ภาพระภาสาย สองเจานาคกราย เข้าในอารา
@ ฝ่ายองพระชี ลงจากกุกติ มุณีทศสนา เห็นมิงอันส่คอร บทจอรเขามา ทั้งสองลูกยา
เจามาด้วยกัร @ อาษาภาตัง สองเจาคาตัง บังคมทรงทัน นาคาปราไสย ถามไปไวย
พลัน ว่าเจาจอมผัน มาไยยทั้งสอง (จบคันฉบับพระรตเมรีฉบับภาคใต้เพียงนี้)

ต่อมาพระเจ้ารตลธิ์จึงอภิเษกพระรตเสนราชบุตรในราชสมบัติ พระเจ้ารตเสนก็ดำรง
สิริชัยโดยท่านองคลองธรรม ทรงอุปถัมภ์แก่มหาชนจำเดิมแต่เสวยราชย์มา

อติ สดกา ธम्म เทเสนโต สมเด็จพระบรมศาสดาทรงแสดงธรรมด้วยประการดังนี้
แล้วจึงตรัสข้าว่า คูกรภิกษุทั้งหลาย... จบแล้วจึงประชุมชาคค ยกเป็นโอสานคาดาที่สุคแปล
ความว่า นางสันธมารกลับชาติมาคือพระเทวทัต ม้าอัสวราชกลับชาติมาคือม้ากัษรูก ท้าว
โกสิย์กลับชาติมาคือพระอนุรุทธ ...นางกักรีคือนางยโสธรรามารดาพระราหุล พระรตเสน
คือเราผู้เป็นโลกนาถ เป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาดตรัสรู้พร้อมด้วยตนเอง หากครูอาจารย์มิได้
เอวงธาเรด ชาคค ท่านทั้งหลายจงทรงไว้ซึ่งชาคคโดยนัยดังกล่าวนี ๔๔

จากบทประพันธ์เปรียบเทียบจากเรื่องพระรตเมรี (นางสิบสอง) ภาคใต้กับรตเสน
ชาคคปัญชาสชาคคดงบกล่าวแสดงให้ เห็นถึงความแตกต่างกันในรายละเอียดได้ เมื่อพิจารณาถึง
อนุภาคของทั้งสอง เรื่องอย่างถี่ถ้วนแล้วผู้วิจัย เห็นว่า เรื่องทั้งสองนี้ไม่น่าจะมีอิทธิพลต่อกันในด้านการ
แต่งแต่อย่างใดแต่ทั้งสอง เรื่องนี้น่าจะได้รับอิทธิพลทางด้าน เนื้อ เรื่องจากวรรณกรรมแหล่งเดียวกัน
แล้วนำเอาเรื่องมาแต่งขึ้นภายหลัง การที่เรื่องทั้งสองมีความต่างกันออกไปในรายละเอียดนั้น เป็น
เพราะผู้แต่งอยู่คนละท้องถิ่นที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการนำเอาประสบการณ์มา เสริมแต่งต่างกัน
จึงทำให้ เรื่องเดียวกันมีความต่างกันดังกล่าว ข้อน่าสังเกตคือพระรตเมรีภาคใต้ เรียกชื่อนาง เอก

๔๔ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 998.

ถึงสองชื่อคือ "กังหรี" แลบางแห่งเรียก" เมรี" การที่ปรากฏชื่อตัวละครตัวเดียวกันถึงสองชื่อ เช่นนี้คง เป็น เพราะผู้แต่งได้รับรู้เรื่องนี้จากหลายสำนวนผสมผสานกัน จึงนำเอาชื่อทั้งสองมารวมไว้ด้วยกันในเรื่องเดียวกัน ส่วนรถเสนชาคมีชื่อตัวละครที่เป็นนางเอกเพียงชื่อเดียวคือ "กังหรี" เท่านั้น

2.5 การเปรียบเทียบวรวงกับวรวงสาชาก วรวงภาคใต้พบ 2 ฉบับ คือ ฉบับศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครุฑเกิด บุคขาวเอกสารหมายเลข 11 และ ฉบับศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครุสุราษฎร์ธานี วรวงทั้งสองฉบับแต่งด้วยกาพย์ 3 ชนิดคือกาพย์ยานี 11 กาพย์ฉิ่ง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 คาประพันธ์ที่มีอยู่ของฉบับศูนย์วัฒนธรรมภูเก็ตซึ่งใช้ เป็นหลักในการวิเคราะห์นั้นมีตั้งแต่ เศรษฐีโลพันท์หน้า เรือออกเดินทางไปยัง เมืองมุขซาและพาวรวงไปด้วยดั่งบทประพันธ์ตอนเริ่มต้นว่า" แลนมาหมี... ถึงนาวาบัดเดียวใจย เขาไพร่ผูกเขินไปย นาวาวิหา เขินทันที วรวงพระจอมปราง ... รongsั่งอีกาหลี่ อีคารวิตามกุไป ยาดักงวนใจย ว่าเท่านั้นแล้ว กอนส่มอ @ ชาวไพรยชวนกันโห รongเพลงโลรับกันคอ โทนทับตีม้าพ้อ กลองแขกครุขินคองวง ... บายหน้าคั่ง เมืองมุขซา"

วรวงฉบับศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครุฑเกิดบทประพันธ์ตอนต้นขาดหายไปจึงไม่มี เนื้อ เรื่องตอนต้นคือการตั้งเมืองซึ่งจะกล่าวถึงเมืองพระบิดาของวรวงและพระวงสุริยามาศพระ เชษฐา ทั้งสองพระองค์ต้องจาก เมือง ก็เพราะม เหลี่ฝ่ายซ้ายของพระบิดาคือนางกาไววางแผนใส่ร้ายจน พระบิดารับสั่งให้พาไปประหารชีวิต พระมารดาต้องขอร้อง เพชฌฆาตและติดสินบนพระโอรสทั้งสอง จึงมีพระชนม์อยู่และได้ต่อสู้กับชีวิตต่อมาจนกระทั่งได้ เป็นกษัตริย์ทั้งสององค์ เนื้อ เรื่องของวรวงฉบับภาคใต้ฉบับนี้จบถึงพระวรวงได้พบพระ เชษฐาสุริยามาศ และพักอยู่ที่ เมืองพระ เชษฐาไม่กี่วัน เมื่อรำลึกถึงม เหลี่ (ธิดาเศรษฐีโลพัน) ที่ลัดพรากกัน เพราะพายุพัดพาทำให้แพแตกนอนข้ามแม่น้ำ พระวรวงก็ทูลขออนุญาตออกติดตาม

เนื้อ เรื่องวรวงภาคใต้จึงไม่สมบูรณ์อย่างวรวงสาชากในปัญญาสาชากซึ่งมี เนื้อ เรื่องครบถ้วนตั้งแต่ต้นจนจบคือ เริ่มจากการตั้งเมืองของพระบิดาวรวงและจบ เมื่อพระวรวงได้พบพระม เหลี่และครองราชย์ด้วยกันอย่างมีความสุข เมื่อทรงชราภาพก็มอบราชสมบัติให้พระโอรสคาราวงค์ครองต่อไป ดังนั้นเนื้อ เรื่องตอนต้นแลตอนจบของวรวงจึงเปรียบ เทียบกับวรวงสาชากไม่ได้ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบในส่วนที่เหลืออยู่เฉพาะที่ต่างกันดังต่อไปนี้

2.5.1 ผู้ไปบอกเศรษฐีเกี่ยวกับหัวแหวนและดวงมณีต่างกัน ฉบับภาคใต้ ผู้ไปบอกเศรษฐีคือสามีของยาย เฒ่าแแต่้วรวงสาชากผู้บอกคือตัวยาย เฒ่าเอง ดังบทประพันธ์เปรียบเทียบจากสองสำนวนดังนี้

มาถึงบุรี โลกัคนนี แลพระราชา เขายูอาไสย โดยอุณชายคา แล้วขอโภชนา
 เขาแกงแคยาย @ ยายคคโศคิทย แดิมยมีโดย มีคนักโงยหาย กระหมอมจางจิงแก
 หัวแหวนกระจาย รุงสว่าง เรือนยาย คาเถาตาโงย @ คาไปลอคบอก โลกันหัวหงอก
 ขัปนสฬาว มาจับกระหมอมฉ้าน ตีเกียงบรัไลย แล้วจำตัวไวย โนยคุดครึ่งตรา
 (วรวงภาคใต้)

...บรรลุดถึงบ้าน เศรษฐีแห่งหนึ่ง จึงเสียงบารมี เข้าไปขออาหารกะนางทาสีของ เศรษฐีว่า
 ข้าแต่แม่ป้า ข้าเป็นคนหลงทางมาขอให้แม่ป้าให้อาหารแก่ข้าเอาบุญเกิด ยายเฒ่าทาสีมีจิต
 กรุณา ก็เอาภาชนะทำด้วยดินใส่อาหารแล้วกล่าวว่าป้าเป็นคนจนได้หรือ เทียนก็ไม่มี พองจึงรับ
 ประทานอาหารที่มีค ๗ เกิด

พระโพธิสัตว์ เป็นคนกำพร้ารับภาระใส่อาหาร แล้วนั่งในส่วนสุดข้างหนึ่ง เปลื้องแก้วมณี
 ออกวางบนภาชนะแล้ว ก็เสวยพระกระยาหารด้วยแสงแก้ว

ยายเฒ่าเห็นดังนั้นก็ใจในใจว่า บุรุษผู้นี้ได้ได้หรือ เทียนมาแต่ไหน ครั้นเดินเข้าไปใกล้เห็น
 เป็นแก้วมณี จึงรีบไปบอกโลกัณ เศรษฐีว่า มีบุรุษผู้หนึ่งวางแก้วมณีไว้บนภาชนะใส่อาหาร
 แล้วรับประทานอาหารด้วยแสงแก้วมณีที่นอกบ้าน

ส่วนโลกัณ เศรษฐี เป็นคนปรกติตั้งอยู่ในอำนาจแห่งความโลภ ครั้นได้ฟังถ้อยคำของยาย
 เฒ่าแล้วก็เกิดความยินดี หว่าว่าโจรลักเอาแก้วของตนมา จึงชิงเอาแก้วนั้นไว้แล้วผูกคอ
 พระโพธิสัตว์พาไป ๔๖

จากบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบ เทียบจะ เห็นได้ว่าวรวงสชาคไม่กล่าวถึงสามีของยาย
 เฒ่าเลยแต่ในวรวงภาคใต้กล่าวถึงสามีของยายเฒ่าไว้อย่างชัดเจน

2.5.2 ชื่อเมืองที่เศรษฐีพา วรวงไปนั้นไม่ตรงกัน ฉบับภาคใต้ชื่อมุคสา
 ในวรวงสชาค ใญ่ยาสชาคชื่อ "บูรนคร" ดังบทประพันธ์ เปรียบ เทียบจากสองสำนวนดังนี้

@ เสรู้ได้ขนของ งนแลทองจากนาวา เป็นถววยเทามุคสา อีกนั้นคางองค่านัน

@ โลกัณคกแดงตัว จับหัวหัวไสยน้ำมัน ชินเฝ้าเจ้าโอยสุวัน ๑ทรวงทันกันรุษหน้า

(วรวงภาคใต้)

๔๖ กรมศิลปากร, ใญ่ยาสชาคฉบับหอสมุดแห่งชาติ ภาคหนึ่ง (พระนคร :
 โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2499), หน้า 891.

เรือสำเภาแล่นไปในมหาสมุทรหลายวันก็บรรลุถึงท่านครหนึ่งชื่อว่าขุนคร (ถ้ามีผู้
 โจทย์ถาม เข้ามาว่า พระนครนี้ชื่อว่าขุนครเพราะเหตุอะไร มีผู้วิเศษนากล่าวว่าพระนคร
 นี้ชื่อว่าขุนครเพราะพระนครนี้มีสระน้ำกรด) ⁴⁶

จะเห็นได้ว่าชื่อเมืองต่างกันมาก ภาคใต้ชื่อมุตสาคร แต่วรรณคดีชื่อขุนคร

2.5.3 พระนามกษัตริย์ต่างกัน ฉบับภาคใต้กษัตริย์ครองเมืองมุตสา
 พระนามว่ามุตสาทราครหรือมุตสาราด ในวรรณคดีพระนามว่าภุสราธา ดังบทประพันธ์เปรียบ
 เทียบจากสองสำนวนดังนี้

เทามุตสาราด ภิษรูปทรงวาด พระศรีวรวง ...มุตสาทราคร เขาไกลสายสวาด
 พระวรวงศรี กันแสงภิลาบ โลมพระรชหมี่ โอนนอราชศรี....

(วรรณคดี)

พระเจ้าภุสราบรมกษัตริย์ได้สดับประวัติดังนี้ เราสำคัญว่าเจ้าเป็นเด็กโจรไม่ทราบเลย
 ว่าเจ้าเป็นวงศ์กษัตริย์ เป็นเนื้อหน่อพระชินสีห์สัมพัทธ์พุทธเจ้า คูกรพ้อยเจ้าจงไปอ่านอักษร
 ที่จารึกไว้ที่เสาแล้วม่ายกษัยเสียให้ตาย แล้วจงครองราชสมบัติเถิด ⁴⁷

2.5.4 ฉบับภาคใต้มีการลงโทษโลหัน เศรษฐีแต่ฉบับปัญชาดกไม่มี
 การลงโทษโลหัน เศรษฐีขึ้น เมื่อท้าวมุตสาราดทรงรู้ความจริงว่า เศรษฐีเป็นคนฉ้อโกงและใจบาป
 ดังบทประพันธ์ในวรรณคดีว่า

ชิงเอาของเข้า ใจแล้วยังเอาชีวิตไยหนา ตัวข้าวใจยด้า ติดาคฤกา บัรรูภาสา
 คนชั่วคนดี @ ของไฉยขี้จ่อ เอาคาบบันค่อ ทิงนอกบุญหรี โทคท่านหมี่เป็นสัทร คูหน้าบัคศรี
 คนชั่วเช่นนี้ จ้เปนพระยา @ คร้คกลางรองสั่ง เร้วเหว้ยเขาวัง เอ้าเครื่องเขียนมา
 คร้าค่อออกไปย จ้าไสยขี้คอา ท้าคามกิดิกา ภาณเอาของเข้า

(วรรณคดี)

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 894.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 896.

ในเรื่องวรวงสชาดก ปัญาสชาดก เมื่อพระเจ้าภุสราราชทรงทราบเรื่องราวทั้งหมดว่า พระวรวงสบริสุทธิมิได้เป็นโจรลักหัวแหวนและแก้วตัง เศรษฐีโลภกกล่าวหา พระเจ้าภุสราราชก็ตรัส ชื่นชมพระวรวงและขอให้ช่วยปราบยักษ์น้ำที่จะกินพระองค์ตามกำหนดอีกไม่กัวัน โดยมีได้กล่าวถึง ความผิดของ เศรษฐีแต่อย่างใด ดังบทประพันธ์จากเรื่องในตอนนีว

... เราสำคัญวเจ้าเป็นโจร ไม่ทราบเลยวเจ้าเป็นวงศ์ษัตริย์ เป็นเนื้อหนอ
สัพพัญญุพุทธเจ้า คูรพ้อเจ้าจงไปอ่านอักษรที่จารึกไว้ที่เสาแล้วมายักษ์เสียให้ตาย
แล้วจงครองราชสมบัติเถิด^{๔๘}

การมีได้กล่าวถึงการลงโทษของผู้กระทำผิดกฎหมายบ้าน เมืองอย่างรุนแรงของ เศรษฐี โลภกในวรวงสชาดกนั้นทำให้ เนื้อ เรื่องบกร่องไป เพราะ เจตนาสำคัญของววรรณกรรมชาดกคือ เน้น การประกอบกรรมดีแล้วความดีตอบสนองและประกอบกรรมชั่วผลชั่วยอมสนองตอบ ทั้งนี้นอกจากจะมีผลด้านจิตใจแล้วจะมีผลในทางสังคมด้วย เพื่อ เป็นการชี้แนวทางในการประพฤติและปฏิบัติตนของ บุคคลที่ได้อ่านได้ฟังววรรณกรรม เรื่องนี้

2.5.5 การตั้งสัตยาธิษฐานของพระวรวงต่างกัน ฉบับภาคใต้พระวรวง ตั้งสัตยาธิษฐานขอให้ได้ตรัสรู้ เป็นพระพุทเจ้าแต่ในวรวงสชาดกพระวรวงตั้งสัตยาธิษฐานขอ เป็น กษัตริย์ ดังบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบ เทียบดังนี้

ผูกหัวแหวนขึ้นเทียมหน้า แล้วทษถาน เตะหัวแหวนชلمانจอมแม่แกลั้งภระทานให้กุมว
... จัปลอยลงโนยคงคาคังใจปอง จงผูกขึ้นเป็นแปลอยลอง รับตัวข้ายาเิดคองภระคงคว
@ ถากูจัคตรัดเป็นสาชคว จงใหญ่มีเดชาเจ้จค้วชชาน ... ถอนหลักยักษว ขึ้นมาค้วย
ภลัน เอกทังภระชั้น คิตสววขึ้นมา เจ้จวยภระชั้นววย ... บลแปลกุงว

(วรวงภาคใต้)

พระมหาสัค้วเจ้าจึงตั้งสัตยาธิษฐานว ถ้าวเราเป็นผู้มีบุญจะได้เป็นพระมหากษัตริย์ใน
พระนครนี้ไซ้ เราจจะโยนแก้วมฉิลงไปนน้ำ ขอแก้วมฉีที่เรวโยนไปแล้วอย่าได้จมลงเลย

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า

ครั้นอธิฐานแล้วก็โยนแก้วมณีไป แก้วมณีก็ไม่จมน้ำกลับลอยอยู่บนหลังน้ำ พระมหากษัตริย์เจ้า
ก็ถือพระขรรค์ลงไปในสระนั้น มีแก้วมณีเป็นอันมากก็มาแวดล้อม พระมหาสัตว์ประคิษฐานอยู่⁴⁹

การตั้งสัตยาธิษฐานต่างกัน เช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงการปรับ เปลี่ยนการแต่ง เรื่องวรวงสิน
ส่วนวนิดส่วนหนึ่ง ส่วนเรื่องเดิมจะตั้งสัตยาธิษฐานว่าเป็นอะไรนั้นยากที่จะรู้ได้ เพราะยังไม่พบ
ว่าเรื่อง เดิมอยู่ที่ใด

2.5.6 ยักษ์น้ำมีรูปลักษณ์ต่างกัน ยักษ์น้ำภาคใต้มีได้กลายร่างเป็นดอกบัว
แต่ฉบับภาคเหนือวรวงสชาติมีการกลายร่างเป็นดอกบัว ดังบทประพันธ์ที่ยกมาดังนี้

@ เมื่อนั้นยักษ์ ฟังคำงูา โกรทราวิยะ เพื่อนจมลงไป ในกลางสระศรี วรวงจักรีย์
โยนทิ้งหลักกรด @ เจ้าแกลงทิ้งมา ทองหัวยักษ์ เจ็บปวดชาหุด จึงขุนยักษ์ โกรทราปราศ
เจ้าทิ้งหลักกรด หมิวัดปราไลย @ เมื่อนั้นยักษ์ ผุดจากคองคา ทาฤทธิไกรย สูงเจ็ดชั่วคาน
ก้นน้ำขึ้นไป ร่องเกิดเสียงใหญ่ ลีคลินปลินตา @ คำมรณแผ่ร้อง วินาจหวาดก้อง พองทั้ง
เกษา ร่องว่าไครยเหว้ย อุกรุกเขามา ดังทับกลับกลา ริมสาคน้ำเร้า ...@ เจ้าเยื้อง
พระขัน พันยักษ์น้ำพลัน ม้วยชีพสิ้นปร้าน แผหัวแหวนเจ้า เขามาริมทาน สงกระภูพาน
ขึ้นชานคองคา

(วรวงภาคใต้)

...ส่วนยักษ์ เป็นดอกปทุมชาติผุดขึ้นมา พระมหาสัตว์เจ้าก็พาดดอกปทุมชาติด้วยพระขรรค์
ดอกปทุมชาติก็ปรากฏ เป็นยักษ์ถึงซึ่งความตาย เทพยดาแลมนุชย์ทั้งหลาย ก็เกิดความโสมนัส
บรรลือ เสียงสรร เสริญอยู่ที่ก้อง⁵⁰

2.5.7 วรวงภาคใต้ไม่มีการกล่าวถึงพระ เลื้อ เมืองให้ดวงมณีแก้วรวงแต่
ในวรวงสชาติก ปัญญาสชาติกมี

ในฉบับภาคใต้มีแต่การฉลองและการสรร เสริญบารมีพระวรวง เท่านั้นไม่มีการอัน เขียว
พระ เลื้อ เมืองผู้ให้ดวงมณีแก่พระวรวงสชาติกในวรวงสชาติกดังบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบ เทียบดังนี้

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 899.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 899.

@ เทพานายเขาโศค ออกพระโศคชมบุญา บางปรายเด้าะมาลา ๑หคมาในสากศรี
 @ หมูเทพเทียวทอง รongกูกองกันอึงมียี่ สร่เส้นประภูมิ ทุกเทภาราตรีگان @ เมื่อนัน
 เทาผู้คชา มีบันชาแกเซางาน นายรคคชชาน เซางานที่ฝ่ายกรมไนย... @ ชาวเรา
 ทั้งมอง แรงแดงโรงทอง รอยห้าห้องไนย โรงโชนโรงหุน ตั้งร้านกันไย ขางฝ่าย
 ขึ้นไนย ขางชนคนชน @ ตีปล้ามวยชก แหลนคนโกหก สายสับักคอง นมยานตีเกง
 ขินคาบักไคยคม หัวล้านคู้.. จัดคนตี ๑

(วรวงภาคไค้)

...พระวรวงศ์ไค้ไค้ย เชิญพระเสื่อ เมืองในพระนครนั้น ซึ่งถูกยักษเด้าริงขับไล่ไปประดิษฐาน
 ๗ ขอบจักรวาลมาแล้วกระทำพิธีกรรมด้วยสักการะอันใหญ่ แล้วให้อยู่ในเทวกุล(ศาลเทพารักษ์)
 พระเสื่อ เมืองทรานคุดของพระโพธิสัตว์แล้วปรารถนาจะตอบแทนคุณพระโพธิสัตว์เจ้า จึงถวาย
 แก้วมณีดวงหนึ่งมีอานุภาพ เป็นอันมากแก่พระโพธิสัตว์เจ้าแล้วกราบทูลอุปเท่ห์ที่จะใช้สอยแก้วนั้น
 ว่า ข้าแต่สมมติเทวราชเจ้า แก้วดวงนี้มีอานุภาพเป็นอันมาก ถ้าพระองค์จะปรารถนาจะเสด็จ
 ไปบนอากาศคือ เอาแก้วดวงนี้ไปถ้าพระองค์ประสงค์อย่างใดแก้วดวงนี้ก็จะประพฤติดตามพระราช
 ประสงค์ทุกประการ ๕๑

2.5.8 การอธิษฐานเกี่ยวกับดอกบัวชีวิตในวรวงฉบับภาคไค้มีแต่วรวง
 สปัญญาศาสดกไม่มี

ดอกบัวชีวิตมีในตอนที่พระวรวงและพระนางคารวิจะจากพระนางพรหมจารีและชายองค์
 อื่น ๑ การอธิษฐานดอกบัวชีวิตในวรวงภาคไค้มีดังนี้

@ เราจักทษทาน ดอกบุศบัวบาน ๑วโหชมตาง ดอกนั้นของภี ดอกนี้ของนาง คารวิโว-
 ตาง ตั้งลัดคอกัน @ เด้าะบัวสองเด้าะ เราจักรองบอก เทวาเมืองสหวัน ตามีใดทุก
 ข้อไค้ดับสนัน เทียวแหงยามัน พุงรศข่องจน @ ถาไปภบภี ให้อยดอกบัวนีย พุงรคเกษร หนึ่ง-
 นางคารวิ ใจคคว่ามทุกรอน ยาเปี้ยกเกษร เทียวแหงโรยรา @ ครันทษทานแล้ว ยินดอกบัวแก้ว
 ๑หแกฉายา จึงนางคารวิ ยินดอกหนึ่งมา ๑หนางรักษา ๑วยไนยเหมจัน

(วรวงภาคไค้)

๕๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า 900-901.

ฝ่ายนางกฏเทวีได้สดับคำพระราชสามีแล้ว ไม่อาจสู้ความโศกได้ก็ทรงพระกรแสงวิงวอน
พระราชสามี... ความที่เป็นหญิงหม้าย เป็นเครื่องเคียดร้อนใจในโลก ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ
ในรถ ข้าพระบาทจะขอตามเสด็จไป

พระเจ้าวรวงศ์กรมกษัตริย์ จึงตรัสตอบพระคาถาว่า... เจ้าจงอยู่กับพระบิดาเถิดที่ไปจะไม่
ให้ช้านัก เจ้าจงคอยอยู่กว่าที่จะกลับมา เจ้าอย่าได้เศร้าโศกถึงการที่พลัดพรากจากที่เลย
พระวรวงศ์กรมโพลีสัตว์เจ้า ถวายบังคมลาพระเจ้ากฤษราชแล้วก็อุ้มนางคารวิชัยบนคักถือ
เอาแก้วมณีเหาะขึ้นไปในอากาศ...^{๖๒}

การอธิษฐานดอกบัวชีวิตในวรวงศ์บัณฑิตมี เหมือนกับใน เรื่อง เสือโคในตอนที่ควาและ
พหลวิชัยจะจากกัน สองพี่น้องได้เก็บดอกบัวไว้คนละดอก เมื่อคนใดคนหนึ่งได้รับอันตรายหรือสิ้นชีวิต
ดอกบัวอธิษฐานนั้นจะเหี่ยวเฉา ในเรื่องวรวงศ์บัณฑิตดอกบัวของวรวงศ์เหี่ยวเพราะได้รับ
อันตรายเมื่อลอยแพข้ามแม่น้ำ

2.5.9 ฉบับภาคใต้ปรากฏชื่อนายพรานและภรรยาแต่วรวงศ์ขาดปรากฏ
แต่ชื่อภรรยา

นายพรานของวรวงศ์ภาคใต้ชื่อจุนเกาทัน ภรรยาชื่อนางจัน วรวงศ์ บัญชีขาดพรานมี
ภรรยาชื่อภุสสา ชื่อนายพรานไม่บอกไว้ ดั่งบทประพันธ์ เปรียบเทียบจากสองสำนวนดังนี้

@ นายจุนเกาทัน ล่าสัตว์กัน หน้าคงจนถึงตา ยิงก้าวทันแมน มลางซิบพลัดปา
ผูกกล้วยเจ้าพา จักกระพัดภูพาน @ เพื่อนครองนางจัน ไฉยมานานครัน ไฉยมีสันคาน
คฤาแมงหมาบ้า โหดร้ายลูกหลาน เอาลูกชาวาน ทำแมงค้วงหนอน

(วรวงศ์ภาคใต้)

ในกาลนั้นมีพรานป่าคนหนึ่ง เที่ยวยิ่งเนื้อในป่ามาขายเพื่อประทังชีวิต นายพรานนั้น
เที่ยวไปในป่าได้เห็นนางแล้วก็คิดว่า นางคนนี้จะ เป็นภุมิณีสืบมาโล่ เนื้อของเราให้
หนีไป เราจะยังมันเสีย...

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า 902-903.

ยายเล่าภรรยาของนายพรานป่าชื่อภูสาได้เห็นนางมากับสามีก็เกิดจิตริษยาคิดในใจว่า
ตาเฒ่าคนนี้ไปเป็นผัวเมียกันกับอีนางคนนี้ ทั้งไว้ในป่าช้านานจึงต้องแก่ ๖๓

รวบรวมสชาดก ในปัญหาสชาดกบางแห่งภรรยาของนายพรานชื่อ"พันสา" ดังบทประพันธ์
ตอนหนึ่งว่า "นางพันสาบรรเทาความโกรธลงได้แล้ว ใจคร่ำครวญตามถ้อยคำ..."

การตั้งชื่อตัวละครในวรรณคดีจะสังเกตได้ว่าเป็นชื่อพื้นบ้านของบุคคลในภาคใด แม้
ในปัจจุบันนี้ชื่อ จุน และ จันก็ยังเป็นที่นิยมนำมาใช้ในการตั้งชื่อกันอยู่ ส่วนในวรรณคดีตั้งชื่อตัว
ละครน่าจะตั้งตามเรื่องเดิมไม่มีการนำเอาชื่อท้องถิ่นไปใช้แต่อย่างใด

2.5.10 ฉบับภาคใต้ภรรยาพรานมิได้พาพระนางคารวิ रेขายแต่ฉบับปัญหา
สชาดกภรรยาพรานพานางคารวิ रेขาย

วรรณคดีใต้ไม่มีการพานางคารวิ रेขายมีแต่ภรยานายพรานบังคับให้นางคารวิพา
โอรสไปทั้งเท่านั้น รวบรวมสชาดก ปัญหาสชาดกมีทั้งพานางคารวิ रेขายและพาโอรสไปทั้งดังบท
ประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบดังนี้

@ หมิ่งคานหน้าตา อุมพุงเขามา หมื่อายแกตัว ดอกทองหน้าเหลือง

ขินเรือนเลื่องฉั่ว คิควากูชัว หมักหักเขามา

@ เจาพังคำพาน นางเมียนายภราน กล้าวคำภูสา กอมพักรองไหย ไปยไวยถ่วงา

ครันคำเขามา กอมหน้าทาการ

@ คาคักหักพิน ราพลงนางขิน อคสาทร่มาน เวรากำนัน ตามทันนงคราน ใหนางท่มราน

ค้วยนางกระหลย...

@ อุมชุกฤาแก้ว วางหมื่อใจแล้ว หมิ่งเป็นหวังหึ่ง แดเขาเทาคำ รารองอิ่งคิ่ง

พรุกเขาจงหมิ่ง เอ้าไปหึ่งเสย @ ลูกชุกกลางปา นายจุนเอามา อูบาคตัวเพลย หมิ่งแรง

เออไปย ไกลบานกุเสย คำล็กสองเบย เออไวยไปยไพนย @ คารวิพังสาน คำเมียนาย

พราน เคลานำตาไหลย ก่าพร้าเจ้าแม่ ย่าไหยร่าโรย เข้าไหยเออไปย หึ่งเสยไหยตาย

๖๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า 916-917.

ครั้นอยู่มาภายหลัง ยายเก่ากลับ เบียดเบียนบีบคั้นด้วยความริษยา ไม่ควรจะค่าก็ค่า ไม่ควรจะ ตีก็ตี จูห์คณ์นาง เทวีไป เที้ยวบอกขายทั่วทุกบ้าน เรียกกันว่าคนสี่ตา เขาจะซื้อไว้ต้องการอะไร นางเก่าพันธุสาทราบว่านางประสูติพระราชบุตรก็บันดาลความโกรธ ลงจากเรือนแล้วชิงพระราช บุตรไปทิ้ง เสียที่ใกล้โรงทาน ^{๕๔}

2.5.11 เนื้อเรื่องวรวงฉบั้นภาคิได้ เนื้อเรื่องมีเพียงพระวรวงคามาหา พระนางคารวิแต่ของวรวงสชาคคมีถึงพระวรวงสพระชนมาญุมากแล้วมอบราชสมบัติให้คาราวงศ์ ราชกุมารครองราชย์ต่อไป

การที่ เนื้อ เรื่องวรวงฉบั้นภาคิได้มีน้อยกว่า เพราะความชำรุดของต้นฉบับหนังสือคือ คอนต้นและคอนปลายหนังสือขาดหายไป วรวงภาคิได้อีกฉบับหนึ่งที่มี เนื้อ เรื่องสมบุรณ์ เป็นฉบับ ปรีวรคอบของศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี ต้นฉบับเดิมของนาง เวียนบ้านท่าโพธิ์ ตำบลทุ่ง อ่า เกอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขณะนี้ต้นฉบับหนังสือคิได้หายไปแล้วรวมทั้งหมด 4 เล่ม

เนื้อ เรื่องที่สมบุรณ์ของวรวงสชาคค

พระโอรสวงศ์สุริยามาศและพระวรวงศ์พระโอรส เจ้าวงศาธิราชกับพระนางวงศ์สุริยา แห่งภูสานครถูกพระสนมกาไวยกลับแกล้งว่านางถูกพระโอรสทั้งสองข่มเหงปลุกปล้ำ เป็นเหตุให้ พระเจ้าวงศาธิราชพิโรธรับสั่งให้ประหารชีวิตทั้งสององค์ พระนางวงศ์สุริยาต้องคิดสินบน เพชฌ มาคิหังคการประหารพระโอรส พระนางมอบแก้วและหัวแหวนให้โอรสทั้งสองแล้วให้ เสด็จหนีไป ครั้น เสด็จถึงกลางป่าพระโอรสทั้งสองได้ เสวยไก่ขาวและไก่ดำที่จิกคิกับจนคายซึ่ง เป็นผลให้ทั้งสอง ได้ เป็นกษัตริย์ในภายหลัง เพราะไก่ดังกล่าว เป็นไก่วิเศษ ในขณะที่ยบรทมหลับอยู่กลางป่าราชรถ ได้มา เกยพระวงศ์สุริยามาศพระ เชษฐาและได้ เป็นกษัตริย์ เมืองอัยมาศ พระวรวงอยู่ เพียงพระองค์ เดียวได้ เสด็จออกคิคคามาพระ เชษฐาจนถึงบ้าน เศรษฐีโลภภท์ ด้วยความโหยหิวจึงขอข้าว เพื่อ เสวย ยายแก่คนใช้ของ เศรษฐีเอาข้าวให้ เสวยในขณะที่มีคค่าแล้ว พระวรวงส์จึงแก้ห่อหัวแหวนและแก้วที่ พระมารคามาอบน้าห่ออก ทำให้ เกิดแสงสว่างพอที่จะ เสวยพระกระยาหารได้โดยสะดวกยายแก่จึงไป บอก เศรษฐี เศรษฐีจึงนำคนใช้จับพระวรวงแล้วแย่งสิ่งที่มีคค่าทั้งหมดไป คารวิธคาสาวของ เศรษฐี เห็นพระวรวงถูกจงจำ เกิดความสงสารและรู้สึกรัก จึงได้คิคคิสินบนผู้คุมำให้ปลด เครื่องจงจำออก

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า 918.

และให้เสวยอาหารที่ดี ๆ พระวรวงศ์ชายซึ่งในความมีเมตตาของนาง

ต่อมาพระวรวงศ์ เศรษฐีพาลลงเรือไปยังบูรณคร เพื่อให้พระเจ้ากฤษดาภราชลงโทษในฐานะที่เป็นโจรลักหัวแหวนและแก้วของคน แต่หลังจากที่พระเจ้ากฤษดาภราชทรงสอบสวนอย่างละเอียดแล้ว ความจริงก็ปรากฏ พระเจ้ากฤษดาภราชทรงขอให้พระวรวงศ์ชายที่ยกย่องอยู่ในสระน้ำซึ่งจะกินพระองค์ได้สำเร็จ เมื่อปราบยักษ์แล้วพระวรวงศ์ก็ได้รับการอภิเษกให้ครองเมืองบูรณครมีพระมเหสีสองพระองค์คือพระนางคารวิธิดา เศรษฐีโลภณ์ เป็นมเหสีเอก และพระนางมกุฏพระธิดาพระเจ้ากฤษดาภราช เป็นมเหสีรอง พระวรวงศ์ครองราชย์ได้ระยะหนึ่งก็ทูลขออนุญาตจากพระเจ้ากฤษดาภราชเพื่อเสด็จออกติดตามพระเชษฐาพร้อมด้วยพระนางคารวิธิดาในขณะที่ทรงครรถ์อยู่ พระวรวงศ์เหาะไปพร้อมด้วยพระชายาการวิ เพราะมีแก้วมณีที่พระเสื่อเมืองให้ เมื่อเหาะถึงอาศรมพระฤทธิพิศุลงพักจนบรรทมหลับไปทั้งสองพระองค์ เมื่อทรงตื่นจากบรรทมก็พบว่าทั้งแก้วมณีวิเศษและฤทธิพิศุหายไปแล้วเหาะไปไม่ได้ทั้งสองพระองค์จึงเสด็จโดยพระบาทจนไปพบยักษ์คนหนึ่ง ยักษ์ตามล่าหมายพระชนม์ทั้งสองพระองค์ต้องเสด็จหนีจนถึงแม่น้ำสายหนึ่ง พระวรวงศ์ได้ทำแท่นข้ามแม่น้ำพร้อมด้วยพระนางคารวิ เมื่อแพลอยกลางแม่น้ำก็โดนพายัพัดกระหน่ำจนแพแตก ทั้งสองพระองค์จึงต้องพลัดพรากจากกัน พระวรวงศ์ขึ้นฝั่งได้เสด็จไปถึงศาลาโรงทานที่พระวงศ์สุริยามาศรับสั่งให้วาดภาพเกี่ยวกับพระองค์และพระวรวงศ์ไว้ เมื่อทรงเห็นภาพบนฝาผนังก็กินแสงจนสลบไป ทหารที่เฝ้าศาลาโรงทานก็ทูลพระวงศ์สุริยามาศให้ทรงทราบ พระวรวงศ์จึงได้พบพระเชษฐาและทรงพักอยู่ที่เมืองอัยมาศระยะหนึ่ง ฝ่ายพระนางคารวิเมื่อขึ้นฝั่งได้ก็เสด็จไปในป่าพบนายพราน พรานพาไปอยู่ที่บ้านแต่นางพันธุสารถยานายพรานเกิดความหึงหวงจึงกลั่นแกล้งบังคับให้ทำงานสารพัดคอยังและพาไปเร่ขาย แต่ไม่มีผู้ใดซื้อ เพราะคนอ้อมท้องทำอะไรไม่ได้ เมื่อพระนางประสูติพระราชโอรสารถยานายพรานก็เอาพระราชโอรสไปทิ้งในโรงทาน ภายหลังก็ไล่พระนางคารวิออกจากบ้านด้วย พระวรวงศ์และพระวงศ์สุริยามาศเสด็จประพาสป่าพบพระโอรสที่ถูกพาไปทิ้งไว้ พระวรวงศ์ทรงทราบว่ากุมารเป็นพระโอรสของพระองค์เอง เพราะมีแก้วมณีติดที่พระกร พระองค์จึงรับพระกุมารไปในเมือง ต่อมาได้พบพระนางคารวิที่โรงทานในขณะที่พระนางสิ้นสติสมประดี เพราะได้ทอดพระเนตรภาพวาดเหตุการณ์ระหว่างพระนางกับพระวรวงศ์บนฝาผนัง ในที่สุดพระวรวงศ์ก็ได้พบพระชายาตามที่ทรงปรารถนา

ต่อมาพระวรวงศ์และพระวงศ์สุริยามาศ ยกกองทัพไปเมืองพระราชบิดา และทำรบไวยัตตราชนครที่ประสูติจากพระสมณกาไวยเสด็จออกรบ และสิ้นพระชนม์ในสนามรบ ภายหลังพระบิดาพระมารดาทรงทราบความจริงทั้งหมดต่างก็มีความปลื้มพระทัยโดยทั่วกัน พระนางกาไวยตกพระทัยในการที่พระวรวงศ์และพระวงศ์สุริยามาศเสด็จกลับมาจึงคัมยาพิษฆ่าตัวตาย พระเจ้าวรวงศาธิราชทรงอภิเษกให้พระวรวงศ์ครองราชย์ ส่วนพระวงศ์สุริยามาศก็เสด็จกลับเมืองอัยมาศ

เมื่อทรงชราภาพพระวรวงศ์ทรงมอบราชสมบัติให้พระคาราวังศรีพระราชโอรสสืบราชสมบัติต่อจากพระองค์

วรวงศาคดีและวรวงศาตกในปัญหาลักษณะมีความต่างกันเล็กน้อยดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้น อย่างไรก็ตาม เชื่อได้ว่าวรรณกรรมสองสำนวนนี้จะต้องมีที่มาในคำเนื้อเรื่องจากแหล่งเดียวกันด้วย เนื้อเรื่องตรงกันต่างกันออกไปในรายละเอียดเท่านั้น

3. การศึกษาเปรียบเทียบชาดกที่มีชื่อเรื่องต่างกันแต่เนื้อเรื่องตรงกัน

วรรณกรรมชาดกภาคใต้จากยี่สิบเรื่องที่น่าสนใจศึกษาวิเคราะห์ที่มีชื่อเรื่องต่างกันแต่เนื้อเรื่องตรงกันกับชาดกในปัญหาลักษณะนี้มีอยู่ 3 เรื่องคือ มโนหรานิบาด เนื้อเรื่องตรงกับสุนชาดก ชาดกเรื่องที่ 2 ในปัญหาลักษณะ ภาคที่หนึ่ง สุทธิกัมชาดกเนื้อเรื่องตรงกับ ทุกัมมานิกชาดกชาดกเรื่องที่ 13 ในปัญหาลักษณะ ภาคหนึ่ง และเรื่องนกกกระจาบหรือนิทานปักซี เนื้อเรื่องตรงกับ สรรพสิทธิชาดก ชาดกเรื่องที่ 40 ในปัญหาลักษณะ ภาคหนึ่ง

3.1 การเปรียบเทียบเรื่องมโนหรานิบาดกับสุนชาดก สุนชาดกกับมโนหรานิบาดเนื้อเรื่องตรงกันแต่ต่างกันรายละเอียดของเรื่องดังนี้

3.1.1 การเริ่มเรื่อง มโนหรานิบาดเริ่มเรื่องด้วยบทไหว้ครูบอกถึงการแต่งแล้วจึงมีปัจจุบันวัตถุ และดำเนินเรื่อง สุนชาดกเริ่มเรื่องด้วยปัจจุบันวัตถุแล้วดำเนินเรื่อง ดังบทประพันธ์จากสองสำนวนที่ยกมาเปรียบเทียบดังนี้

คูลิงประสารสม ประนมคั่งมธาทาน กราบด้วยคะตยวาร อภิวาหน์บุชช @ แต่พระบวรศรี
 รัชนีคยาบัง ศรีสวัสดิไชยยัง สิทธิแห่งมามี @ อันขมมบรมเม เทวจักรปานี อิศวรสูลี
 ฌเณรศณฺฑรา มารุทธอรุณ ศะศรีสโรสาครา สมุทสุทา อามฤทจักุณฺมม @ ไหว้คุณบิคุราช
 มาคุรังสะเชโถ อุปฌอจะริโย ชรศีลเวท วิชาการ @ จงเป็นก้าแพงกัน อันตร้ายอย่า-
 มากาน แก่ข้าผู้วิจารณ์ จะแต่งพรออง ท่านองฉัน เรื่องราวกล่าวนิบาด เอนกชาติปาง-
 พระสรร รเพชฌมหัน ยงงโชนเทียวธรรมา... @ ปางเมื่อบรมครู มุนินารถเนาวสถาน
 เชตุพนวิหาร ค้าวกรุงพาราณศรี @ มีมานพหนุ่มผู้หนึ่ง ...

(มโนหรานิบาด)

กุโตนุ อาคจฉลี ลุทธกาคี อิท สดถา เชตวเน วิหรนโถ เอก อุกกษฐิตภิกขุ
 อารพภ กเถลี

สดดา สมเด็จพระบรมครู เมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน ทรงพระปรารภภิกษุผู้กระสัน
รูปหนึ่งให้เป็นมูลเหตุ ได้ตรัสเทศนานี้ มีคำเริ่มว่า กุโตนฺ อากจฉลี ลุทถก ดังนี้
เป็นต้น อนุสนธิเรื่องปัจจุบันนิทานดั่งแจ้งต่อไปนี้ว่า

กิริ ดั่งได้สดับมา มีภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งเที่ยวไปบิณฑบาต ได้เห็นหญิงรูปงามคนหนึ่งให้นักรัก
ใจคร...^{๕๕}

ความต่างในคอน เริ่ม เรื่องนั้นแสดงให้เห็นอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีต่อผู้แต่งวรรณกรรมสอง
สำนวนว่าต่างกัน ในบทไหว้ครูของมโนหรานิบาตนอกจากจะไหว้พระรัตนตรัย บิณฑบาตอุปชฌาย์
อาจารย์แล้วยังไหว้เทพเจ้าของอินเดียอีกหลายองค์ เช่น พระอิศวร พระมารุต พระคงคา เป็นต้น

สิ่งนี้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลพราหมณ์ที่มีต่อผู้แต่ง และเป็นการแสดงให้เห็นว่าคนแดนภาคใต้
ขณะนั้นได้รับอิทธิพลศาสนาพราหมณ์มากแล้ว เพราะผู้แต่งนำเอาเทพเจ้ามากกล่าวไว้ในวรรณกรรม

3.1.2 ตัวละคร มโนหรานิบาตกล่าวถึงตัวละครคู่บุญบารมีตอนพระสุน
ประสูติถึงสองคนคือ "บุญทฤกษ์" และ "สิงหน" แต่ในสุนชาดก ปัญญาชาดกไม่มีดั่งบทประพันธ์
ที่ยกมา เปรียบ เทียบจากสองสำนวนดังนี้

หนึ่งให้เกิดบุญทฤกษ์ ชายะพรานชานารเนือง เกิดโหรผู้หนึ่งเรื่อง สิงหนบุคโหรา ...

@ ปุโรหิตถวายบุตร สิงหนพรามณฺยุพา เพื่อจักพานักน้อา ไศรยศุขยาทุกขร้อนภาร

@ พรานป่าถวายบุตร บุญทฤกษ์อันห้าวหาน ชานารในกลพราน เทียวหิมเวทอะเจนป่า

@ ใจให้เป็นข้าบาทเฝ้าเจ้าสุนกุมารรา ร่วมพระนัยนา อายุะครบอวาร

(มโนหรานิบาต)

ขุมทองสีขุม เกิดขึ้นณมมปราสาททั้งสี่ทิศ พระราชบิดาทอดพระเนตรแล้วตรัสว่า โอรส
ของเรามีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มีอานุภาพดุจท้าวสหสนัยได้ทรงทามหันตสักการ จึงให้พระนามว่า
สุนกุมารดังนี้

^{๕๕} เรื่องเดียวกับ(ภาคหนึ่ง), หน้า 25.

เมื่อพระสุนทรภู่มีพระชายากาลเจริญขึ้นโดยลำดับทรงรูปสิริลาสโฉภา เป็นที่พึงใจของมหาชนทั่วไป ล่วงเสียดังวลัยแห่งมนุษย์สามัญ พระสุนทรภู่นั้น ได้ทรงศึกษาศิลปศาสตร์ เชี่ยวชาญหาผู้อื่นจะ เปรียบปานมิได้ ^{๕๖}

พราหมณ์ที่ เจ้าเมืองป้อจาละรับสั่งให้กำจัดพญานาคชมพูจิตรในมโนหรานีบาตนั้นมีถึงแปดคน แต่ในสุนทรชาคมีเพียงหนึ่งคน และมโนหรานีบาตไม่ปรากฏพระนามของเจ้าเมืองป้อจาละ ในสุนทรชาคปรากฏพระนามว่าพระเจ้านันทราช ดังบทประพันธ์จากสองสำนวนมีว่า

@ ยังมีนครหนึ่ง ชื่อมหาป้อจาละ ให้เกิดทุกข์ทมิฬ โศกแห่งฝนโปรยปราย เข้ายาก
หมากพลูแพง ผักผักแดงผลาโรย อนาราชภูรีเร่ร้างโรย ตามอาหารไปจากเมือง...
@ นราภิสถดับ คำอำมาจตรัสว่ากู ให้ไปมกลางชุมภู จิตนาคจากสระรา ...@ ตรัส
แล้วสั่งให้ชุม พฤทธิพราหมณ์ทั้งหลาย อันรู้กลอุบาย เป็นหมองทงงนั้นหรา @ เลือก
เอาแต่แปดคน ชานารเวทสิทธิ์ยา จะให้ไปอาสา ข่านาคินในสินธุ...
(มโนหรานีบาต)

ก็แหละใน เบื้องปัจฉิมทิศแต่อุครป้อจาลนครออกไปนั้น มีนครชื่อมหาป้อจาละตั้งอยู่เมืองหนึ่ง
เกิดขัดสนภิกษาหารหายาก พลเมืองได้รับความลำบาก พากันอพยพจากเมืองนั้นไป...
คราวนั้นพระเจ้านันทราชผู้ปกครองมหาป้อจาละ ทอดพระเนตรพระนครมีราษฎรน้อยไป
ได้ตรัสถามพวกอำมาตย์ว่าราษฎรของเราพากันไปไหนเกือบหมดแล้ว ฯ ข้าแต่พระมหाराช
เจ้า เขาพากันไปอยู่เมืองอุครป้อจาละ... ฯ

พระเจ้านันทราชจึงให้ประกาศหาพราหมณ์มาประชุมพร้อมกันห้าร้อยคน เลือกได้
พราหมณ์ ผู้รู้มนต์คนหนึ่งจึงรับสั่งว่า แน่พราหมณ์เจ้าจะจับนาคราชทั้ง เป็นหรือจะ เช่นฆ่า
ให้ตาย นามานี้ให้เราเราจักแบ่งราชสมบัติให้กึ่งหนึ่ง ฯ ^{๕๗}

นางมโนหรานีมโนหรานีบาต เป็นธิดาคนแรกของท้าวทุมพรแห่งเมืองไกรลาส แต่ในสุนทร
ชาคมิได้บอกไว้ดังบทประพันธ์จาก เรื่องดังนี้

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 27.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 27-28.

@ มโนหะรา กับทกษนิษฐา กิรราทั้งหลาย เที่ยวเก็บมาลามาสิริมชาย สะสงสนานกาย
อุทกแล้วจอร

(มโนหรานิบาด)

คราวนั้น เจ็ดนางกิริ เป็นธิดาของท้าวทุมราชอยู่ที่ภู เขาไกรลาสได้พาบริวารพันหนึ่งบิน
มาโดยอากาศ ครั้นถึงสระสวนได้ชวนกันลงเล่นน้ำ...

คราวนั้น ธิดาวิชาธรทั้งเจ็ดนางสวมปีกหางแต่งกายพร้อมด้วยบริวารบินทะยานจาก
ไกรลาสมาทางอากาศถึงสระโบกขรณี จึงเปลื้องเครื่องประดับกับปีกหางลงวางไว้...
บ่วงนั้น เฉพาะคล้องหัตถ์นางมโนหะรา...^{๖๘}

พราณ บุญฤกษ์ในมโนหรานิบาดมีภรรยาชื่อนาง"เมฆบิคา" ในสุนชาคกไม่ประกฎชื่อ
ดังบทประพันธ์จากทั้งสองสำนวนว่า

@ บางเมฆบิคา พราณบุญฤกษ์ อยู่สุขสามราญ ครีตริกนิกิน จะไปหิมพานต์
ไชศรีกิวาร จึงพราณเข้าไป @ ลาพระสุน จะไปไพรสน เที่ยวล่าเนื้อใน
อรัญเวศ ขวงเขตป่าใหญ่ พระปิ่นภพไตร จงทรงเมตตา ... @ พราณได้อัญยาต
จึงกุมกราบบาท มาเคสถาร ให้เมฆบิคา แต่งโภชนาหาร สดุดของหวาน
เสบียงเลี้ยงกาย

(มโนหรานิบาด)

พระยานาคราชได้ขึ้นมาแปลงเพศเป็นมนุษย์ ยืนแอบดูอยู่ที่ขอบสระ ขณะนั้นนายพราณชื่อ
บุณทริก เดินไปถึงประเทศาบลนั้นด้วยกิจธุระของคนอันใดอันหนึ่ง จึงพบนาคราห์แปลง
เมื่อจะถามข้อความกับนายพราณบุณทริก...ข้าพเจ้าเป็นคนชาวเมืองปัญจาล ฯ ก็เมืองอัคร
ปัญจานั้นภิกษาหารหาง่ายหรือยาก คูรพราหมณ์ เมืองอัครปัญจาลหาภิกษาหารกินง่าย ฯ^{๖๙}

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 33-35-36.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 29.

พรานบุญทุกษณ์ในมโหรีนิบาต เป็นข้ารับใช้ของพระสุนตั้งแต่เด็ก ๆ ดังบทประพันธ์
 คอนตัน แต่ในสุนชาดกพระสุนทรงรู้จักภายหลัง เมื่อพานางมโหรีไปน้อมเกล้าถวาย ดังบท
 ประพันธ์มีว่า

วันนั้นพระโพธิสัตว์เจ้า ได้ทรงสมุห์หัตถิเสด็จไปยังอุทยานพร้อมด้วยบริวาร ทอดพระเนตร
 นายพรานกับนางมโหรีเดินทางผ่านมา มีจิตใจรักใคร่ด้วยความเยื่อใยในชาติหนหลัง จึงรับสั่ง
 ให้นำบุรุษไปหาตัวจนจรกับนางกับนางมโหรีเข้ามาถามว่า เจ้าชื่อใดมาแต่ไหนและมาด้วยกิจ
 อันใด นายพรานจึงทูลว่าข้าพบาทชื่อบุญทรภิกมาแต่ป่าหิมพานต์ ต้องการมาจะถวายราชธิดา
 วิชารแต่พระองค์พระเจ้าข้า ⁶⁰

ในการเดินทางติดตามนางมโหรี ในมโหรีนิบาตพระสุนมิได้พาลังเดินทางไปด้วย
 แต่ในสุนชาดกพระสุนพาลังไปด้วยตัวหนึ่งเพื่อให้เห็นผลไม้ต่าง ๆ ก่อนที่พระสุนจะเสวย ดังบท
 ประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบดังนี้

@ ของข้าฝากไว้ พระองค์จงให้ ไปเป็นเพื่อนองค์ นางเอาใบกัศ ทลึงทองทรง
 สาวน้อยเจ้าลง อักษรชัชยา @ กระบิล้วน ภัลลฤษ์ต้นย่าน เป็นโอสถา จากฤกอากาศ
 ประสมเสกยา อุปรเทศผนทา ว่าไว้ทุกประการ @ หอวิชาสงฆ์พระคา บศจอม
 ใจอาร พระองค์โปรดให้ สุนกุมาร เมื่อมาสู่สถาน นกสิทเมตา
 (มโหรีนิบาต)

ข้าแต่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ถ้าหากว่าสามีข้าพเจ้าไม่กลับ ถ้าจะตามไปขอให้ไปตามทาง
 ทิศอุดร และบอกให้เธอถือเอายาผงอันเสกด้วยมนต์นี้ติดไปด้วย เมื่อเดินไปไกลล่วงเลยทาง
 มนุษย์ไปแล้วจักบรรลุถึงป่าไม้อันมีพิษก่อน ให้เธอจับเอาลูกวานรตัวหนึ่งไป เมื่อจะเสวยผล
 ไม้สิ่งใดควรปล่อยให้ลูกวานรกินก่อน ⁶¹

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 39.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 50.

3.1.3 อนุภาคของเรื่อง อนุภาคที่มีความต่างกันออกไปบ้างดังนี้

3.1.3.1 ความผันอันเป็นเหตุให้ปุโรหิตวางแผนร้าย ในมโหรี
นิบาตผู้ผันคือพระนางจรรเทวี แต่ในสุนทรชาดกผู้ผันคือท้าวอาทิจวงศ์และความผันต่างกัน ดังบท
ประพันธ์ เปรียบ เทียบจากสองสำนวนดังนี้

@ ปางเมื่อพระศรี สุนทรทกรี จัตุรงโยธา ปราบหม้อริษ ฌราชราชา ลุปรารณา
ด้วยพระเคโธ @ ยลเจ้ามโหรีรา จะพิศพิศดา นิรุตะโม ผลแห่งพระเจ้า จะจากคะโร
จึงมาคะโร ทรงพระสุบิน ว่าพระยาจรร กรกมุพระขันธ เพชทาราชิน แล้วล้างพระสอ
หน่อท้าวเสดวีน จากกายาสัน ชีวาราช @ ชักเอาอันตั้ง อันตะคูนัง พันพระบุรี ว่าโล-
หิตไหล ในทิศทั้งสี่ ตามทวบุรี นครชุมพน @ ผันว่ากับปา ทิพรคณญา แบทพระสกล
ล่กายแห่งท้าว เจ้าศรีสุน มิบุรุษคน หนึ่งนั้นเอาไป @ บุษาบาวโก ภูษาสุนนโร ปลิว-
ขึ้นยงงใน อากาสำแดง แสงจบทาตร ลอยลลิวปลิวไป จากอรเทวี

(มโหรีนิบาต)

ในมโหรีนิบาตพระนางจรรเทวีผันว่า พระยาจรรเข้าศึกใช้พระขรรค์ฟันพระสอ พระ-
สุน ชาดแล้วชักเอาไล่ พง (พระอันตะ) พันรอบเมือง เลือคไหลไปทั่วสี่ทิศของประตู
ผ้าทรงของพระสุนธกบุรุษหน้าตาเห็นมหาคนหนึ่งกระซอกเอาไป ผ้าทรงปลิวขึ้นในอากาศพระ
นางทรงพยายามจะดึงเอาไว้แต่ก็สควิลัย ในสุนทรชาดกท้าวอาทิจวงศ์ทรงนิมิตว่าพระอันตะ(ลาไล่)
ไหลออกจากพระทรวงพันไปทั่วชมพูทวีปสามรอบแล้วหคกลับดังเดิม ในมโหรีนิบาตหลังจากพระ
นางจรรเทวีทรงนิมิตผันแล้วพระนางได้ทรงเล่าให้นางมโหรีราศรีสะนักได้รับฟังเป็นคนแรกและ
นางมโหรีราได้ทำนายผันให้ด้วย แต่ในสุนทรชาดกท้าวอาทิจวงศ์ทรงเรียกให้ราชปุโรหิตทำนายผัน
ในวันรุ่งขึ้น ดังบทประพันธ์ เปรียบ เทียบจากสองเรื่องดังนี้

@ สุตสินสุบิน ระบายกรลิน ฟันกายยินทรี เพลาประจุสมย อุไทยศรี ผันร้ายไม่ดี
ตฤถึงลูกยา @ ทรงโศกามี พระเสาวนีย์ สาวใช้ให้หา พระศรีสะนัก อรโหมมโหรีรา
มาจะปฤษา นิมิตรพิศดาน... @ มโหรีรากินรี พงคำสาวศรี เทวีกลาไคล มาสุ
สำนักนี้ พระอัควิลัย ท้าวป็นภทไตรย พระเจ้าแม่ผัว... @ พระจันเทวี มาตุรงทรง
ศรี เศร้าสร้อยโศกา ครัสว่าเจ้าแม่ นี้นมมโหรีรา แม่นี้นิทร่า เพลาประจุสมย
@ ประพริมเคลิ้มหลับ จตุราชัน สุกว้างไผ ผันว่าดงนี้ เทวีจริงไซ สุนินั้นไป แต่ต้น
จบปลาย

(มโหรีนิบาต)

...พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ทรงสะดุ้งตื่นบรรทม ครั้นถึงเวลาเช้าให้หาตัวบุโรหิตเข้ามาเฝ้า ครัสถมาถึงความที่ทรงสับสน บุโรหิตมีความดีใจคิดว่าความที่เราตั้งใจไว้ที่นี้จักสำเร็จแล้ว ⁶²

3.1.3.2 บุญญาบารมีของพระสุน ในมโนห์รานิบาดของภาค ๑ ดังนั้นพระสุนมีบุญญาบารมีมาก ตอนประสูติบังเกิดขุมทองสีมม เมือง และมีสหชาติคือปุณทริกและสิงหนแต่ในสุนชาคกไม่มีสหชาติมีขุมทองสีมม เมืองเกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว พระสุนเพิ่งพบพราณปุณทริก เมื่อพราณปุณทริกพานางมโนห์ราน้อมเกล้าถวาย บุญญาบารมีของพระสุนจากสองสำนวน ดังกล่าวมีดังนี้

- @ ท้าวถ้วนทศมาส สุขสินเทไม่มีเคือง อุดมมากมงคลเรื่อง สุธสวัสติไพยง
 - @ วายุกัมชวาทพิท ให้อุบัติภูธรณัน หน่อโพธิสัตวครร สิทิตากก็ลีลา
 - @ จากพระมาตุโคธร วรคัมพระมารดา ทามาราดักอุทกา กียงยากจะเล้มอ
 - @ เวลาท้าวเจ้าเกล้าคัน อัจจรรบังเกิดสยง โลมเกษาพ้อนทอง เหน้มนิตลีประการ
 - @ ขุมสุวรรณบันคาณค สีมมมุขทิมาน ก่าพลคชสาร เสวครเข้ามาสู่เมือง
 - @ หนึ่งให้เกิดบุญฤกษ์ ชายพราณชานารเนื่อง เกิดโหราผู้หนึ่งเรื่อง สิงหนบุตรโหรา...
 - @ เล้าเรียนซึ่งวิชา ยังทิตยชาระอาจารย์ สุนกุมาร เรียนศิลเวทธนูไชย
 - @ สิงหนพราหณเรียน ซึ่งไตรเพทข้างฝ่ายไสย บุญฤกษ์เรียนเทียวไพโร
- ศิลปประสาสตร์ตามกรกุล

(มโนห์รานิบาด)

คราวนั้นพระโพธิสัตว์ของเรา ได้ถือกำเนิดในครรภ์ พระนางจันทา ถึงกำเนิดถ้วนทศมาส แล้วพระนางจันทาเทวีได้ประสูติพระราชโอรส งามปรากฏเหมือนรูปสุวรรณภูมิมา เวลาที่ประสูติวันนั้น ขุมทองสีมมเกิดขึ้น ฌมมปราสาททั้งสี่ทิศ พระราชบิดาทอดพระเนตรแล้ว ครัสว่า โอรสของเรามีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มีอานภาพจุท้าวสหัสนัยได้ทรงทามหันตสักการ จึงให้พระนามว่าสุนกุมารดังนี้ ...พระสุนกุมารนั้น ได้ทรงศึกษาศิลปศาสตร์เชี่ยวชาญหาผู้อื่นจะเปรียบปานมิได้ ⁶³

⁶² กรมศิลปากร, ปัญญาสชาดก ภาคหนึ่ง (พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, 2499), หน้า 43.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-27.

จากตัวอย่างบทประพันธ์ที่ยกมาจะ เห็นได้ว่าบุญญาบารมีของพระสุนทรนโมในมหานิบาดนั้น กล่าวเอาไว้อย่างละเอียดและลักษณะต่างออกไปจากสุนทรชาดกดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะ เรื่องบุคคลที่เกิด เป็นสหชาติในมหานิบาด นั้นไว้ชัดเจน ในขณะที่สุนทรชาดกมิได้กล่าวถึงในส่วนนี้ อันนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของชาวไทยภาคใต้ที่ถือว่า เพื่อนสนิทหรือ เพื่อนตาย เป็นสิ่งที่ต้องตระหนักอย่างยิ่ง

3.1.3.3 การสื่อสารถึงพระสุนทรของนางมโหรีรา เมื่ออยู่สำนักพระฤๅษี

การสื่อสารกับพระสุนทรของนางมโหรีรา เมื่ออยู่ที่สำนักพระฤๅษีในมหานิบาดนั้น นอกจากจะสั่งความไว้แล้ว นางยังเขียนข้อความต่างๆ เกี่ยวกับการเดินทางลงไปในกล้วยด้วย แต่ในสุนทรชาดก เพียงแต่ฝากความไว้กับพระฤๅษีก็สสไปอย่างเดียว ดังบทประพันธ์ทั้งสอง เรื่องดังนี้

๑ สงงความไว้จนถ้วนถี่ ถ้าว่าราชี บ่พิศท่านท้าวค้ำมา ๑ ออย่าหคามาไปเลยหนา
เจ้าเล่าพรรณา มรคาก็สุทสนทวิ ๑ นางเอาใบกัทลธิ เขียนอักษรศรี ค้ำมราอยาแก้
ทางเดิน ๑ ถ้าว่าบพิศคิดเพลิน ใให้เร่งจำเมรีน ทะเวทเสาะแสวงหย้า
(มหานิบาด)

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ถ้าหากว่าสามีข้าพเจ้า เขาจักไม่กลับ ถ้าจะตามไปขอให้ตามไปทางทิศอุดร และบอกให้ เธอถือเอายาผงอัน เสกด้วยมนต์นี้ไปด้วย เมื่อ เดินทางไปไกลล่วงเลยทางมนุษยย์ไปแล้วจักบรรลุถึงป่าไม้อันมีพิษก่อน... อาตมาได้พบนางมโหรีรา เทวีของพระองค์ ถ้อยคำของมโหรีราได้สั่งไว้ดังนี้ว่า ขอให้พระองค์ เสด็จกลับแต่ที่นี้จึงได้ หนทางที่จะดำเนินไปข้างหน้าลำบากมาก ⁶⁴

3.1.3.4 การเสด็จเดินทางติดตามนางมโหรีราของพระสุนทร

การเสด็จติดตามนางมโหรีราของพระสุนทรนโมในมหานิบาดมีพรรณานุชตฤๅษีติดตามไปด้วย แต่ เมื่อ เสด็จออกจากอาศรมพระฤๅษีได้ไม่นานนักพระสุนทรก็ตรัสสั่งให้กลับ เมือง ส่วนในสุนทรชาดกพรรณพาพระสุนทรไปถึงอาศรมพระฤๅษีแล้วก็กลับ เมือง ดังบทประพันธ์ เปรียบ เทียบจากสอง เรื่องดังนี้

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

@ ปางโพธิสัตว์ พรานป่าพาลัด พนาเวฬุสิงขร ถึงหิมพานต์ ดงदानเนือนอน
 ปักษีบินจอร์ จับไม้ค้ำกัน @ นกเขาเจ้าจับ เถาถันขันรับ จับคู่คู่ขัน นกพริกจับพริก
 จับลูกพริกปั้น ป่อนเหยื่อเผือกกัน บินภามารัง...@ พรานนำคำเมณา บุกซ์คลัดมา
 ค้ำมช่องไพรสิน เจตวันบันลู่ คุหาคีรีร ศาลามุนิน กัดศปฤาษี ...แล้วทำเคำรพย์
 อ่าลา กราบด้วยบันจา ประคิตกับมหมานี @ ปางนั้นกศปฤาษี ถวายพรสวัสดิ์ ก็ว่าซึ่ง
 สุตทา ... @ วิทยาภินภินรี นักสิทธิ์ฤทธิ เหาะเหินเดินทางเวหน @ ปางนั้นพระศรีสุน
 พงพรานอณฺสน ก็สั่งให้พรานกลับมา ยังกรุงอุครปัญจา ปางนั้นทฤกษา ก็กราบพระบาทโศกััง
 (มโหราขนาด)

พระบรมโพธิสัตว์ ใครจะเสด็จไปยังที่อยู่ของกัสสพฤษีพร้อมพรานไพร ทรงผูกสอดพระแสง
 ดาบและกฤชให้มัน แล้วทรงธนูศรเสด็จออกจากอุครปัญจาจนคร... เสด็จไปโดยลำดับ
 จนกระทั่งถึงที่อยู่ท่านกัสสพมุนีแล้ว จึงรับสั่งให้นายพรานกลับเสี้ย ส่วนพระองค์ก็ทรงเปลื้อง
 เครื่องอาวุธวางไว้ เสด็จเข้าไปในอาศรมบทแต่พระองค์เดียว จึงถวายนมัสการพระฤษี
 แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ^{๖๖}

3.1.3.5 ด้านต่าง ๆ ที่พระสุนเสด็จผ่าน ด้านต่าง ๆ ที่
 พระสุนผ่านต่างกันออกไปดังที่ยกมาเปรียบเทียบค้ำต่อไปนี้

ค้ำที่ 1,2 มโหรานินบาดเป็นป่าทึบ และ ทุ่งหญ้าคา สุนชาคกเป็นป่าไม้มีพิษและป่าเชิง
 หวาย

- @ จากขรินสินธูไป โยชฆหนึ่งถึงแนวเนิน ค้ำนั้นท้อก็เค็ร โยชฆหนึ่งถึงป่าวัน
 - @ เส้นสายกายเกี้ยวชิต ปิตมรคาแห่นหนากัน แม้นมากหนุโหนผัน ค้ำโหม้ไค้ครคายคม ...
 - @ โยชฆหนึ่งก็ถึงทุ่ง ฟ้าคาไทโยย้าหนา หนามเหลี่ยมคมดั่งอา วุฒไม้จัวนรกรการ
 - @ เอายาทาพระบาท กำลึงนารถลิตคขसार ลุยฟ้าคาไทปาน ดงงจัดหันบันเทิงไพร
- (มโหรานินบาด)

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 56-57.

... ล่วงเลยทางมนุษย์ไปแล้วจักรบรรลุถึงป่าไม้อันมีพิษก่อน ๑ ให้เธอจับเอาลูกวานรตัวหนึ่งไป ลูกวานรกินผลไม้สิ่งใด ขอให้เธอเสวยอาหารสิ่งนั้นเถิด ถัดจากนั้นไปจักได้พบป่าเชิงหวายใหญ่ ๑ ให้เธอเอาผ้ารัดคอกมัดพล ผืนนี้คลุมกายให้แน่น แล้วจึงท่านอนนิ่งเหนือปรุพี จะมิงกหัสติลิงค์เที่ยวมาหาอาหาร ได้พบเข้าคิดว่าเนื้อกวางทราย นกนั้นก็จะมีโฉบเฉี่ยวพระองค์ไว้ ในกรงเล็บพาดข้ามพื้นป่าเชิงหวายไป ⁶⁷

คำที่ 3,4 มโนหรานิบาด เป็นทุ่งแฝก และแม่น้ำกรดมิงูใหญ่ สุธนชาคก เป็นช้างต่อสู้กัน และภูเขากะทบกัน ดังบทประพันธ์จากสองสำนวนดังนี้

- @ โยชนหนึ่งถึงทุ่งแฝก ต้นถิตชิตคมไป พระเจ้าลุลยามไป โยชนหนึ่งถึงสระ
 - @ น้ำกรตซึ่งกรรคาร มีสถานนั้นนาคา เล็กกังภานมานคิว่า แบนแบนตอออกต่อไหล
 - พระเจ้าอ่านอาคม ประสมยาทากายไป ตามราชของนางไว้ อุประ เทชะบันจง
 - @ งูใหญ่ได้รศยา นาคนาคาชบเศียรลง พระศรีสุธนจง พระได้ข้ามน้ำกรตมา
- (มโนหรานิบาด)

ถัดไปนั้นพระองค์จะได้พบคชสารต่อสู้ซึ่งกันและกันขวางทางอยู่พระองค์จึงเอายาผงทาให้ทั่วทั้งพระบาท แล้วรำยมนต์เดินลอดระหว่างขาแห่งข้างไปจะไม่เป็นอันตราย ถัดนั้นไปพระองค์จะโคพบภูเขาสองลูกราวจะว่ามีจิตวิญญาณ น้อมยอดลงกระทบซึ่งกันและกันในระหว่างทางที่จะเดินไป พระองค์จึงรำยมนต์แต่ยอดตลอดเชิงเขา ภูเขานั้นก็จะแยกออกไปเป็นช่อง ⁶⁸

คำที่ 5,6 มโนหรานิบาด เป็นป่าเถาววัลย์แดงทึบ และงูใหญ่สองตัว สุธนชาคก เป็นค่านผีเสื่อน้ำ และป่าห้วยาคา ดังบทร้อยกรองที่ยกมาเปรียบเทียบกับนี้

- @ ถึงป่าเถาววัลย์แดง แสงติดกันพัลพฤกษา ท้าวเอาพระขันธรา วุฑฒ์วางเป็นทางเค็ร
 - @ โยชนหนึ่งมาถึงงู สองตัวใหญ่เป็นแนวเนิน กางกันทางคารเค็ร สยงช่วยประยุคกัน
- (มโนหรานิบาด)

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 50-5

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 51.

ถัดแต่นั้นไปพระองค์จะได้ไปถึงที่อยู่ของหมู่ผีเสื้อน้ำ... ล่วงระยะทางไกลอีกโยชน์หนึ่ง
จะบรรลุดังปาหญาคา ⁶⁹

คำที่ 7,8 มโนหรานิบาด เป็น เครือหวายหนามคม และยักษสองคนต่อสู้กัน สุนชาคค
เป็นค่านูเขาเงินภูเขาทองกระทบกันปาหญาคาบาง ดังบทร้อยกรองจากสองสำนวนดังนี้

@ โยชน์หนึ่งถึงเครือหวาย คายคมเส้นเกี่ยวพันพัว หนามคมใบขาดตัว ดงงเครือเถา
เหล่านีรียา @ ท้าวตัดถัดตลอดเคียร โยชน์หนึ่งด้วยฤทธิยา ไหม้บาดอาตมา ก็ล่วงพันเครือ
หวายหนาม @ โยชน์หนึ่งถึงเมืองยักษ สองอสูรทำสงคราม พิรีก็มากคาม รบพุ่งชิงแผน
ดินกัน... @ พระเจ้าเอายาผง ประจงแกล้งมนเศกสรร ละลวยละลายกัน กำบังมิคอิค
ใจเคียร ไปกลางอสูรรบ คอยหลักหลบท้อเมื่อเมิน ลุยโลหิตก็เดิน ข้ามผิยักษาพันไป

(มโนหรานิบาด)

ถัดแต่นั้นไปจะเป็นภูเขาทองภูเขาเงิน ถัดแต่นั้นไปเป็นปาหญาคาบาง ⁷⁰

คำที่ 9,10 มโนหรานิบาด เป็นหญาคาใบคม และ ป่าทึบ สุนชาคคเป็นป่าไม้ไผ่และ
คงอ้อดังบทประพันธ์ที่ยกมา เปรียบเทียบดังนี้

@ ออกทุ่งคาหนามหนาแล้ว แหลมเหลี้ยมยาเท่าเหล็กไน คมตันทงคมใบ ดังเต่าเครจ
เพชวโลหา @ พระค้อยูระยาคร ด้วยอาหนาคเวทคุณยา พันแต่ทุ่งหญาคา ถึงไม้สูงยง
ยางไซ @ ต้นชิตติคเนื่องกัน สูงสันถารสุทเนครใน ไม้มีมรคาไลย จะอ้อมเอี้ยวเลี้ยว
ลัดจร @ พระจึงเอาใบคอง ซึ่งรองทรงพระอักษร อานคุรุตามนอร ระนารถแกล้งแต่ง
ค้ำมรา

(มโนหรานิบาด)

ถัดแต่นั้นไปถึงป่าไม้ไผ่ ถัดแต่นั้นไปถึงป่าคงอ้อ ⁷¹

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 51.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 51.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 51.

คำที่ 11,12 มโนหรานิบาด เป็นนภัสศีลสังค์เจียวพระสุธน และภูเขากะทบกัน
สุธนชาดก เป็นปารกชฎและยักษ์ใหญ่สูงชั่วเจ็ดลาตาล ดังบทประพันธ์ เปรียบเทียบดังนี้

@ แจ้งในพระคำมรา เอาภูษาที่นางปอง ชมภูชูแสงส่อง คลุมพระทนต์กับสุทา ...
@ ปางเมื่อบรมโพธิยอศญา นอนทรมารว่รกาย มีนภัสศีลสังค์หนึ่งบ้าย บินเวหาชายก็แลเห็น
@ วรภูษาชมภูแปลงเป็น ก้อนเนือกเห็นบินแลกลา เจียวฉาบไว้ในกรงนขา กางปีกหาง
รากก็พอบิน ... @ เสดจ์มาโยชหนึ่ง ผ่านเกล้าท้าวถึง ภูเขากะทบกัน เป็นเปลวไฟปลาน
ฉาบเวหาหัน ระเก๋จ้ออัน แดกออกปลิวม @ ดังขวานอะสูนี ผาลักแสนที่ ไปทุกทิศา
เห็นแล้วร้าย พระเวทเศกยา ชูทามรงมา ภูผาหยุดพลัน

(มโนหรานิบาด)

ระยะทางลวงไปอีกสามโยช จะถึงที่รกชฎอีกโดยลำดับกันคือหมู่ไม้ที่ถี่ทึบ และพุ่มไม้ในป่า
ล้วน เป็นหนามทึบ...

ถัดแต่ขึ้นไป จะถึงคองแห่งหนึ่งใหญ่จะได้พบยักษ์ตนหนึ่งสูง เจ็ดชั่วลาตาลยืนตระหง่านอยู่ท่าม
กลางคองคองนั้น พระองค์จึงเอายาผงโรยลงที่ลูกศรยิงให้ลูกอกมหายักษ์ มหายักษ์ก็จะล้มลง
พระองค์จึงดำเนินไปตาม เบื้องศีระมะหายักษ์ ⁷²

คำที่ 13,14 มโนหรานิบาดเป็นคำนภูเขาสูง และมีนภอินทรีย์อยู่ ไม่มีคำที่ 14
สุธนชาดกเป็นคำนภูเขาสูงใหญ่อนขวางแม่น้ำ และคำนป่าที่ใหญ่มิพระยานกาศัยอยู่ ดังบท
ประพันธ์ เปรียบเทียบดังนี้

โยชหนึ่งถึงบรร พคอันมทิมมา @ สูงใหญ่ยาวรี นามบรรพตศรี บิณฺจหลังภูผา
มีทงงไม้แก้ว สิมพลีรุกษา จอมเกล้าบรรพต ร่มรกปกบัง @ ฝนตกก็ไม่ต้อง
แม่น้ำฟ้าร้อง ไม้ไผ่ยืนคัง กิ่งแก้วลิมภลี ยังงมี เรือนรอง ฝูงศักกุนัง อินทรีปีกษา
@ ประดับเป็นแก้ว กิ่งแก้วกลางนั้น มีรงพญา ราชปักชิน อินทรีพญา ฤทธิ์แรงแข่งกล้า
ผิวเมียวอาศราย @ ในพริกขางิว สิมพลีลอยละลิว ลางวันบิณฺจไป แสงหาอาหาร

⁷² เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 52.

สถานพรงไพร บางคาบก็ไป ไกรลาศรัศัตา

(มโนหรานินบาท)

เมื่อสว่างเลยแต่ที่นั่นไปไ้ร้อยโยชน์ จะไ้บรรลุถึงแม่น้ำอีกแห่งหนึ่ง มีภูเขลิ้มตัวหนึ่งกายใหญ่ยาว เหยียดหางหางพาดยาวขึงถึงฝั่งชลธาร รวากะว่าจะป็นสะพานข้ามพากฉนั้น เมื่อพระองค์เดินทางไปพบเข้า จงยาผงโรยพื้นบาทาคำ เนินไปบนหลังงูนั้น เมื่อถึงที่สุดฝั่งนที จงรีบจรหนีไป โดยทางเบื้องศิระษะโดยเร็วพลัน... เบื้องหน้าแต่ั้นสว่างไปไ้ร้อยโยชน์ จะถึงป่าหวายทิบหาช่องทางที่จะเดินไปมิไ้ และมีฝูงนกทั้งหลายอาศัยอยู่ในป่านั้นมาก ที่ริมป่าหวายนั้นมิไ้ต้นไม้ใหญ่ ๆ พระยานกอาศัยทำรังอยู่ที่ต้นไม้ั้นมากด้วยกัน พระยานกนั้นมีกายใหญ่ยิ่งเท่า เรือน พระราชสามีของหม่อมจัน เมื่อคำ เนินไปถึงที่นั้น จงขึ้นไปนอนซ่อนตัวอยู่ที่รังนกก่อน ให้สังเกตุว่าพระยานกตัวใดจะไปเที่ยวหาอาหารในพระนคร พระองค์จงซ่อนกายอยู่ในระหว่างขนปีกแห่งพระยานกตัวนั้นยัดไว้ให้มัน... ที่นั้นพระราชสามีก็จะประสพ เขาไกลลาสสมความปรารถนา ⁷³

3.1.3.6 การช่วยเหลือของพระอินทร์หลังจากพระสุธน เสด็จ

ออกจากอาศรมฤษี

ในมโนหรานินบาทพระอินทร์ทรงช่วยพระสุธน เมื่อ เสด็จถึงป่าทิบในขณะที่ไม่มีหนทางที่จะเสด็จไป โดยให้พระวิษณุกรรมลงไป เนรมิต เถาวัลย์ให้ทรงไ้ขึ้นไปบรรทมบนต้นไม้ นอกจากนี้ยังช่วยให้พระสุธน เลื่อนนางมโนหราไ้ถูกต้อง ด้วยการแปลงองค์ เป็นแมลงวัน เกาะบนพระเศียรของนาง แต่ในสุธนขาดกัไม่ปรากฏว่าพระอินทร์มีบทบาทในการช่วย เหลือพระสุธนในขณะที่ เสด็จอยู่ในป่าพระสุธนต้องต่อสู้ด้วยพระองค์เองโดยตลอด เพิ่งมาช่วย เหลือในตอนที่พระสุธน เลื่อนนางมโนหรา โดยแปลงองค์ เป็นแมลงวันทอง เกาะบนพระเศียรนางมโนหรา ดังบท เปรียบ เทียบจากวรรณกรรมสอง เรื่องดังนี้

๑ ถึงต้นสิมพลี พระนรบดี ตั่งสังจวาจา ฝัแลว่ากู่ กับมโนหรา สร้างกุศลา อาหนวย

⁷³ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 52.

อวยทาน @ ภรรยาบริจาค ศรีธามามาก ในชาติกอรกาล โภชนาจะครัส สัตย์ดียาม
อนาคตกาล โปรดจัดพิณัน @ ฉิลมโหรา จะโคปรมา เกรือรหันต์ ข่อได้ร้อนเจ้า
อาศนท้าวแก้ว ลมมาช่วยกัน อันร้ายในกาล @ ะ ยานี " ะ @ ปางท้าวสหัสไนย
เนาในชั้นตะพิมาน อาศนอินธันคาร กระด่างร้อนกระมลแค ... @ เห็นพระสุธนท้าว
ติดตามเจ้ามโหรา ค้างอยู่บนรูกษา อินท์เรียกท้าววิษณุ @ กรรมเทวบุตรมา เทอบันชา
ให้ไปสู สิมพลีสิงขรดู ช่วยวรหน่อพุทธพงษ์ @ ใหญ่ถึงไกรลาส คั่งพระบาทอ้อประสง
พระวิษณุกรทลง มาตามเทพันชา @ ครั้นถึงกีนีฤามิตร ฅานไซคิดกับรูกษา สิมพลีห้อย
ย่อยมา เลือยเลียพันท์ เป็นบันได ... @ รูปเทวะก็กลับ เป็น แมลงวรรเทือกิณิฏ จักรรณ
ราชิน สุธนะเธอกี้กล่าว @ คูหราชพระบุรุษ จงย่นเราจะเห็นท้าว ใป เกาะในเกษเกล้า
ศรีษะภาคมโหรา @ ท่านจงไปจุงกอร วรนาถพินดา ซึ่งเราเกาะกรรมา มาให้
พ่อตาเจ้ายน

(มโหรานินาค)

... ทรงดำ เนินต่อไปได้บรรลุถึงป่าหวิมหนามคมยั้งกรด พระองค์องค์ก็ทรง เล็ดลอด เห็นยว
โหนไปราวกับว่าวานร สัจจราไปอยู่บนต้นไม้ต้นหนึ่ง อันตั้งอยู่ระหว่างป่าหวิม ในขณะนั้น
เป็น เวลาอาทิตย์อัสดง พระองค์ก็มิได้ทราบ เพื่อจะ เสด็จต่อไป เบื้องหน้าทรงพระโศการ่าให้
เมื่อจะติเตียนตนของพระองค์ ได้ทรงตรัสพระวาจาว่า เราอาศัยผู้มีหญิงจึงมาละทิ้งพระบิดา
มารดาผู้มีอุปการะมาเสีย ได้มา เสวยทุกข์ลำบากอย่างใหญ่ คราวนี้ เราจะไปทางไหนได้เล่า
พระบรมโพธิสัตว์ เจ้าก็เกิดความสังเวชสลใจอยู่ดังนี้

คราวนั้นฝูงนกทั้งหลาย เป็นอันมากล้วนมีสกลนภัยใหญ่เท่า เรือน ได้ประชุมนอนอยู่บนต้นไม้
นั้นได้ปรึกษารือกันว่าวันรุ่ง เข้าพวก เราจะพากันหาถิ่นที่ถื่นไหน นกตัวหนึ่งพูดขึ้นว่า ในพระ
นครของพระเจ้าทุมราชอยู่ที่ภูเขาไกรลาส ... เราทั้งหลายจะพากันไปกิน เครื่องพลีกรรมอัน
ใหญ่ในเมืองนั้น พระมหาสัตว์เจ้าได้กำหนดสภาวะที่พวกนกทั้งหลายจักไปที่ภูเขาไกรลาสนั้น
แล้วก็ค่อย ๆ เข้าไปในระหว่างขนปีกของพระยานกตัวหนึ่ง จึงนอนผูกพันสรระด้วย เชือกให้
มันกับขนปีกพระยานก ...

ท้าวสหัสไนยครครวญครู้ เหตุนั้นแล้วได้ เหวะมาโดยอากาศ เข้าไปใกล้มหาบุรุษแล้วตรัส
ว่า แน่ท่านมหาบุรุษ ข้าพเจ้าจัก เนรมิต เป็นแมลงวันทองทาบทักษิณศรีษะหญิงคนใด ท่านจงรู้
จักหญิงคนนั้นว่าเป็นภรรยาของท่าน เกิด พระมหากษัตริย์เจ้าได้กำหนดจดจำด้วยถ้อยคำเทว
ราชบอกตั้งนั้นแล้ว ก็ตรง เข้าจับ เอามโหรา เทวซึ่งท้าวโกสิย์จำแลง เป็นแมลงวันไปจับศรีษะ

นั่นได้ 74

จากการอ่านมโนหรานีบาตอย่างละเอียด เปรียบเทียบกับสุนชาดก ในปัญญาสาตกพบ ว่าแม้โครง เรื่องและ เนื้อ เรื่องหลักจะตรงกันก็ตามแต่ รายละเอียดของ เนื้อ เรื่องต่างกันออกไปพอสมควรดังตัวอย่างที่ยกมา เปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อว่าทั้งมโนหรานีบาตและสุนชาดก ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรม เรื่องมโนหราหรือสุนชาดกจากแหล่งเดียวกัน ส่วนจะเป็นวรรณกรรมที่ใดนั้น เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณากันต่อไป อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเกี่ยวกับพระสุน มโนห์รา ทั้งสองสำนวนนี้มีลักษณะร่วมกันคือโครง เรื่องและ เนื้อ เรื่องสำคัญตรงกัน ต่างกันออกไปเฉพาะ รายละเอียดของ เรื่อง เท่านั้นวรรณกรรมสองสำนวนนี้จึงมีความสัมพันธ์กันในด้าน เนื้อ เรื่อง

3.2 เปรียบเทียบสัทธิกำชาดกกับทุกัมมานิกชาดก วรรณกรรมชาดกภาคได้จากหนังสือบุค เรื่องสัทธิกำชาดก เนื้อ เรื่องตรงกับ เรื่อง "ทุกัมมานิกชาดก"ชาดก เรื่องที่ 13 ในปัญญาสาตก เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมสองเรื่องนี้ในด้านต่าง ๆ จึงยกบทประพันธ์มา เปรียบ เที่ยบดังนี้

3.2.1 การเริ่มแต่งและเริ่ม เรื่อง สัทธิกำชาดกมีร้อยแก้วนำเนื้อความ เกี่ยวกับการหลีกให้พ้นจากคนพาลแล้วจึง เริ่มแต่งด้วยการไหว้ครู และ เข้าสู่ เรื่อง ดังบทประพันธ์ ที่ยกมาดังนี้

...อามรินทราที่ราชจิงถามพระคาบค วาพระผู้ เป็น เจาอยู่รักสาสึนและให้ทาน จะปรารณา หาสิ่งอันใดและพระคาบค ๆ ก็บอกว่าอาตมะมาบ่าเห็งสินทานทั้งนี้ ปราดะหน้าจได้พ้นจากทุก ขอให้ได้แก่พระนิฤพาน อหนึ่งอาตมะมามีความตามริปราดะหน้าใหม่ขอกบคนพาน ใหม่ขอเห็นคน ภาณ ใหม่ให้ได้ยินเสียงคนพาน ใหม่ยุไกลคนภาณ ใหม่เปนยาดิตินองด้วยคนภาร สมเคจ อัมะรินทราที่ราช จิงถามว่าคนภาณนัรรทาโดยแก่พระคาบค หฤทาอันตะรายแก่ยาดิตินอง แลพบิคคามานคาของพระของพระคาบค ๆ จิงผูกใจเจ็บกับคนภาณ และคาบคจิงบอกว่า คนภาณนัรร จะทำอันครายแก่อาตมะภาพนัรรหามีได้ และขึ้นชื่อว่าคนภาณแล้ว...

(สัทธิกำชาดก)

จบ เนื้อความที่ เป็นร้อยแก้วแล้วจึง เริ่มบทประพันธ์ร้อยกรองกาพย์สุรางคนางค์ 28 เป็น บทไหว้ครู และ เข้าสู่ เรื่องว่า

ยอกรเกษเกษ จำหนงจงเจตน์ นอบนบพมุล พระจอมมุงกุฏ ยิงมะนุษย์อสูร ท้าวไครย
 โลกมุล โสมนัสศรีทธา คุมาอะเหนก ฤฎาเนก แก่สรรพสัคดา อันหลงวนเวียน
 ด้วยโลกเจตนา ช้องในราคา ทิกิเลขม้วน @ ยกเรือผู้สัคว์ จากคัมหารัค ให้ได้มีผล
 พันอะวิชา เปนอะริยะบุคคล พระคุณเลิศล้ำ อยู่เกล้าเกษา @ ขอน้อมศรีโรค จิตรเข้าปราโมช
 ต่างโกสุมา ต่อคั้งอุทิศ จงจิตรบูชา ธรรมสาร ทั้งแก้มหันต์ @ อนึ่งข้านมัสการ
 สลาวกระอารย์ มีมากอะนันต์ อะลิตีเดิม อะญาโกทัฬ นับเนื่องคุณอัน ชีวโรศา
 @ ขอกราบนอบนบ อาจินคโครพ รัตตินทิวา คุณพระบิคุมาร มากพันคณะนา อิกญาคิงศา
 บรรคามิคุณ @ อุประชาอาจารย์ สอนเรียนเขียนอ่าน คุณครไคบุณ ให้ได้บรรพชา
 ศีลาทิกคุณ ข้าขอล่าวสุนทร์ ทรภากวันหนา... @ สุกิภาชาฎก ข้าขอยอยก พระบาลิง
 ไว้ให้เป็นบุญ ผู้ใคใจปลง ฐัธรรมพระสงฆ์ จักสุขสวัสดิ์ @ คังได้ยินมา ยังมีพระยา
 พรหมทักฎมี กาเรศิกครอง พาราอะลี สมบุณทูนมี มาทแม่นเมืองสวรรค ...@ บิคุมาร
 มีใจจำหนง ให้นำมตามวงษ ชื่อสุทธิกามกุมาร

เรื่อง "ทุกัมนานิกชาคก" ในปัญญาสชาคก เริ่มคันด้วยคาถาบาลีตามด้วยบทประพันธ์
 ร้อยแก้ว เกี่ยวกับปัจจุบันวัตถุแล้วถึงการดำเนิน เรื่องคังนี้

โย ปุคคโล โทสชโนติ อิทิ สตุดา เซตวเน วิหรนุโต อตุตโน ทุกษ อารภ กเถสิ
 สตุดา สมเด็จพระบรมครู เมื่อเสด็จอยู่ ณ พระเชควัน ทรงพระปรารภความทุกษ์ยากของ
 พระองค์ให้เป็นเหตุ ตรีสพระธรรมเทศานี้มีคำเริ่มต้นว่า โยปุคคโล โทสชโน เป็นอาทิ
 กิร คังได้สดับมาว่า ภิกษุทั้งหลายนี้ประชุมทูกกันในเรื่องธรรมสภาว่า คุณท่านผู้มีอายุคัง
 หลาย น้าชมเขยนัก สมเด็จพระบรมครูเจ้าของเรา พระองค์ทรงออกคั้งความทุกษ์ยาก
 ล้าปากพระกาย ล้าปากพระหฤทัยมากนัค กว่าจะได้ตรีสพระสัมโพธิญา...

อติเค พาราอะลียี พรหมทักฎโค นาม ราช ราชูชี่ กเรสิ ในกาลนี้ล่วงมาแล้วแต่หนหลัง
 ยังมีพระราชาพระนามว่าพรหมทัก ค่างราชสมบัคอยู่ในพระนครพาราอะลี เมื่อพระเจ้าพรหม
 ทักทิวคคแล้ว พระราชบุตรพระนามว่าฐุระผู้รัชทายาทได้เสวยราชสมบัคสืบราชวงศ์ต่อไป
 ครานั้นพระบรมโพธิสัคว์อุบัติ เกิดเป็นบุตรกุกฎผู้หนึ่งอยู่ในชนบท นามปรากฏว่าทุกัมนานิก ๗๖

๗๖ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 287-288.

ข้อที่ต่างกันอย่างชัดเจนในด้านเนื้อเรื่องตอนเริ่มต้น คือพระเจ้าพาราณสีในสุทธกัมมัชชาคก มิได้สิ้นพระชนม์อย่างในเรื่องทุกัมมานิกชาคกซึ่งสิ้นพระชนม์แล้วมีราชโอรสได้รับช่วงครองราชย์ต่อมาถึงสองพระองค์

3.2.2 การจบเรื่อง สุทธกัมมัชชาคกจบด้วยการประชุมชาคกและบอกเกี่ยวกับการแต่ง ทุกัมมานิกชาคกจบด้วยการประชุมชาคก ดังบทประพันธ์จากสองสำนวนดังนี้

- @ ฝ่ายอัครมเหสี ผู้ร่วมสุขเกษมสรร แห่งองค์พระทรงธรรม์ อันครองดักศิลา
- @ ครั้นปวัตินาเกิด คือยโสธรรถลยา เป็นที่จาเรญดา แก่ชนาอันสมสรรค
- @ ส่วนพระโพธิสัตว์ ชมสมบัติในเมืองสวรรค จุตลงมาพลัน คือพระสัมมาสัมพุทธโธ
- ...@ เมื่อข้ายังไม่สำเร็จ แก่พระนฤพานยังพัวพันซ์ แม้นดับสังขาระขันธึ ขอเกิดทันพระเมตไตรย @ ทุกชาคือยาคลาชแล้ว เคะคะแควอันประไพย ทั้งสามอันสบไสมย
- เป็นหลักโลกย์ไครยภพ @ สิทธิประเสริฐล้ำ เรื่องสุทธกัมมัชชาคกจบ บริบาลควรอนอบนบน
- นำเนื้อความตามพระบาฬี ฯ ะ จบแต่เท่านั้นแลคุณจำ ฯ ะ นิพพานะปัจจะโยโหตุ ฯ! ะ ฯ! ะ ะ
- อะนาคะเตกาลา ฯ! ะ

3.2.3 อนุภาคที่ต่างกันของสุทธกัมมัชชาคกกับทุกัมมานิกชาคกแยกกล่าวดังนี้

3.2.3.1 ประเภทของบุคคลที่ห้ามคบต่างกัน สุทธกัมมัชชาคกบิดาสอนสุทธกัมมัชชาคกให้คบคนห้าพวกคือ ชายสามโบสถ์ หญิงหม้ายสามผัวหย่า ศิษย์ร้ายครู พระราชาไร้ความยุติธรรม และมีให้อาศัยอยู่ในประเทศที่มีพระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์ เรื่องทุกัมมานิกชาคกมีเพียง 3 พวก คือ ชายสามโบสถ์ หญิงสามผัว และพระราชาไร้ความยุติธรรมเท่านั้น ดังบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบดังนี้

- @ หญิงใจดำผัวยา ชายนิราถึงสามครั้ง เจ้าอย่าจิตรต่อตั้ง ร่วมรู้เรือนจักจิบหาย
- ...ถ้ามายถึงสามผัว พ้อเร่งกลัวอย่าอย่าอาไลย แม้นมานอนอยู่ในเรือนเราแล้ว เร่งหนีเสีย
- @ เจ้าอย่าได้พิสวาด อื้อบาทว์ค่าห้าเบี้ย ถ้าใครเลี้ยงเป็นเมีย มีแต่ทุกข์กับเขินใจ
- @ หนึ่งเล่าถ้าบัพพิศย์ เปนศิษสงฆ์อารามใจ บวชแล้วลี้กออกไป แล้วกลับบวชถึงสามตา
- @ แต่สองนั้นก็ร้าย ดั่งนั้นไซ้ก็พอยา ถ้าลี้กถึงสามตา อย่าได้คบมาเป็นมิตร
- @ เป็นศิษย์ถ้าร้ายครู ถึงสามแห่งแต่ล้วนผิด อย่าเอามาเป็นมิตร มันมักทำทุรชน
- @ เมืองใจดำพระยา เปนเจ้าเมืองถึงสององค์ อยากรใจแก่ไพร่พล เมืองนั้นร้ายอย่าได้คบ

- @ เมืองโคถ้ำพระยา ไม่พิจารณาเป็นตราฐ ผิดชอบไม่สอบดู ำให้เที่ยงแท้ในโทษทัณฑ์...
- @ ว่าแล้วกลับคืนเล่า ว่าไปสามสี่หน ยากใจแก่ไพร่พล เจ้าอย่าอยู่เร่งถอยตัว
- @ เท่านั้นที่จะสอน เจ้าจงจำอย่าเมาเมา เปนมิ่งมงคลตัว อย่าลืมละคำบิดา
(สุทธิกำมีชาคก)

บิดาของทุ๊กมานิกโทธิสัตว์ เมื่อถึงเวลาใกล้จะตายสอนพระโทธิสัตว์ไว้ว่า หญิงสามนิ้วเจ้า อย่าเอามาเป็นภรรยา บุรุษบวชแล้วสึกสามหน เจ้าอย่าคบไว้เป็นเพื่อนเลย พระราชาที่ไม่ทรงวิจารณ์ ทำอะไรก็มักง่าย เจ้าอย่าคบไว้เลยเป็นอันขาด ำให้โววาหคังนี้แล้วก็ทำกาลไป ⁷⁶

3.2.3.2 ลำดับการทดลองคบบุคคลต่าง ๆ ของพระโทธิสัตว์ หลังจากบิดาตายต่างกันออกไป สุทธิกำมีลำดับการเริ่มคบเริ่มจาก ศิษย์ร้ายครู ชายสามโบสถ์ หญิงหม้ายสามนิ้วห่า และพระราชาไร้ความยุติธรรม ทุ๊กมานิกชาคก เริ่มต้นด้วยหญิงหม้ายสามนิ้วห่า แล้วคบชายสามโบสถ์ และพระราชาไร้ความยุติธรรมตามลำดับ ดังบทประพันธ์ที่ยกมา กล่าวต่อไปนี้

- @ ศิษย์ร้ายครูสามแห่ง อาจารย์แจ้งว่ายากสอน จักคบเปนมิตรก่อน แล้วหาทิตสึกสามถา
- @ มาเปนมิตรสหาย จะได้รู้กิริยา ตรีแล้วจากเคหา พาทรัพย์มาพันตำลึง ...
- @ สังกันสองสหาย แล้วก็ลาจากจร เที้ยวไปในนคร พบนายทิตสึกสามหน ...
- @ สัตย์ยากันเท่านั้น โทธิสัตว์เธอเที้ยวพัง ร้านตลาดนอกในวัง พบหญิงหม้ายรูปงามดี
- @ ม่ายจริงแต่ยังกริม หน้าจิ้มลิ้มเปนนวลศรี นิ้วห่าเสียครึ่งปี ตกพุ่มหม้ายแค้น เป็นมัน
(สุทธิกำมีชาคก)

ครั้นอยู่ต่อมา มีหญิงผู้หนึ่งมีนิ้วสามคน ทำความคุ้นเคยกับพระโทธิสัตว์ ๆ จึงคิดว่าเราจะทดลองตามคำบิดาว่าจะจริงหรือไม่ จึงคบหญิงนั้นไว้เป็นภรรยา แล้วต่อมาก็ได้คบบุรุษบวชแล้วสึกสามหนคนหนึ่งมาเป็นสหาย พระโทธิสัตว์จะใคร่คิดอุบายลองใจภรรยา ⁷⁷

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 289.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 289.

3.2.3.4 สัตว์ปีกที่เอามาฆ่าแทนหงส์พระราชาดังกันสุทธิกาม
ฆ่าไก่แทนหงส์แต่ทุ๊กมมานิกฆ่าหงส์ตัวอื่นแทนหงส์พระราชาดังบทประพันธ์ เปรียบเทียบ

@ ปิดป้องช่องทับ งามไม้รำดับ ที่ปากอุโมง กลบกลืนคืนทราย มีให้คนสง ใสว่าเจ้าหงษ์
อยู่ใต้ภายใน @ แล้วเจ้าจกลาช จากหงษ์สามารถ สู่ท้องตลาดไป แล้วซื้อเอาสัตว์
แม่ไก่ตัวใหญ่ หัวตีนตัดไว้ หัวแต่ตัวมา @ ส่งให้เมียรัก ว่าเจ้าเอาสัก นี้แกงต่างปลา
หญิงร้ายรับจาก มือผู้เอามา พิศรู้ว่ สัตว์สองตีนบิน

(สุทธิกามชาดก)

วันหนึ่งภรรยาของพระโพธิสัตว์ไปจ่ายตลาดยังไม่กลับมา พระโพธิสัตว์จึงจับหงส์ทองนั้น
ได้แล้ว จึงขุดหลุมให้กว้างเอาหงส์ทองนั้นใส่ลงไว้ในหลุม... เอากระเบื้องปิดปากหลุมไว้
ทำให้มีช่องหายใจได้ แล้วก็กลับมายัง เรือนของตน จึงจับหงส์ตัวอื่นนำมาแลต้มแกงคอยทำ
ภรรยา ⁷⁸

นอกจากจะต่างกันในเรื่องสัตว์ปีกที่เอามาแทนหงส์พระราชแล้ว ผู้ปรุงอาหารในสุทธิ-
กามชาดกคือหญิงหม้ายสามผัวห้าแต่ในทุ๊กมมานิกชาดกผู้ปรุงอาหารจากสัตว์ที่พระโพธิสัตว์ลักคือพระ
โพธิสัตว์ (ทุ๊กมมานิก) เองในขณะที่ภรยายังไม่กลับจากตลาด

3.2.3.5 การจับตัวพระโพธิสัตว์ต่างกัน ทหารพระเจ้าพรหมทัต
จับพระโพธิสัตว์ในเรื่องสุทธิกามในข้อหาลักหงส์โดยมิได้มีการกระทำทารุณแต่อย่างใดต่างจากใน
ทุ๊กมมานิกชาดก ที่พระโพธิสัตว์ทุ๊กมมานิกถูกทุบตีด้วยหวาย ดังบทประพันธ์จากสองเรื่องที่ยกมาดังนี้

@ ชาวนายเขว่าถ้าทรง วิจารณ์่าทรง เหมือนน้ำจืดเจ้าอันนี้
@ น้องเอ๋ยเขว่ากลศึก จะได้เหมือนนี้ค ดั่งนี้ก็เห็นยากนัก
@ เจ้าจงแจ้งไว้เป็นหลัก ลักหรือไม่ลัก เถานี้แลเราจะช่วยคิด

(สุทธิกามชาดก)

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 290.

ในเรื่องสุธิกาม์ เจ้าหน้าที่ที่ส่งไปจับตัวสุธิกาม์ถามว่าลักหรือไม่ลักต้องการข้อเท็จจริง และยังแสดงความเห็นในเรื่องการพิจารณาโทษด้วยว่าจะยุติธรรมอย่างไรที่สุธิกาม์พูดหรือไม่นั้นยากที่จะพูดได้ เหมือนกับการทำศึกสงคราม

อำมาตย์ทั้งหลายจึงไปจับกุมมานิบคุณุครกฏมที จำด้วยเครื่องห้าประการ ประหารด้วย หวายแล้วนำไปถวายให้พระราชาทอดพระ เนตร⁷⁹

3.2.3.6 เวลาที่เพชฌฆาตพาตัวพระโพธิสัตว์ไปประหารต่างกัน
ในสุธิกาม์ขาดกพาไปประหารตอนกลางคืนแต่ในทักมมานิบขาดกพาไปในตอนเย็น ดังบทประพันธ์
ดังนี้

- @ นายประตุว่าเองนี้ผิด กลางคืนมีผิด ไปไหนปานนี้จึงมา
 - @ เองทำไมพิจารณา ผิดเรดแต่ก่อนมา แล้วหรือว่ากระไรนายเพ็ช
 - @ เพชฌฆาตว่าองค์สมเด็จพระสังฆราชว่ามาให้ทันในวัน
- (สุธิกาม์ขาดก)

อำมาตย์ได้ยินดังนั้นแล้วตอบว่า เจ้ามาหงส์แกงกินแล้ว หงส์ทองที่ไหนจักมีอีก เล่า แล้วนำพระโพธิสัตว์ไปยังประตูพระราชวังด้านปราจิณทิศในวันนั้น เป็นเวลาจวนเย็น นายประตุ เขาเปิดประตูวังหมดทุกด้าน

อำมาตย์ทั้งหลายเรียกนายประตุมาบังคับว่า คนนี้มีความผิดโทษถึงตาย ท่านจงเปิดประตูวังออก พวกเราจักเอาคนนี้ไปฆ่าเสียในวันนี้ตามรับสั่ง นายประตุจึงตอบว่า แต่ก่อน ๆ มาเมื่อจับผู้ทำผิดได้แล้ว พระราชาต้องทรงพิจารณาให้ส่วนนี้ให้ได้ความจริงแล้วจึงสั่งให้ลงโทษตามความผิด ⁸⁰

3.2.3.7 นิทานที่นายประตุเล่าต่างกันในเรื่องรายละเอียดในเรื่องที่ตรงกันและบางประตุนิทานต่างกันออกไป ความต่างกันดังกล่าวมีดังนี้

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 290.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 291.

ประคู้ที่ 1 ในสุทธิกำมชาดกเล่าเรื่องชวานากับทังพอน ในทุกัมมานิกก็เล่าเรื่องชวานากับทังพอน เช่นกันแต่ เหตุที่ทำให้ชวานามาทังพอนนั้นต่างกันคือในสุทธิกำมตีทังพอนจนตาย เพราะเห็นลูกนอนตายอยู่ เข้าใจว่าทังพอนกัดโดยไม่มีสิ่งใด เป็นหลักฐานมัดตัวทังพอน แต่ในทุกัมมานิกชาดกชวานาเห็น เลือดติดตัวทังพอนจึงปลงใจว่าทังพอน เป็นผู้ฆ่าลูกจึงตีทังพอนถึงแก่ความตาย ดังบทประพันธ์จากสอง เรื่อง เปรียบ เทียบดังนี้

๑ ทังพอนทังอุกข์คิดใจ	บอกให้ไม่ได้
ร้องให้ตามชาติทังพอน	
๑ ผัวเมียเห็นลูกตายนอน	เข้ายกลูกอ่อน
เห็นรอย เขี้ยวประจักษ์ตา	
๑ มิได้พิพิพิจารณา	โทโสโกรธา
ว่าทังพอนนี้ชนลูกชาย	
๑ ผัวเมียหยิบไม้วัดหวาย	ตีทังพอนตาย
มิไค เสียตายชีวิต	

(สุทธิกำมชาดก)

...ทังพอนจึงออกไปหมายจะบอกแก่สองสามีภรรยา ๆ เห็นเลือดตามตัวทังพอน จึง โกรธโทษเออว่าทังพอนกัดลูกของตัวตาย ฉวยได้ค้อนตีฟาดศีรษะทังพอน ๆ ถึงแก่ความตาย ^{๑๑}

ประคู้ที่ 2 (ทักขิณ) ในสุทธิกำมชาดกนายประคู้เล่านิทานเรื่องธิดากษัตริย์ถูกอำมาตย์ ปองร้ายหมายปลงพระชนม์โดยเอาหลาวแหลนปักในสระสงรง ในทุกัมมานิกชาดกประคู้ที่ 2 นาย ประคู้เล่า เรื่องพราณนกกกับนกเหยี่ยว ประคู้ที่ 3 จึงเป็น เรื่องพระธิดาถูกปองร้ายแต่ผู้ปองร้าย เป็น กษัตริย์ต่าง เมืองมิใช่อำมาตย์ นอกจากนี้วิธีการปลงพระชนม์พระธิดาก็ต่างกันออกไปคือในทุกัมมานิก ชาดกใช้หลาวแทงบนนกมิได้ เอาไปปักไว้ในสระน้ำแต่อย่างใด ดังบทประพันธ์จากสอง เรื่องที่ยกมา เปรียบ เทียบดังนี้

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 292.

@ ยังมีอำมาตย์ชาวอิน	อิจฉาพาใจ
ท่าหลาวแหลม เลี่ยมตี	
@ ลับคนสนธยาราศรี	ผู้จิตรราวี
เอาหลาวแหลมปักไว้	
@ ในสระเรียงรอบกายใต้	ผู้เฒ่าโกลกลัด
จักได้รู้เห็นก็ไม่มี	

(สุทธิกามัชชาคก)

"มีบุรุษที่ผูกเวรกับพระธิดา ย่องตามมาแทงพระราชธิดาด้วยหลาว พระราชธิดาลิ้น
พระชนม์อยู่ริมขอบสระ" ๘๒

ความต่างกันอีกประการหนึ่งในนิทานเรื่องนี้คือบทบาทของสุนัข สุนัขในเรื่องสุทธิกามัชชาคก
เมื่อเห็นอำมาตย์เอาหลาวไปปักในสระน้ำเสร็จแล้วก็พยายามขุดขวางมิให้พระราชธิดาลงไปสร่งน้ำ
ในสระด้วยการดึงพระภูษาจนขาด แต่ในทุกลมานิกษาคคนั้นสุนัขเห็นบุรุษมุ่งทำร้ายพระธิดาจึงห้ามไว้
เมื่อพระธิดาถูกแทงสิ้นพระชนม์ก็คาบเอาสร้อยพระศอไปถวายพระราชบิดาตั้งบทประพันธ์ เปรียบ เทียบ
ดังนี้

@ กูจักบอก เหตุอันตราย	บอกให้ไม่ได้
ภาษามนุษย์ก็จนใจ	
@ ภาษากูจะ เล่าออกไป	นางจะรู้ที่ไหน
คิดมากก็ร้อนรำคาญ	
. . .	
@ สุนัขเฝ้าอยู่แต่วาน	ไม่จรจากสถาน
ด้วยตัวรู้เห็น เหตุภัย	
@ มิได้จากที่นั่นไป	เห็นนางอรทัย
มาใกล้สระสร่งคงคา	
@ สุนัขวิ่งสกัดธิดา	เดินเอียงเคียงมา

- ขัคออย่าให้เดินไปได้
- ๑ นางว่าชาติหมาบ้านี้ มาสกักฎไว้
 ไยฎจะสงคองคา
- ๑ สุนัขวิ่งสกัคธิดา ที่เลี้ยงฉายา
 ทบคิมันไม้ออกไป
- ๑ คินักคาบชกฏไซ ไม้อ้อรไท
 ไปสู่สระศรีสรองชล

(สฤทธิกำมชาคค)

พระรชธิดาลิ้นพระชนม์อยู่ริมขอบสระ จะมีผู้ใคร้เห็นก็หำมิได้ สุนัขเห็นเหตุนั้นก่อน
 ที่พระธิดาจะเสด็จไป สุนัขได้ห้ามไว้ก็ไม่ทรงฟัง สุนัขนั้นจึงได้คาบเอาเครื่องประดับ
 พระศอของพระรชธิดามาวางไว้ตรงหน้าพระที่นั่งพระรชธา. . .^{๑๓}

การคายของสุนัขในนิทานที่เล่าในสองเรื่องก็ต่างกันออกไป ในสฤทธิกำมชาคคสุนัขคาย
 ด้วยการถูจจับไปมาเพราะขัคขวางการเสด็จไปสระสรองของพระธิดาคด้วยวิธีการต่าง ๆ จนถึงขึ้น
 ชกคิงพระภุษา ในทุกัมมานิกชาคคสุนัขคายด้วยการถูจจับไปมาคามรับสั่งของพระรชธาเพราะคาบ
 เอาเครื่องประดับพระศอพระธิดาเมื่อสิ้นพระชนม์แล้วไปดววยพระรชธา พระรชธาเข้าพระหทัยว่า
 สุนัขเป็นคันเหตุการลิ้นพระชนม์ของพระธิดา คังบพระพันธ์ที่ยกมาแสดงให้ เห็นความต่างกันคังนี้

- ๑ พระยาเบียงบ่ายเนตรยล เหตุอื่นวิกล
 สุนัขคาบชกฏไซ
- ๑ มิให้ลुकท้าวโคลคคลา ไปสู่สระธา
 โกรธว่าหำคคแคลน
 . . .
- ๑ ไม้ท้นที่จิกวิจารณ์ โทษคนโทษทำน
 ให้แก้ว่าสัจแลจจริง

^{๑๓} เรื่องเดียวกััน(ภาคหนึ่ง), หน้า 294.

๑	ตรัสกับพวกหญิง เสียงอึง
รัศสูนย์แล้วลากไป	ให้เอา เขียวขึง
๑	ให้ออกนอกวัง เร็วไว
มันคูดูกุหนักหนา	มาเสียอย่าไว้
. . .		
๑	ตีตายทำวธหายความโกรธ
คาย เปล่าด้วยความกตัญญู	สูนย์นั้นโสศ

(สุทธิกำมชาดก)

พระธิดาสิ้นพระชนม์อยู่ที่ขอบสระ จะมีผู้ใคร่เห็นก็หาไม่ได้ สูนย์เห็น เหตุนี้ก่อนที่พระราชธิดา จะเสด็จไป สูนย์ได้ห้ามไว้ก็ไม่ทรงฟัง สูนย์นั้นจึงคาบเอา เครื่องประดับพระสวของพระราชธิดา มาวางไว้ตรงหน้าพระที่นั่งพระราชฯ ๗ เห็นดังนั้นทรงคิดว่าสูนย์นี้มาธิดาของเราคาบเอา เครื่องประดับมา ^{๑๔}

3.2.3.8 การจบเรื่องต่างกัน สุทธิกำมชาดกจบด้วยการตั้งความปรารถนานิพพานของผู้แต่งและเกี่ยวกับการแต่งต่อจากการประชุมชาดก ทุกัมมานิกชาดกจบด้วยการประชุมชาดก ไม่มี เนื้อความอะไรต่อจากนี้ ดังตัวอย่างจากทั้งสอง เรื่องดังนี้

๑	ทุกชาติอย่าคลาดแคล้ว
ทั้งสามอันสมสมัย	เดชะคุณแก้วอันประไพ
เป็นหลักโลกยย์ไครยภพ
๑	สิทธิ์ไชยประ เสริฐล้ำ
บริบถลควรอนอบนบ	เรื่องสุทธิกำมการบจบ
นำ เนื้อความคามพระบาท
๗! : ๑	จบเท่านั้นแลคุณจำ	นิพพานะปัจจะโยโหตุ ๑ ๗! :

๗ : ๑ อนาคะเตกาเล ๑ ๗ :

(สุทธิกำมชาดก)

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 294.

บุรุษผู้ประทุษร้ายมิตรในกาลนั้นกลับชาติมาคือพระ เทวทัต ภรรยาผู้ทุศีลในกาลนั้นกลับชาติมาคือนางจิณฺจมาวิกา นายประคตผู้คนในกาลนั้นกลับชาติมาคือพระธุดงค์ เถระองค์ใดองค์หนึ่ง บริษัททั้งหลายในกาลนั้นกลับชาติมาคือพุทธบริษัท ทุกัณมานิกราชในกาลนั้น กลับชาติมาคือ พระโลกนาถตถาคต มีพุทธพจน์ให้จบลงด้วยประการฉะนี้

จบทุกัณมานิกชาดก ๑๖

คำประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบจาก 2 เรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความต่างกันในเรื่องรายละเอียดของเรื่อง ในส่วนของเนื้อเรื่องหลักนั้นตรงกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าวรรณกรรมชาดก 2 ส่วนวนนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กันประการใดประการหนึ่ง ประการแรกอาจจะมีที่มาของเนื้อเรื่องจากเรื่องเดียวกัน ประการที่สอง ส่วนวนใดส่วนวนหนึ่งได้รับอิทธิพลในการแต่งจากอีกส่วนวนหนึ่งก็เป็นได้ แต่เป็นการยากที่จะหาข้อยุติ เพราะไม่มีหลักฐานใดชี้ชัด

3.3 การเปรียบเทียบนิทานนกจาบหรือนิทานปักซีกับสรรพสิทธิชาดก

นิทานนกจาบหรือนิทานปักซีฉบับภาคใต้มีความต่างกับสรรพสิทธิชาดก นิทานเรื่องที่ 40 ในปัญญาสชาดกอยู่บ้าง เช่น ชื่อเรื่อง ตัวละคร และรายละเอียดของเรื่องในด้านเนื้อเรื่องหลักนั้นใกล้เคียงกันมาก ความต่างกันของทั้ง 2 เรื่องนี้แยกกล่าวได้ดังนี้

3.3.1 ตัวละคร ตัวละครมีความต่างกันทั้งในด้านจำนวน ชื่อ และ บทบาทดังรายการเปรียบเทียบ

<u>นิทานนกจาบ</u>	<u>สรรพสิทธิชาดก</u>
-นกจาบตัวผู้ตัวเมีย	-ไม่มีนกจาบ (นกกระจาบ)
-พระเอกชื่อสรรพสิทธิบุตร เศรษฐีโกณฑัน และนางเขมา (... เป็นบุตร เศรษฐี มีทรัพย์นับพรรณ ... เจ้าสี่พระสิทธิ์จึงมีคำมรี...)	-พระเอกพระนามสรรพสิทธิ์ โอรสพระเจ้า วิชัยราช แห่งกรุงอลิคนคร พระมารดาพระ นามว่าอุบลเทวี
-นางเอกชื่อสุวรรณเกษร พระธิดาพระเจ้า พรหมทัต และพระนางโกสุม (ทั้งสอง กษัตริย์ ให้น้ำลูกยาชื่อสุวรรณเกษร)	-นางเอกพระนามสุวรรณโสภา พระธิดาของ พระเจ้าอุสภราชแห่งกรุงศิริกษนคร พระ- มารดาพระนามว่า กุสุมพะ
-กวาง สัตว์ที่สี่พระสิทธิ์ถอดดวงใจใส่ไว้	-ไม่มี

3.3.2 เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องนิทานนกจากหรือนิทานปักษียาวกว่าเริ่มต้นแต่ชาติก่อนโดยเกิดเป็นนกกระจาบทัวผู้ตัวเมียแล้วจึงเกิดในชาติต่อมาเป็นสัพประสิทธิ์และสุวรรณเกษร และตอนจบนิทานนกจากยาวกว่าครั้งที่เนื้อเรื่องการประพาสนายของพระสรรพสิทธิ์และถอดหัวใจเข้าในร่างกวางแต่ในสรรพสิทธิ์ขาดกไม่มี ดังเรื่องย่อที่ยกมาเปรียบเทียบดังนี้

นิทานนกจาก นกกระจาบทองตัวเมียทำรังอยู่ในปามีลูก ๆ ที่จะต้องเลี้ยงดูหลายตัวรุ่งเช้าพ่อนกออกไปหาเหยื่อ บินไปพบดอกบัวที่สวยงามมีกลิ่นหอมมีวเพลินอยู่กับ เกสรดอกบัวซึ่งหวังจะนำไปฝากแม่จนกระทั่งวันคก เย็นดอกบัวหุบกลีบพ่อนกจึงติดอยู่ในดอกบัว กระทั่งรุ่งเช้าดอกบัวได้รับแสงอาทิตย์จึงบานกลีบออกพ่อนกจึงได้บินกลับไปยัง ฝ่ายแม่นกเป็นผู้ดูแลลูก ๆ ก็ประสบกับความเสียใจอย่างแสนสาหัส เพราะได้เกิดไฟป่าไหม้ลูกกลามถึงรังจนทำให้ลูก ๆ ถูกไฟคลอกตายหมดสุดที่แม่นกจะช่วยได้ แม่นกตั้งคาคอยพ่อนกด้วยความน้อยใจและเสียใจอย่างยิ่งด้วย เข้าใจว่าไปติดพันนกตัวเมียตัวอื่นจนลืม เมียและลูก ๆ แม่นกต่อว่าพ่อนกและตั้งอธิษฐานว่าเกิดชาติหนึ่งชาติใดจะไม่ขอพูดกับผู้ชาย แล้วกระโดดเข้ากองไฟตายตามลูกไป นกตัวผู้หมดหนทางแก้ปัญหาจึงกระโดดเข้ากองไฟตายตามไปด้วย

ต่อมาแม่นกได้เกิดในชาติใหม่ เป็นพระธิดาพระเจ้าพรหมทัตกับพระนางโกสมุ พระนามว่าสุวรรณเกษร นกกระจาบทัวผู้เกิดเป็นบุตรเศรษฐีโกมหันและนางเขมา ชื่อว่าสัพประสิทธิ์ พระธิดาไม่ยอม เจรจากับผู้ชายคนใดมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ แม้กระทั่งกับพระราชบิดา พระเจ้าพรหมทัตจึงให้ประกาศเชิญชวนโอรสภคิรัยและผู้มีฐานะดีทั้งหลาย ให้ใช้ความสามารถทำให้พระธิดาเจรจาด้วยจะยกพระธิดาให้เป็นชายา บรรดาโอรสภคิรัยและชายหนุ่มทั้งหลายต่างไปแสดงความสามารถแต่ไม่ประสบความสำเร็จ สัพประสิทธิ์บุตรชาย เศรษฐีซึ่งได้เรียนศิลปวิทยาการถอดดวงใจพร้อมด้วยที่เลี้ยงได้ไปทดลองด้วย สัพประสิทธิ์ใช้วิธีถอดดวงใจที่เลี้ยงไว้ที่ต่าง ๆ แล้วเล่านิทาน เล่าจบก็ถามดวงใจที่เลี้ยง ดวงใจที่เลี้ยงตอบไม่ตรงพระทัยพระธิดา พระธิดาจึงตอบโต้แย้งถึง 4 ครั้งจากนิทาน 4 เรื่องคือ ครั้งที่ 1 ถอดดวงใจไว้ที่ประตู เล่านิทานเรื่องชายสี่สหายกับหญิงที่นอกอินทรี เจี้ยวมา เล่าจบที่เลี้ยงตอบว่าควรเป็นภรรยาของหมอดู พระธิดาตอบแย้งว่าควรเป็นของนักประดาน้ำผู้ได้ถูก เนื้อต้องตัวผู้หญิงคนนั้น ครั้งที่สอง เขาดวงใจที่เลี้ยงไว้ที่ตะเกียง เล่านิทานเรื่องชายสี่สหายกับหญิงที่เกิดจากการแกะบานประตู เล่าจบถามว่าหญิงที่เกิดจากการแกะบานประตูควรเป็นของชายคนใด ดวงใจที่เลี้ยงตอบว่าควรเป็นของผู้ที่เอาอาวุธให้ปิดกาย พระธิดาตอบแย้งว่าควรเป็นของชายผู้แกะสลักรูปผู้หญิง เพราะได้ลอบคลาสามัศจรรย์ที่แกะ ครั้งที่ 3 เลื่อนหัวใจที่เลี้ยงไปไว้ที่พานพระศรี เล่านิทานเรื่องโจรกับเด็กผู้หญิงที่ลักมาเลี้ยง เป็นลูก และเป็นเหตุให้โจรตายสัพประสิทธิ์ถามว่าใครเป็นผู้ผิด ดวงใจที่เลี้ยงตอบไม่ตรงพระทัย เช่นเคย ครั้งที่ 4 ถอดดวง

ใจที่เลี้ยงไว้ที่มาน เล่านิทาน เรื่อง หญิงสี่คนหาสามี กล่าวถึงหญิงสี่คนกล่าวปริศนาให้ชายสี่คนตามไปที่บ้าน เช่น ชี เต้านม ดึงเส้นผมปกหน้าผาก และที่ตลาดจอบแจ (พูดให้คิด) เป็นต้น ชายสี่คนแก้ปริศนาไม่ได้ เดินทางไปพบคนโทษที่เสียบเบ็ดไว้ คนโทษแก้ปริศนาให้โดยขอให้หาน้ำดื่มให้ชายสี่คนจึงไปถึงบ้านของหญิงทั้งสี่ได้ถูกต้อง เมื่อหญิงทั้งสี่รู้ว่าผู้แก้ปริศนาไม่ใช่ชายทั้งสี่ แต่เป็นคนโทษก็ชวนกันไปรับคนโทษมาเป็นสามี หญิงคนที่หนึ่งตาขาว ตักน้ำ คนที่สองท่าคร้าว คนที่สามจัดหมากพลู คนที่สี่ปักกวาดที่นอนและนวดพื้น สัพประสิทธิ์ถามว่าหญิงคนใดควรเป็นเมียหลวง ดวงใจที่เลี้ยงตอบว่าคนที่จัดสำรับ พระธิดาไม่เห็นด้วยตอบแย้งว่าคนที่ปักกวาดที่นอนและนวดพื้นปรนนิบัติควรเป็นเมียหลวง ด้วยความสามารถช่วยปัญหาทำให้พระธิดาคร่ำครวญได้นี้เอง สัพประสิทธิ์จึงได้อภิเษกกับพระธิดาสุวรรณ เกษรและได้รับการแต่งตั้ง เป็นอุปราชของพระเจ้าพรหมทัต

ต่อมาสัพประสิทธิ์ชวนที่เลี้ยงไปประพาสป่า และได้ถอดดวงใจใส่ร่างกวางที่ตายไปแล้ว ที่เลี้ยงคิดไม่ชื่อต้องการ เป็นใหญ่ และปรารถนาพระธิดาสุวรรณ เกษรจึงได้ถอดดวงใจตน เข้าสู่ร่างพระสัพประสิทธิ์แทนและรีบเดินทางกลับ เมือง เมื่อจะร่วมบรรทมกับพระธิดาพระวรกายพระธิดาร้อนที่เลี้ยงสัมผัสได้ พระธิดาผิวดำสีก เสด็จในพระสวามีด้วยกิริยาท่าที่ไม่เหมือนพระสัพประสิทธิ์ที่เคยรู้จัก ฝ่ายพระสัพประสิทธิ์ เมื่อรู้ว่าที่เลี้ยงทรยศก็พาร่างกวางเข้าไปในเมือง ได้พบนกแก้วที่ตายแล้วตัวหนึ่งจึงถอดดวงหทัย เข้าสู่ร่างนกแก้วแล้วบินไปยังห้องบรรทมพระธิดาสุวรรณ เกษร และได้เล่าเรื่องราวทั้งหมดในพระธิดาฟัง

พระธิดาจึงวางแผนให้พระสัพประสิทธิ์ถอดดวงหทัยกลับสู่ร่าง จึงวางแผนให้ที่เลี้ยงที่อยู่ในร่างพระสัพประสิทธิ์แสดงวิชาการถอดดวงใจต่อหน้าสาธารณชนโดยอ้างว่า เพื่อให้เห็นถึงเขษานภาพของผู้เป็นพระราชสวามี ทหารได้นำเอาแพะตายแล้วตัวหนึ่งมาให้ที่เลี้ยงในวรกายพระสัพประสิทธิ์ ที่เลี้ยงก็ถอดดวงใจ เข้าสู่ร่างแพะ พระสัพประสิทธิ์ที่อยู่ในร่างนกแก้วซึ่งอยู่ในหีบหมากของพระนางสุวรรณ เกษรก็ถอดดวงหทัย เข้าสู่วรกายของพระองค์ได้สำเร็จ พระสัพประสิทธิ์มีรับสั่งให้ฆ่าแพะแล้วควักหัวใจออกมาผ่า เป็นสองซีกที่เลี้ยงทรยศก็ถึงแก่ความตาย บ้าน เมืองก็มีแต่ความสุขทั่วหน้ากัน

สรรพสิทธิชาคค พระเจ้าอุสุภราชและพระนางกฤษมพะแห่งศิริภจนครมีพระธิดาโงมงาม พระนามว่าสุวรรณโสภา เมื่อทรงเจริญวัยขึ้นไม่ยอมศรัทษกับผู้ชายคนใดแม้กระทั่งพระบิดา พระเจ้าอุสุภราชจึงประกาศให้บรรดาโอรสภษัตรีย์และพระราชานุ่มไปใช้ความสามารถ เพื่อให้พระธิดาครัสหากใครทำได้ก็จะยกพระราชธิดาให้เป็นพระชายา โอรสภษัตรีย์และราชานุ่ม เมืองต่าง ๆ ต่างมาแสดงความสามารถแต่ไม่มีผู้ใดทำให้พระธิดาสุวรรณโสภาครัสได้ ในครั้งนั้นพระโพธิสัตว์ประสูติเป็นพระโอรสของพระวิชัยราชและพระนางอุบล เทวีแห่งอลิคนคร เป็น เจ้าชายรูปงาม มีศิลปะวิทยาที่

เยี่ยมยอดคือการถอดดวงใจออกจากร่างได้ เจ้าชายพระนามว่าสรรพสิทธิ์

เจ้าชายสรรพสิทธิ์ เสด็จไปยังศิริภจนคร เพื่อแสดงพระปริชาให้พระธิดาสวรรณโสภาคีศรี
ได้ พระสรรพสิทธิ์ใช้วิธีการถอดดวงใจของอำมาตย์ไปอยู่ในที่ต่าง ๆ แล้วเสานิทานจำนวน 4 เรื่อง
ให้ดวงใจอำมาตย์ตอบคือ ครั้งที่ 1 (ปฐมยาม) ถอดดวงจิตอำมาตย์ไว้ที่ตะคัน แล้วเสานิทานเรื่อง
หญิงที่แกะจากท่อนจันทน์กับพ่อค้าสี่คน โดยเล่าว่าพ่อค้าคนที่ 1 พบท่อนจันทน์ในทะเลจึงนำมาแกะ
เป็นรูปผู้หญิงงาม พ่อค้าคนที่ 2 นำเอาอสังการคดแต่งให้รูปผู้หญิงนั้น คนที่ 3 เชื้อเชิญให้รูปผู้หญิง
นั้น คนที่ 4 ไปนั่งสนทนาด้วยรูปผู้หญิงนั้น พ่อค้าทั้งสี่คนตกเตียงกันในเรื่องการเป็นเจ้าของรูปผู้
หญิงที่แกะสลักนั้น เจ้าชายสรรพสิทธิ์ถามดวงใจอำมาตย์ ดวงใจอำมาตย์ตอบว่าพ่อค้าที่ควรได้
ครอบครองรูปผู้หญิงแกะสลักคือคนที่แกะสลักรูปนั้น พระธิดาสวรรณโสภาคีศรีตอบแย้งว่าพ่อค้าที่
ประดับเครื่องอสังการให้ควรได้เป็นเจ้าของ ครั้งที่ 2 (มัชฌิมยาม) เคลื่อนดวงใจอำมาตย์ไปไว้
ที่ปลายพระบาทแท่นบรรทมพระธิดาแล้วเล่าเรื่องราชกุมารสี่องค์กับหญิงที่นกกหัสติลิงค์ เจี้ยวมา ราช-
กุมารองค์ที่ 1 เชี่ยวชาญด้านโหราศาสตร์ทำนายว่าจะมีนกกหัสติลิงค์ เจี้ยวมารีมานางหนึ่ง องค์ที่ 2
ชำนาญในวิชาการธนู องค์ที่ 3 เชี่ยวชาญในการดำน้ำ องค์ที่ 4 เชี่ยวชาญวิชาการชุกชีวิค ราช-
กุมารได้กระทำในสิ่งที่แต่ละองค์ เชี่ยวชาญเพราะนกกหัสติลิงค์ได้ เจี้ยวมารีหนึ่งบินผ่านมาจริง พระ-
สรรพสิทธิ์เสานิทานจบแล้ว ถามดวงใจอำมาตย์ว่าราชกุมารองค์ใดควรได้นางเป็นชายา ดวงใจ
อำมาตย์ตอบว่าควรได้แก่พระราชกุมารที่ยิงธนู พระธิดาสวรรณโสภาคีศรีตอบแย้งว่าไม่ถูกต้อง ที่
ถูกนางควรได้แก่ราชกุมารผู้ดำน้ำลงไปเอานางขึ้นมาจากน้ำต่างหาก ครั้งที่สาม (ปัจฉิมยาม)
เคลื่อนดวงใจอำมาตย์ไปไว้ที่ใกล้แท่นพระบรรทมแล้วเล่าเรื่อง หญิงทั้งสี่กับชายชู้ว่าหญิงสี่คนบอก
เป็นปริศนาให้ชายชู้ไปที่นั่น แต่ชายทั้งสี่แก้ปริศนาไม่ได้ บุรุษโทษต้องช่วยแก้ให้จึงได้ไปถึงที่อยู่
ของหญิงชู้ทั้งสี่ได้ แต่เมื่อหญิงชู้ทั้งสี่รู้ว่าโจรที่ถูกลาวเสียขอยุ เป็นผู้แก้ปริศนาให้ทั้งสี่นางจึงไล่ชาย
ทั้งสี่ไปแล้วไปรับโจรผู้ถูกลองโทษมาเป็นสามี นางทั้งสี่ต่างทำหน้าที่ต่าง ๆ กันคือ คนหนึ่งเอา
อาหารให้เสมอ คนหนึ่งเตรียมน้ำล้างหน้าให้เสมอ คนหนึ่งเอาน้ำร้อนปฏิบัติอยู่เสมอ พระสรรพ-
สิทธิ์ถามดวงใจอำมาตย์ว่าใครควรได้เป็นภรรยาหลวง อำมาตย์ตอบว่าคนที่เอาบัสสาวะ อุจจาระ
ไปทิ้งควร เป็นภรรยาหลวง พระธิดาศรีตอบแย้งว่าที่ถูกควร เป็นผู้หญิงที่เอาอาหารให้รับประทาน
เป็นนิคย์ที่ควร เป็นภรรยาหลวง ครั้งที่ 4 พระสรรพสิทธิ์เคลื่อนดวงใจอำมาตย์ไปไว้ที่พระเขนย
แล้วถามว่าสัมผัสสตรีกับนุ่นไหนจะอ่อนละมุนกว่ากัน ดวงใจอำมาตย์ตอบว่านุ่น พระธิดาศรีแย้ง
ว่าสามีที่ถึงพร้อมบริบูรณ์ด้วยจิตอ่อนไม่กระด้างจะมีสัมผัสที่อ่อนยิ่งกว่าสตรีและนุ่น เป็นอันว่าพระ-
ธิดาสวรรณโสภาคีศรีกับบุรุษเพศถึง 4 ครั้ง ในหนึ่งราตรี ด้วยเหตุนี้พระสรรพสิทธิ์จึงได้อภิเษกกับ
พระธิดาคามที่พระเจ้าอุสุภราชได้ทรงประกาศไว้

จาก เนื้อ เรื่องที่ยกมา เปรียบ เทียบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความต่างกันด้าน เนื้อ เรื่องของ สอง เรื่องนี้ทั้งในคอนต้นและตอนปลาย นิทานนกจากภาคใต้ เนื้อ เรื่องยาวกว่า คือมีตั้งแต่ชาติที่เกิด เป็นนกกระจาบ และในตอนปลายของ เรื่อง เมื่ออภิ เชกแล้วพระสัพสิทธิ์ประพาสาถอดดวงหทัย เข้า สู่ว่างวาง ที่เลี้ยงผู้โลกและไม่เชื่อตรงถอดหัวใจ เข้าร่างพระสัพสิทธิ์แทน แต่ในที่สุดดวงหทัย ของพระสัพสิทธิ์ก็ได้กลับ เข้าไปอยู่ในพระวรกายตาม เดิม ด้วยการวางแผนอย่างแนบ เนียนของ พระธิดาสวรรณเกษร และที่เลี้ยงก็ถูกประหารชีวิต อย่างไรก็ตามแม้ว่า เนื้อ เรื่องคอนต้นและตอน ปลาย จะต่างกันอยู่แต่ เนื้อ เรื่องสำคัญตรงกันคือพระ เอกใช้ความรู้ความสามารถหันาง เอกพูดคุยกับ ผู้ชายได้ การที่นกจาก(นิทานปักขี) ของภาคใต้มี เนื้อ เรื่องยาวกว่าอาจจะ เป็น เพราะแต่งตามต้น เรื่องเดิมหรือการ เพิ่มเติมภายหลังก็เป็นได้ ส่วนสรรพสิทธิชาคกในปัญหาสาชคก เนื้อ เรื่องคอนต้น และปลายอย่างฉบับภาคใต้ไม่มี อาจจะ เป็น เพราะมีการตัด เรื่องเดิมออกไป ด้วยมุ่งแสดง ความสามารถของพระ เอก และความมีปัญญาของนาง เอกอย่างกะทัดรัดก็เป็นได้ ผู้วิจัยจึง เชื่อว่า เนื้อ เรื่องของวรรณกรรมสอง เรื่องคงรับมาจากที่ เดียวกันแล้วนำมาแต่งใหม่ความต่างกันจึงได้ เกิดขึ้น ดังกล่าว

3.3.3 รายละเอียดของ เรื่องที่แตกต่างกันออกไป

3.3.3.1 กำเนิดพระ เอก พระ เอกในภาคใต้ชื่อสัพสิทธิ์ กำเนิด เป็นบุตร เศรษฐี แต่พระ เอกในสรรพสิทธิชาคกกำเนิด เป็นโอรสษัตริย์ ดังบทประพันธ์ จากสอง เรื่องที่ยกมา เปรียบ เทียบดังนี้

ครึ่งหนึ่งปรากฏ พระตัดดาช ประ เสริฐอชจัน เป็นบุตร เศรษฐี มีทรัพย์นับพรมณ์
บันดาเพื่อนกัน พัน เอ็จกุมาร

(นิทานนกจาก)

พระราชกุมารซึ่ง เป็นพระราชโอรสของเรา นี้ ได้สำเร็จวิชาทั้งปวงแล้ว
เพราะ เหตุนั้น จึงได้ตั้งพระนามว่าสรรพสิทธิราชกุมาร ^{๘๖}

3.3.3.2 การถอดดวงใจอำมาตย์(ที่เลี้ยง) และนิทานที่เล่า ต่างกันอยู่บ้างดังบทประพันธ์ เปรียบ เทียบจากสอง เรื่องดังนี้

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 728.

นิทานนกจาบ

ครั้งที่ 1 ถอดหัวใจที่เลี้ยงไว้ที่ประตูห้องบรรทม
เล่านิทานเรื่องชายสี่สหายกับหญิงที่นกอินทรีเจียวมา

ครั้งที่ 2 ถอดดวงใจไว้ที่ตะเกียง เล่านิทานชาย
สี่คนกับรูปแกะสลักผู้หญิงที่บ้านประตู

ครั้งที่ 3 ถอดดวงใจไว้ที่พานพระศรี เล่านิทานเรื่อง
โจรกับเด็กหญิงที่ลักมาเลี้ยง เป็นลูก

ครั้งที่ 4 ถอดหัวใจไว้ที่ม่าน เล่านิทานเรื่องหญิงสี่
คนกับชายชู้

สรรพสิทธิชาดก

ครั้งที่ 1 (ปฐมยาม) ถอดดวงใจ
อำมาตย์ไว้ที่ตะคัน แล้วเล่านิทานเรื่อง
รูปผู้หญิงที่แกะจากท่อนแก่นจันทร์ที่ลอย
น้ำมา

ครั้งที่ 2 (มัชฌิมยาม) ถอดดวงใจไว้ที่
ปลายพระบาทแท่นบรรทม เล่านิทาน
เรื่องสี่ราชกุมารกับหญิงที่นกหัสติลิงค์
เจียวมา

ครั้งที่ 3 (ปัจฉิมยาม) ถอดหัวใจไว้ใกล้
แท่นพระบรรทม เล่านิทานเรื่องหญิงสี่
คนกับชายชู้

ครั้งที่ 4 (ใกล้รุ่ง) ถอดดวงใจไว้ที่
พระเขนยแล้วครัสตามว่าสัมผัสสตรี
กับนุ่นอันไหนจะอ่อนนุ่มกว่ากัน

อนุภาค เกี่ยวกับการถอดดวงใจไว้ในที่ต่าง ๆ นั้นต่างกันแทบทั้งหมดยกเว้นครั้งที่ 2 กับ
ครั้งที่ 1 ที่ใกล้เคียงกัน เพราะคำว่าตะคันหมายถึงที่ตั้งเทียนหรือที่ใส่น้ำมัน เพื่อให้แสงสว่างอย่าง
ตะเกียงซึ่งไม่ต่างจากตะเกียงนิก นิทานที่เล่าเหมือนกัน 3 เรื่อง ต่างกันคือนิทานนกจาบมีเรื่อง
โจรกับเด็กหญิงที่ลักไปเลี้ยงแต่สรรพสิทธิชาดกไม่มี สรรพสิทธิชาดกมีเรื่องการสัมผัสสตรีกับนุ่นว่า
ไหนจะนุ่มกว่ากันแต่นิทานนกจาบไม่มี

ในด้านเนื้อเรื่องนั้น เนื้อเรื่องสำคัญตรงกัน เนื้อเรื่องนิทานนกจาบจะยาวกว่าสรรพสิทธิ
ชาดก การจบเรื่องทั้งสองเรื่องจบด้วยการประชุมชาดก แต่นิทานนกจาบยังมีบทประพันธ์ต่อไปเกี่ยว
กับการแต่ง การตั้งความปรารถนา และวันเดือนปีที่คิดลอกจากต้นฉบับ ดังบทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบ
เทียบดังนี้

มีพุทธโอวาท ครัสประมวณชาติ คามบาทพระคาถา ที่เลี้ยงนั้นไซ้

น้ำใจฤศยา ครั้นกลับชาติมา เทวะทัตใจพาล เกิดชาติใดมา พบหน่อสาสดา ตั้งใจปองผลาญ
เพราะเทวะทัตนั้น เป็นคนอันธพาล ไปคกอยู่นาน ในมหาอเวจี ท่านท้าวพรหมทัต เมื่อเธอ

ประหวัด กลับชาติด้วยดี เป็นพระอนาถ ประณีตอันดี อุประภาภินศรี จนเข้านิพพาน
 โภกสมนางนาฏ เมื่อนางกลับชาติ ตามโพธิญาณ เป็นนางนาลิกาภิกษุณีญาณ ประกอบด้วย
 ยี่งยวดกวดขัน โภกัณฑ์เศรษฐี เมื่อสิ้นชีวิ กลับชาติด้วยพลัน เป็นพุทธบิดา ในศาสนานั้น
 พระนามทรงธรรม ศรีสุโทษภูมิ เขมานางนาฏ เมื่อนางกลับชาติ ในศาสนานี้
 เป็นพุทธมารดา สมเด็จพระเจ้าศิริมหาเมธา สัพประสิทธิ์ฤทธิรงค์ กลับชาติโดยจง
 เป็นองค์ศาสดา โปรดแก่นมนุษย์ เทวะบุตรเทวดา ครุฑนาคาคา ท้าวเหล่าโลกีย์ นาง
 สุวรรณเกษร เมื่อนางบังอร กลับชาติด้วยดี เป็นพิมพ์า ในศาสนานี้ เป็นพระชนนี แห่งพระ
 ราहुณ

ขอให้ดูข้า ลุแกธรรมมา ครัสเป็นอรหรรค์ หัวหน้าพระศรีอารีย์
 บริวารทั้งนั้น ขอพระจอมธรรม โปรดข้าด้วยน้า แม้นว่าข้าเกิด เอกภพกำเนิด เทียว
 ท้องไปมา ออย่ารู้อัปจน ทูรพลอาตมา ออย่ามีโรคา บีเบียนตัวตน ขอมิปัญญา นานไปข้าง
 หน้า ออย่ารู้แพคน ออย่าให้มีมาร ตามผลารผล ขอให้ข้าพัน โลกีย์สงสาร แม้นว่ามีบุตร
 รักสลดสงสาร ให้ร่วมวิญญาณ ขอนต้องคลองธรรม

(นิทานนกจาบ)

...พระเจ้าวิชัยราชในครั้งนั้น ได้มาเป็นสมเด็จพระพุทธบิดา ทรงพระนามว่าสุทโธทนะในครั้ง
 นี้ พระอุบลเทวีซึ่งเป็นพระอัครมเหสีพระเจ้าวิชัยราชในครั้งนั้น ได้มาเป็นสมเด็จพระพุทธ
 มารดา ทรงพระนามว่ามหาเมธาในครั้งนั้น พระสุวรรณโสภาราชเทวีซึ่งเป็นพระอัครมเหสีของ
 พระโพธิสัตว์ในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นพระพิมพ์าโสธรซึ่งเป็นมารดาของพระราहुณในครั้งนั้น
 ฝ่ายสรรพสิทธิ์โพธิสัตว์ในกาลครั้งนั้นได้มาเป็นเราผู้ตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งแก่โลก
 ทั้งปวง ขอท่านทั้งหลายจงพากันทรงจำชาคนี้ไว้ตามบัญญัติที่แสดงมานี้เถิด ๘๗

จากที่เปรียบเทียบมาแสดงให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างกันของวรรณกรรมชาดก
 ภาคใต้ เรื่องนกจาบ(นิทานปักข์) กับสรรพสิทธิ์ชาดกในปัญจาสชาดกได้อย่างดี สิ่งที่เหมือนกันคือ เนื้อ
 เรื่องสำคัญนั้นคือสรรพสิทธิ์ใช้ความรู้ความสามารถในการถอดดวงใจจนทำให้พระธิดาสุวรรณเกษร
 (สรรพสิทธิ์ใช้สุวรรณโสภา) ครัสกับผู้ชายได้และได้อภิเษกกับพระธิดา ความต่างกันของรายละเอียด

๘๗ เรื่องเดียวกัน(ภาคหนึ่ง), หน้า 743.

ของเรื่องได้แก่ ตัวละคร เนื้อเรื่องย่อย เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าวรรณกรรมสองเรื่องนี้มีเนื้อเรื่องหลักตรงกันแต่ชื่อเรื่องต่างกัน ส่วนวนของภาคีได้ตั้งชื่อเน้นชาติก่อนที่จะกำเนิดเป็นมนุษย์จึงเรียกชื่อว่า"นิทานนกจาบ"หรือ"นิทานปักขี" สรรพสิทธิ์ชาคกเน้นการตั้งชื่อที่พระเอกเมื่อกำเนิดเป็นมนุษย์จึงเรียกชื่อว่า"สรรพสิทธิ์ชาคก" อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเชื่อว่าวรรณกรรมสองสำนวนนี้คงมีต้นเค้าด้านเนื้อเรื่องจากเรื่องเดียวกัน เพราะผู้แต่งต่างก็เป็นพระภิกษุ คงได้ไปศึกษาวิทยาการทางพระพุทธศาสนาในที่เดียวกัน ภายหลังภิกษุทั้งสองรูปได้นำเอาเรื่องดังกล่าวนี้มาแต่งตามที่คิดเห็นว่าควรปรับปรุงแต่งให้เป็นประโยชน์แก่สังคมได้อย่างไร ดังนั้นจึงวิเคราะห์พบว่าวรรณกรรมทั้งสองสำนวนนี้มีความต่างกันอย่างชัดเจน แต่เนื้อเรื่องสำคัญยังคงเดิม

จากการเปรียบเทียบวรรณกรรมชาคกภาคีได้จากหนังสือบุคกับวรรณกรรมชาคกในปัญหา-สชาคกได้ผลสรุปคือ

1. ชาคกที่มีชื่อพ้องกันแต่เนื้อเรื่องต่างกัน ชาคกที่มีชื่อพ้องกันแต่เนื้อเรื่องต่างกันวรรณกรรม เช่นที่ว่ามี 2 เรื่อง คือเจ้าสุนันกับสุนันชาคก เสือโคหรือควากับพหลาคาวิชาคก เจ้าสุนันกับสุนันชาคกมีความต่างกันอย่างชัดเจนทั้งแก่นเรื่องและรายละเอียดในเรื่อง สุนันตัวเอกในเรื่องฉบับภาคีได้เป็นบุตรนายพรานมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาบวชเป็นภิกษุตลอดชีวิต แต่สุนันในสุนันชาคก เป็นบุตร เศรษฐี เป็นเด็กที่รับประทานอาหารมากจึงถูกบิดาเอาไปทิ้ง พระภิกษุรูปหนึ่งพบเข้าเอาไปเลี้ยงโตขึ้นบวชเป็นภิกษุ และเป็นภิกษุที่มีความเฉลียวฉลาดมาก เป็นที่เลื่อมใสแม่พระราชาที่ยิ่งขึ้นชมในสติปัญญาของภิกษุสุนัน ภายหลังลาสิขาก็ได้แสดงให้เห็นถึงความมีสติปัญญาอย่างเยี่ยมให้ปรากฏจึงมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับพระราชาต่อมาสุนัน เป็นบุคคลที่มีบารมีมากมีอาวู่วิเศษหลายอย่างในครอบครองจึงได้ เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่มีอาณาเขตในความปลอดภัยกว้างขวางเป็นที่เกรงขามแก่พระราชาโดยทั่วไป ดังนั้นสุนันภาคีได้กับสุนันชาคกในปัญหาสชาคกจึงแตกต่างกันออกไปในด้านเนื้อเรื่อง แต่สัมพันธ์กันในการนำเอาเรื่องเรื่องเดียวกันมาแต่ง ผู้แต่งแต่ละฉบับต้องการเน้นในสิ่งที่ต่างกัน ฉบับภาคีได้ต้องการเน้นอันสงส์ในการบวช แต่ผู้แต่งสุนันชาคกในปัญหาสชาคกต้องการเน้นที่ความมีบุญบารมีและอำนาจ นอกจากนี้รายละเอียดของเรื่องต่างกัน เช่น ตัวละคร เนื้อเรื่องย่อย และสังคม วัฒนธรรม เป็นต้น

เรื่อง เสือโคหรือควากับพหลาคาวิชาคกมีความต่างกันออกไปเช่นกัน เสือโคหรือควาที่พบในภาคีได้ เนื้อเรื่องกล่าวถึงสัตว์สองชนิดคือโคกับเสือได้ เป็นมิตรกัน เพราะลูกเสือได้ดื่มนมแม่โคแม่ เสือก็ดื่มนมแม่โคผิดสัญญาที่ให้ไว้กับลูก เสือและลูกโค ลูก เสือมีความกตัญญูต่อแม่โคและ เห็นว่าแม่ เสือไม่มีสัจจะจึงฆ่าแม่ เสือถึงแก่ความตายด้วยความร่วมมือของลูกโค ภายหลังสัตว์ทั้งสอง เดินทางไปกระทั่งพบฤๅษี ฤๅษี เมตตาชวนชีวิตใหม่ให้ เป็นมนุษย์คือพระควาและพหลวิชัย ทั้งคู่ได้ เล่า เรียนมีวิชา

ความรู้หลายอย่างจนแกร่งกล้าสามารถแล้วเดินทางไปผจญภัยต่าง ๆ ในแดนไกลจนได้เป็นกษัตริย์ ทั้งสองพระองค์ แต่เนื้อเรื่องในพหุภาคีวิชาคกในปัญจาสชาคก เป็นเรื่องความมีวาจาสัตย์ของสัตว์ คือแม่โคกล่าวถึงแม่โคพบพญาเสือ พญาเสือจะกัดกิน เป็นอาหารแม่โคขอร้องว่าขอกลับไปให้ลูก กินนมก่อนแล้วจะกลับมาให้กิน เมื่อลูกกินนมเสร็จแม่โคก็กลับไปให้พระยาเสือกินตามสัญญา โดยมี ลูกโคติดตามไปด้วยลูกโคขอร้องพญาเสือไม่ให้กินแม่ของตนให้กินคนแทน พญาเสือเกิดความสงสาร และเห็นความมีวาจาสัตย์ของแม่โคจึงไม่กินแม่โค ภายหลังพระอินทร์เห็นว่าสัตว์ทั้งสามมีคุณธรรม เป็นเลิศจึงพาไปสวรรค์และบันดาลาให้ได้ เกิด เป็น เทพบุตรและนางฟ้า สวยสุขชิวกาลนาน นอกจากนี้ยังมีความต่างกันในเรื่องละเอียดอีกหลายประการ ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าเสือโคกับพหุภาคีวิชาคกไม่มี ความสัมพันธ์กันในการนำเนื้อเรื่องมาแต่งแต่อย่างใด

2. ชาคกที่มีชื่อท้องถิ่นและมี เนื้อ เรื่องตรงกัน

วรรณกรรมชาคกภาคใต้จากหนังสือชุดชื่อ เรื่องท้องถิ่นและมี เนื้อ เรื่องตรงกับชาคกใน ปัญจาสชาคก 5 เรื่อง คือ สังข์ทองกับสุวรรณสังข์ชาคกจันทะมาคกับจันทคาธชาคก วรวงสากับ วรวงสชาคก ยศกัจหรือสิริวิบูลกิจตรงกับสิริวิบูลกิตติชาคก และพระรต เมรีหรือนางสิบสองกับ รตเสนชาคกจากการเปรียบเทียบว่าทั้ง 5 เรื่องมี เนื้อ เรื่องสำคัญตรงกันแต่มีความต่างกันในเรื่อง รายละเอียดของเรื่อง เป็นต้นว่า ตัวละคร ชื่อสถานที่ และวัฒนธรรม มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ฉบับภาคใต้ เนื้อ เรื่องยาวกว่าคือพระรต เมรีหรือนางสิบสอง เพราะหลังจากเมรีสิ้นชีวิตแล้ว ฉบับภาคใต้ยังคงดำเนิน เรื่องต่อไปว่าพระรตมีชายาพระนามว่าทสนารี และมีการแสดงออกถึงบุญญาบารมีของพระรตด้วยการมีอำนาจครอบครองดินแดนต่าง ๆ (อาจจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการมีอำนาจของเมือง นครศรีธรรมราชสมัยนั้น) ผู้วิจัยเชื่อว่าวรรณกรรมชาคกทั้ง 5 เรื่องที่นำมาเปรียบเทียบนี้ น่าจะมีความสัมพันธ์ในการนำเนื้อ เรื่องในการแต่งจากเรื่องเดียวกัน แต่ไม่น่าจะมีความสัมพันธ์ในการนำเนื้อ เรื่องของกันและกันมาแต่ง ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา

3. ชาคกที่มีชื่อ เรื่องต่างกันแต่ เนื้อ เรื่องตรงกันหรือใกล้เคียงกัน

วรรณกรรมชาคกภาคใต้ที่มีลักษณะดังกล่าวนี้มีอยู่ 3 เรื่อง คือ มโนหรานิบาด เนื้อ เรื่องตรงกับสุธนชาคก สุทธิกัมชาคก เนื้อ เรื่องตรงกับทุกัมมานิกชาคก และนิทานนกจาบหรือนิทาน ปักขีตรงกับสรรพสิทธิชาคก จากการ เปรียบ เทียบพบว่า เนื้อ เรื่องสำคัญของทั้งสาม เรื่องตรงกันมีความต่างกันในเรื่องละเอียด ผู้วิจัยเชื่อว่าชาคกในปัญจาสชาคกและชาคกภาคใต้ที่กล่าวนี้น่าจะ ได้รับอิทธิพลทางด้าน เนื้อ เรื่องร่วมกันซึ่งเป็นฉบับภาษาบาลี เมื่อมีการแต่งวรรณกรรมขึ้นใหม่ก็แต่ง โดยอาศัยประสบการณ์และพื้นฐานชีวิตของผู้แต่งเป็นหลัก ดังนั้นความต่างกันในเรื่องละเอียดในเรื่องจึงเกิดขึ้น

จากการเปรียบเทียบชาดกภาคใต้จากหนังสือกับชาดกในปัญญาสาชดกในลักษณะต่างๆ จะเห็นได้ว่า แม้บางเรื่องจะมีชื่อเรื่องเหมือนกัน และเนื้อเรื่องตรงกันหรือใกล้เคียงกันก็ตาม แต่ความต่างกันรายละเอียดมีอยู่มาก ด้วยเป็นวรรณกรรมที่ต่างผู้แต่งและต่างสถานที่ จากการเปรียบเทียบสรุปได้ว่า วรรณกรรมชาดกภาคใต้มีความสัมพันธ์กับชาดกในปัญญาสาชดกในด้านชื่อเรื่องและเนื้อเรื่อง และชาดกทั้งสองแหล่งนี้น่าจะมีที่มาทางด้านเนื้อเรื่องทั้งจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาและนิทานท้องถิ่น.